

4. møde.

Onsdag den 16. oktober kl. 10.

Formanden: I skrivelse af 14. d. m. meddeler statsrevisor Jensen-Broby, at de af folketinget valgte statsrevisorer for statsregnskabet for finansåret 1956-57 har valgt Jensen-Broby til formand og Gustav Pedersen til næstformand.

Den eneste sag på dagsordenen var:

Forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Redegørelsen findes i tidenden sp. 5).

Per Hækkerup: Den politiske debat har umiskendeligt antaget en noget roligere karakter, end sidste gang det høje ting — det var i juni måned — havde en almindelig drøftelse af den politiske situation. Dengang var temperaturen unægtelig noget høj, også højere end godt var. Det var måske ikke så mærkeligt umiddelbart efter valgkampen og under indtryk af den bitterhed, regeringsdannelsen havde aflejret i adskillige sind. Så meget desto glædeligere er det — og utvivlsomt gavnligt — for det kommende arbejde, at tonerne er blevet betydeligt nedstemt. Nu gælder det hverdagens politiske gerning, og selv om vi står over for adskillige spørgsmål af usædvanlig rækkevidde, er det utvivlsomt sundest, at forhandlingerne foregår i en atmosfære af besindighed uden alt for store følelsesmæssige udsving.

Til et sådant nøgternt og sagligt arbejde har regeringen bidraget med oplægget i den højtærede statsministers åbningstale.

Til det mere klassiske billede af oppositionspressens bedømmelse af den højtærede statsministers tale, der er karakteriseret som ordrig, svævende, bestående af almindeligheder o. s. v., føjer sig imidlertid nogle andre oppositionsrøster. Adskillige har således fundet, at der virkelig var ting af interesse i redegørelsen, at det var en realistisk og nøgtern vurdering af landets nær-

meste økonomiske fremtidsudsigter, og at man, hvis man hørte efter statsministerens ord uden forhåndsindstilling, måtte erkende, at talen indeholdt meget og også en hel del af positiv karakter. Tager man denne mere velvillige bedømmelse med i sin vurdering, og mærker man sig, at de kritiske røster ikke havde meget konkret at fremføre mod talens indhold, har man vist lov til at sige, at åbningstalen ikke bare var et godt oplæg til debatten her i salen i dag og i morgen, men også kan danne et frugtbart udgangspunkt for tingets kommende arbejde.

Landets økonomiske situation og fremtidsmuligheder, der vil komme til at indtage en central stilling i vort arbejde, må bedømmes på baggrund af den internationale konjunkturudvikling. Den tegner sig ikke alt for lyst. Megen usikkerhed præger udviklingen verden over, det gælder i USA, og det gælder i Europa. Det stærke produktionsopsving i Vesteuropa er svækket i sin stigningstakt igennem det sidste halve år, og de voksende valutavanskeligheder — især dollarmangelen, der nu igen antager truende omfang — har tvunget adskillige vesteuropæiske lande til økonomiske indgreb, der, hvis de fortsættes, kan medføre hæmninger for handelen mellem landene. I den forbindelse kan eksempelvis henvises til den engelske diskontoforhøjelse, der ved en nedsættelse af forbrug og produktion i England kan skærpe vore afsætningsvanskeligheder på dette vort største marked. Vor landbrugseksport har i den forløbne del af indeværende år vist en lille tilbagegang. Heldigvis er vor industrieksport stadig voksende, men stigningen er mindre end i de foregående år. De faldende fragtrater betyder, at skibsfarten næppe kan se frem til så godt et år som 1956. Tager man desuden hensyn til udsigterne for vore øvrige valutagivende erhverv, er det sikkert rigtigt at vurdere, som regeringen gør det, at der kun er udsigt til en begrænset fremgang i vor samlede valutaindtjening.

Når dette var og er situationen, og når vi i de første 6 måneder af indeværende år havde et stadigt underskud på vor betalingsbalance, måtte det blive den nye regerings første opgave at standse det løbende valutatab. Det var en del af hensigten med junilovgivningen. Selv om de dengang

[Per Hækkerup.]

gennemførte foranstaltninger først nu begynder at virke i fuldt omfang, kan det utvivlsomt fastslås, at de allerede har haft nogen virkning og virket efter deres hensigt. I hvert fald er forringelsen af valutastillingen ophørt. Siden vendepunktet med udgangen af juni har vi i de siden forløbne 3 måneder forbedret valutastillingen med ca. 200 mill. kr. eller godt og vel overvundet årets tidligere tilbagegang. Når dertil lægges, at landet gennem trækket på Den internationale Valutafond har styrket dollarbeholdningen med 235 mill. kr., er der siden sommeren sket en ikke uvæsentlig forbedring af vor valutalikviditet.

At junilovgivningen direkte eller indirekte har medvirket til det opnåede resultat, synes at fremgå af den kendsgerning, at udenrigshandelen viser et stadig faldende underskud. Medens vi i årets første måneder havde et månedligt underskud på ca. 225 mill. kr., var dette i andet kvartal kun godt 90 mill. kr. pr. måned og er i de to første måneder i juli kvartal faldet til godt 80 mill. kr. i månedlig merimport. Nedbringelsen af underskuddet skyldes især forskydning på importsiden, medens stigningen i eksporten har været af mindre omfang. Denne situation, at det er lykkedes at bremse nedgangen i valutastillingen og vende den til en beskeden forbedring, og at forskydningen på handelsbalancen især er fremkaldt af en hæmmet import og mindre af en stigende eksport, er baggrunden for målsætningen i den økonomiske politik. Hvis det fortsat skal være muligt at styrke valutastillingen, er det nødvendigt, at den økonomiske konsolideringspolitik fastholdes; men samtidig er det ønskeligt, at eksporten stimuleres, og at der gennemføres en politik, som tilvejebringer grundlaget for en øget produktion og beskæftigelse. Medens første fase i den politik, de tre regeringspartier enedes om, gennemførtes i sommer og bidrog til at konsolidere valutastillingen, må opgaven nu være at gå i gang med anden fase, som — samtidig med at konsolideringen fastholdes — sætter ind på også på længere sigt at øge produktion og beskæftigelse. Af nærliggende grunde må interessen her samle sig om mulighederne for særlig at fremme en videre udvikelse af industrien.

Det fremhæves ofte, at når Danmark siden 1950 har haft en mindre fremgang i industriproduktionen end de fleste vesteuropæiske lande og samtidig en arbejdsløshed, der ikke alene er alt for stor, men også større end det europæiske gennemsnit, så skyldes det de dårlige vilkår, der bydes erhvervslivet i Danmark. Man taler om, at beskatningen er for høj, at lønningerne er for store, at afskrivningsreglerne er ugunstige for investeringerne o. s. v. En uvildig betragtning kan imidlertid vanskeligt finde støtte for, at vilkårene i Danmark skulle være så meget ringere for erhvervslivet end i andre lande.

Det er for det første ikke rigtigt, at beskatningen i Danmark er højere end i de andre vesteuropæiske lande. Den er snarere lidt lavere. Undersøgelser, der er foretaget af OEEC, bekræfter, at det offentliges forbrug her i landet udgør en mindre procent af nationalindkomsten end gennemsnittet for medlemslandene. Og skattebyrdens fordeling er — som følge af skattefradragsreglen — mere skånsom over for de højere indtægtsgrupper, der normalt hævdes at være særlig stærkt investerende.

Dernæst anføres det højere lønniveau. Det er rigtigt, at lønniveauet i Danmark ligger over det europæiske gennemsnit. Det er derimod ikke tilstrækkeligt kun at se på lønningernes højde; de må betragtes i forbindelse med produktiviteten. Lønudviklingen viser endvidere, at der ikke er tale om større stigninger i Danmark end i andre lande. En af Den internationale Arbejdsorganisation offentliggjort undersøgelse viser således — med året 1953 som udgangspunkt — at Danmark frem til og med 1956 har haft en lønudvikling nogenlunde af samme højde som gennemsnittet af de europæiske lande. Stigningerne har været større i Finland, Frankrig, Holland, Norge, Sverige og England. Tyskland har haft samme stigning som vi, medens Østrig, Belgien, Irland, Italien og Schweiz har haft en mindre stigning.

Selv om undersøgelser over produktivitetsudviklingen er meget vanskelige at foretage på et rimeligt grundlag, skal jeg nævne, at en sammenligning mellem udviklingen i industriproduktionen og beskæftigelsen her i landet viser, at produktionen fra 1953 til 1956 er vokset med 8 pct., medens beskæf-

[Per Hækkerup.]

tigelsen er praktisk taget uforandret. Ved en løselig sammenligning med andre lande synes der heller ikke her at være tale om en særlig udvikling i ugunstig retning for os.

Det er naturligvis klart, at for vor fremtidige konkurrenceevne er forholdet mellem lønudviklingen i Danmark og i de lande, vi især konkurrerer med, af betydning. Der er imidlertid ingen grund til at tvivle om, at dette erkendes af arbejdsmarkedets parter, ligesom det utvivlsomt indgår i de overvejelser, parterne gør sig ved overenskomstforhandlingerne.

Specielt klages der over, at selskabsbeskatningen er urimeligt høj i Danmark, og at virksomhedernes kapitalkraft svækkes af den. Heller ikke dette argument holder imidlertid for en nærmere prøve. I anledning af forslaget om en nordisk toldunion har det norske næringsøkonomiske forskningsinstitut, der opretholdes af de store erhvervsorganisationer i Norge, foretaget en undersøgelse af konkurrencevilkårene for det norske erhvervsliv. Herunder fremfører man den samme klage over selskabsbeskatningen, som vi også hører herhjemme. Instituttet bringer en opgørelse over selskabsbeskatningen i forskellige lande og anfører, at selv om en sammenligning er vanskelig, afslører tallene dog den store forskel i beskatningsniveauet i de pågældende lande. Det fremgår af denne undersøgelse, at selskabsskatten er højest i Norge, hvor satsen er 65 pct., medens den er 50-55 i England, 40-55 i Holland, 35-55 i Vesttyskland, 47 i Sverige, 38 i Frankrig og lavest i Schweiz og Danmark, hvor satsen er 25-35 pct.

Heller ikke med hensyn til afskrivninger kan vort erhvervsliv med rette klage over en dårlig behandling. I juni gennemførtes — som det vil erindres — ændrede regler om skattefri afskrivninger og skattefri henlæggelser til investeringsfonds, der netop imødekom kritikken mod de tidligere regler og tilsigtede at støtte erhvervslivets investeringer.

Når man således kan fastslå, at klimaet for produktion og investering ingenlunde er så dårligt, som man vil give indtryk af, og ikke med hensyn til lønudvikling, beskatning, afskrivninger o. s. v. stiller vort erhvervsliv ringere end vore nabolandes,

kan man nok undre sig over, at vi alligevel har haft en lavere stigningstakt i industriproduktionen end det øvrige Europa.

Det er måske et spørgsmål, om det såkaldt dårlige industrielle klima ikke først og fremmest er af psykologisk karakter. Der findes megen surhed, som ingenlunde er befordrende for igangsættelse af nye foretagender og ny produktion eller for en øget produktiv indsats. Det vil være i høj grad ønskeligt, om vi kunne få en psykologisk omstilling, så surheden og pessimismen afløstes af en fælles bestræbelse af alle gode kræfter for at få hjulene i gang og produktion og beskæftigelse sat i vejret. Det kan ikke være tilstrækkeligt kun at rette dette krav til det offentlige. Staten har naturligvis en ikke uvæsentlig indflydelse på grundlaget for den økonomiske aktivitet i Danmark, men staten har ikke bestemmelsesretten over erhvervslivets dispositioner. Derfor må også de, der foretager investeringer, tilrettelægger produktionen og gennemfører de tusinder af dispositioner i erhvervslivet, være præget af den samme positive indstilling, som har fundet udtryk i regeringens redegørelse.

I denne redegørelse skitseres, hvad regeringen agter at foretage sig og at foreslå folketinget som sit bidrag til at fremme produktion og beskæftigelse. Der må fortsat udvises den størst mulige sparsommelighed i statshusholdningen, således at nye udgifter i det væsentlige begrænses til sådanne områder, der har produktive formål. Fastholdelse af denne sparsommelighedspolitik vil betyde, at de foranstaltninger, der gennemførtes i juni, medfører en sådan forbedring i statens finansielle stilling, at staten kun behøver at optræde som låntager på det private kapitalmarked i samme udstrækning, hvori man behøver midler til indfrielse af forfaldne lån. Det vil sige, at staten ikke bare bliver pengepolitisk neutral, men også neutral i forhold til kapitalmarkedet. I betragtning af, at staten tidligere har været tvunget til at søge optagelse af lån på obligationsmarkedet for at kunne finansiere sin udlånsvirksomhed, vil statens selvfinansiering fremover betyde, at der indtræder en vis lettelse på kapitalmarkedet, der kan virke gavnligt på den private investering. Især må bestræbelserne for at forbedre ungdommens uddannelsesmulig-

[Per Hækkerup.]

heder fortsættes og forstærkes, således at vi bliver i stand til at følge med i den tekniske udvikling.

Ønskeligheden af en mere afbalanceret erhvervsfordeling i landet erkendes af næsten alle. Det er derfor påkrævet med en særlig indsats for at op hjælpe erhvervs mulighederne i de særlig arbejdsløshedsramte områder. Hvorledes dette skal udformes i enkeltheder, vil blive drøftet i det særlige udvalg, den højtærede arbejdsminister har bebudet nedsat. I samme udstrækning det lykkes at skaffe nye arbejdsmuligheder i de særlig vanskeligt stillede områder, vil der kunne opnås besparelser på beskæftigelsesarbejderne. Det må dog fremhæves, at hvor det ikke lykkes at gennemføre en sådan mere permanent og formentlig mere produktiv bekæmpelse af arbejdsløsheden, vil der stadig være behov for specielle beskæftigelsesforanstaltninger.

Arbejdet med en ændring af beskatningsforholdene vil blive fortsat, dels med det formål at opnå en tiltrængt forenkling i vort skattesystem, dels for også ad denne vej at fremme produktion og opsparing, det sidste tillige gennem en fortsættelse af præmiering af opsparingen.

Ved en ændring af boligstøtteleven, der udløber i løbet af halvandet år og derfor under alle omstændigheder skal op til revision, vil der blive foretaget en omlægning af statens indsats, så statens garanti i et vist omfang kommer til at træde i stedet for direkte statslån. Det skulle derved blive muligt at forøge byggeriet, således at bolig mangelen yderligere kan bekæmpes, saneringen videreføres og der kan skaffes plads til de kommende store årgange, som snart melder sig som boligsøgende.

Regeringen har tilkendegivet sin villighed til i samarbejde med erhvervene, også landbruget, at søge nye markeder for danske produkter. En sådan direkte eksportfremmende politik vil, rigtigt modtaget og gennemført, kunne blive af ikke ringe betydning for vor eksport.

Ud over erhvervs politikken nævnes i åbningstalen en del andre områder, hvor regeringen vil tage et initiativ i denne folketings samling. Jeg skal ikke komme ind på disse forskellige forslag; dem vil der blive lejlighed til at udtale sig om og tage stilling

til, efterhånden som de fremsættes. Men lad mig nævne, at selv om der ikke foreligger store udgiftskrævende sociale reformer, der presser sig frem til en løsning nu, vil det sociale reformarbejde blive fortsat i takt med den økonomiske udvikling.

Det vil i denne forbindelse være naturligt at behandle de tanker, der har fundet udtryk i betænkningen fra udvalget vedrørende et socialt forskningsinstitut. Det er så mange år siden, der sidst er foretaget en gennemgribende revision af den sociale lovgivning, at der muligt foreligger områder, hvor besparelser kan gennemføres, uden at den sociale lovgivning derved forringes. De synspunkter, udvalget har fremlagt i betænkningen, fortjener ikke blot overvejelse ud fra ønsket om at rationalisere den sociale administration, men også for påpegnings af, at der i den sociale forvaltning må tages de videst mulige individuelle menneskelige hensyn.

Blandt de bebudede forslag vil mange med interesse bemærke sig, at forslaget om grundstigningsskyld vil blive fremsat, og at arbejdet med en frivillig overgang til grundskyld på jordrente vil blive fortsat.

I snæver tilknytning til de erhvervs politiske problemer, jeg især har beskæftiget mig med, står et andet sæt af spørgsmål, som vi antagelig i en ikke alt for fjern fremtid kommer til at tage stilling til. Jeg tænker på de forskellige nordiske og europæiske markedsplaner, der i øjeblikket er under overvejelse eller udarbejdelse. Det er jo meningen, at vi i næste måned skal have en særlig debat i folketinget om disse planer. Jeg skal derfor ikke nu komme nærmere ind på de forskellige forslags saglige indhold; det skulle der blive rig lejlighed til i den kommende drøftelse. Men jeg vil gerne benytte den givne lejlighed til at udtrykke håbet om, at debatten om markedsplanerne må blive udsendt i radio og fjernsyn. Disse planer vil, uanset hvilken stilling vi til sin tid tager til dem, få en meget indgribende betydning for hele vor økonomiske udvikling. Det er derfor vigtigt, at den beslutning, folketinget til sin tid tager, kommer til at hvile på en oplyst offentlig mening. Der er allerede i den senere tid gennemført en ikke ringe oplysningsvirksomhed på dette område i pressen og andre steder, og det vil utvivlsomt være særdeles værdifuldt, om

[Per Hækkerup.]

dette oplysningsarbejde vil kunne styrkes derved, at folketingets belysning af de forskellige planers indhold og konsekvenser, som debatten vil give anledning til, vil komme ud til de flest mulige, og det fremmes ved at transmittere folketingets forhandling om markedsplanerne.

Selv om jeg altså ikke skal komme ind på en saglig drøftelse af de enkelte planer, vil jeg gerne gøre en enkelt bemærkning om behandlingen af disse planer. Den højtærede statsminister nævnedes i sin tale, at regeringen endnu ikke har taget stilling til forslaget om nordisk økonomisk samarbejde, og tilføjede, at dette spørgsmål må behandles i forbindelse med planen om et vesteuropæisk frihandelsområde og forslaget om en told- og økonomisk union mellem de seks lande. Jeg tror, det er rigtigt, at disse planer kommer til en samlet overvejelse, og at vi må tilstræbe de fyldigst mulige oplysninger, inden vi skal tage vor endelige stilling til dem. Selv om der er enkelte erhvervskredse — jeg tænker især på landbruget — der ud fra en betragtning af, hvad der formodes at gavne det pågældende erhverv selv mest, allerede har taget stilling til de foreliggende hel- og halvfærdige planer, tror jeg, det er nødvendigt for folketinget at anlægge en samlet bedømmelse, der ikke blot vurderer planerne i forhold til et enkelt erhverv, men ud fra, hvad der vil være gavnligt for hele det danske samfund, både økonomisk og politisk. Jeg har i den forbindelse bemærket, at det ærede medlem hr. Aksel Møller i en tale for nylig har givet udtryk for den samme tankegang, der ligger bag regeringens stilling. I betragtning af, at det ærede medlem på et tidligere tidspunkt har udtrykt sig på en måde, der måtte opfattes som et ønske om snarest at få Danmark tilknyttet de seks landes union, er det så meget glædeligere, at han nu har tilsluttet sig den afventende holdning. Jeg tror, at det ærede medlem hermed har ydet et værdifuldt bidrag til at fremme den saglige behandling af dette meget vigtige spørgsmål og til at modvirke, at vor stilling bliver påvirket af snævre partipolitiske interesser. Der kan næppe være tvivl om, at det lykkeligste ville være, om et meget

stort flertal af den danske befolkning slutter op bag det standpunkt, vi til sin tid tager.

Må jeg endelig have lov til at udtrykke min tilfredshed med den formulering, regeringserklæringen har fået i det udenrigspolitiske afsnit. Det fastslås, at vor politik fortsat bygger på vort medlemskab af FN og af Atlantpagten, og at vi naturligvis vil støtte alle bestræbelser, der kan mindske spændingen mellem øst og vest og bidrage til skabelsen af en varig fred. Det er min faste overbevisning, at hele det danske folk er enigt i ønsket om et godt forhold til de andre nationer, derunder også et godt forhold til Sovjetunionen. Det må i den forbindelse beklages, at Sovjet finder det foreneligt med sine interesser af og til at foretage handlinger, der kun kan virke stødende på dansk opfattelse af den rette måde for internationalt samliv.

Regeringens tilkendegivelse af den opfattelse, at Atlantpagten også fremover på afgørende måde vil kunne bidrage til en bedring af de politiske forhold i verden, vil, hos oppositionen formentlig også, kun kunne møde fuld tilslutning. Hermed har vi nået den situation, at der er enighed mellem folketingets demokratiske partier om grundlaget for dansk udenrigspolitik. Det er efter min opfattelse en afgørende styrkelse af denne politik, at den samler en sådan bred tilslutning, og at dette spørgsmål ikke er genstand for partipolitisk strid ud over den, der naturligvis er mellem de demokratiske partier og kommunisterne.

På baggrund af denne enighed om udenrigspolitikken er der håb om, at der kan tilvejebringes en tilsvarende bred tilslutning til forsvarspolitikken og den kommende forsvarsordning. Jeg går ud fra, at oppositionen vil være enig med regeringen og regeringspartierne i, at der skal udvises den største påpasselighed med forsvarsudgifterne. Vi må naturligvis ved fastlæggelsen af den nye forsvarsordning tage fornødent hensyn til landets økonomiske bæreevne. Men hvis der er denne brede enighed om udenrigspolitikken og de opgaver, vort forsvar har i overensstemmelse hermed, og hvis der samtidig er enighed om at gøre forsvarsudgifterne så små, som det er foreneligt med opfyldelsen af disse opgaver, ja, så må den konkrete udformning af forsvars-

[Per Hækkerup.]

ordningen være et rent sagligt anliggende, som ikke skulle give anledning til partipolitisk konflikt. Det ville være en overordentlig fordel for arbejdet i og med forsvaret, om enighed også kunne tilvejebringes på dette vigtige område.

Den redegørelse, vi har fået i den højtærede statsministers tale, er nøgtern og realistisk, og den linje for det kommende arbejde, der er udstukket af regeringen, er positiv og opbyggende, med øget produktion og beskæftigelse som den centrale målsætning. Det siger sig selv, at socialdemokratiet kan tilsige regeringen et velvilligt og sagligt samarbejde. Vi deler regeringens ønske om, at dette samarbejde også kommer til at omfatte oppositionen så langt, som uoverstigelige principielle modsætninger ikke stiller sig hindrende.

Erik Eriksen: Denne debat skal jo finde sted på grundlag af den højtærede statsministers programerklæring for 14 dage siden. Der står som bekendt i grundloven, at statsministeren på det første møde i folketingsåret afgiver en redegørelse for rigets almindelige stilling og for de af regeringen påtænkte foranstaltninger. Ligesom regeringspartiets ordfører, det ærede medlem hr. Per Hækkerup, skal jeg indledende sige nogle ord om åbningstalens indhold.

For mig at se er der en slående lighed mellem de gamle frontaler og statsministerens redegørelse for de af regeringen påtænkte foranstaltninger; redegørelsen var nemlig på adskillige punkter en blot og bar opremsning, en emneliste, om man vil. Regeringen har måske sine gode grunde til, at det ikke kunne blive anderledes — det skal jeg komme tilbage til om lidt — men det er i hvert tilfælde givet, at en sådan opremsning ikke er det bedste grundlag for en almindelig forhandling.

Traditionen tro indledtes programerklæringen med et afsnit om vor udenrigspolitik, og således som tilfældet har været i alle årene siden krigen, giver det udtryk for en politik, der samler et stort flertal i folketinget. Den mest bemærkelsesværdige sætning i denne del af redegørelsen var, — jeg beder formanden om tilladelse til nu og senere hen at anføre nogle citater — følgende:

„Det er regeringens opfattelse, at sammenholdet mellem Atlantlandene også fremover på afgørende måde vil kunne bidrage til en bedring af de politiske forhold i verden.“

Der var sikkert mange, som, da de hørte denne sætning, følte trang til at give statsministeren en uforbeholden kompliment. Jeg forstod, at det var lykkedes for ham, hvad der var mislykkedes for alle andre, nemlig at gøre de radikale ledere forståeligt, at den politiske horisont i dag er en anden end for 50 år siden, og jeg tænkte med beskæmmelse på, at jeg for nylig havde kritiseret de samme radikale ledere for at være uden evne eller vilje til at erkende den radikale ændring, som ikke mindst i dette spørgsmål er sket i vort lands forudsætninger. Men jeg får desværre ingen lejlighed til at aflevere denne kompliment; den højtærede økonomiminister skyndte sig nemlig at forsikre offentligheden om, at det radikale syn på Danmarks deltagelse i NATO er uforandret, og hermed blev det endnu en gang bekræftet, at man skal være varsom med at tro på mirakler.

Tilbage bliver så spørgsmålet: hvorfor indeholdt redegørelsen den sætning, jeg citerede, hvis de radikale ledere ikke er enige i den? Det skal vel ikke til at være således, at radikale ministre, når de optræder i regeringen, godkender grundlaget for vor udenrigs- og forsvarspolitik, men når de er, om jeg så må sige, privatmænd, så har de en ganske anden mening. Hvis jeg ikke husker meget fejl, er det netop det radikale parti, som mest energisk har modsat sig; at en ansvarlig minister skiftevis afgav erklæringer på regeringens vegne og modsagde dem som privatmand. Jeg finder i øvrigt ikke anledning til at optage nærmere diskussion om de rent udenrigspolitiske afsnit i redegørelsen. Jeg kan ganske tilslutte mig dens bemærkninger på dette område.

I afsnittet om forsvarspolitikken har de radikale så åbenbart fået deres bidrag til programerklæringen optaget. Det er jo ikke meget i en så omfattende erklæring, men til gengæld er det et såre vigtigt afsnit. Når vi kommer til forsvarsspørgsmålet, glemmer det radikale parti sin megen tale om at bøje sig for flertallet, den tale, vi i øvrigt kender så godt på andre områder. Jeg kommer vistnok realiteten meget nær, når

[Erik Eriksen.]

Jeg siger, at skønt der her i tinget kan tilvejebringes et flertal på nær ved 150 medlemmer for en positiv forsvarspolitik, er de radikale villige til at tilsidesætte næsten ethvert hensyn for at gennemtvinge en nedskæring af forsvarsudgifterne.

Det er muligt, at forsvarsudgifterne er for store, og så er jeg enig i, at de bør nedsættes, men det er jo også muligt, at de efter en omhyggelig vurdering af vor stilling vil vise sig at være for små; det kan jeg ikke vide noget om. Således som regeringen har lagt sin politik til rette, er det nemlig kun en meget snæver kreds af folketingsmedlemmerne, der kan have en begrundet mening herom; for befolkningen som helhed gælder det, at man har frataget den enhver mulighed for saglig stillingtagen; spørgsmålene på disse områder diskuteres ret frit i andre lande, og jeg ville derfor anse det for meget ønskeligt, om den høje regering snarest ville gøre en offentlig debat mulig.

Det hedder i redegørelsens forsvarsafsnit, at man endnu i dette folketingsår bør gennemføre en rationaliseret forsvarsordning. Det er mit forhåndsindtryk, at der kan opnås en del ved en mere rationel tilrettelægning af vort forsvar også i henseende til besparelser. Men så tilføjes det i redegørelsen, at den nye forsvarsordning også skal gennemføres for at opnå en begrænsning af udgifterne. Man må umiddelbart forstå dette, som om der her udelukkende er tale om en økonomisk begrænsning; eller er der — mere korrekt — tale om en politisk indrømmelse til det radikale parti? Jeg fortæller vist ikke noget nyt, når jeg siger, at jeg er tilhænger af, at forsvarsudgifterne begrænses til, hvad der er nødvendigt af hensyn til vor sikkerhed — det tror jeg at praktisk taget alle kan tilslutte sig — men jeg må advare imod, at forsvarspolitikken tilrettelægges efter, hvad jeg ville kalde de radikales forhistoriske synspunkter. Det afgørende må være, om der af saglige grunde er mulighed for at spare.

Jeg kunne måske helt have sparet mig disse betragtninger omkring forsvarspolitikken. Jeg ser nemlig i Ringsted Folketidende for den 26. september en refereret

udtalelse af den højtærede landbrugsminister. Den lyder:

„Det militære spørgsmål er nu klaret regeringens partier imellem; vi har vore planer“.

Det skal ministeren have sagt. Men ville det så ikke have været på sin plads og nok så rimeligt, om regeringen nu havde benyttet lejligheden til at oplyse folketinget herom? Det ligger måske således, at når der på et ømtåligt område som dette er opnået et kompromis mellem regeringspartierne, er andres indblanding uvelkommen. Man må undskylde mig dette spørgsmål, men det er nu meget nærliggende at stille det, for hvis der i store sager i realiteten kun er levnet oppositionen mulighed for at sige ja eller nej, hvortil så den megen tale om samarbejde?

I Aftenbladet for den 2. oktober kunne man læse, at regeringspartierne havde nedsat et fællesudvalg, som skulle tjene til i højere grad at implicere regeringens folketingsgrupper i den kompromispolitik, som må føres. Det fortæller måske også en hel del. Det kunne ikke falde mig ind at bebryde flertalsregeringen dette, men jeg nævner altså denne oplysning i forbindelse med det øvrige, jeg har sagt; det er af virkelig interesse, jeg spørger.

Jeg er enig med den høje regering i dens kortfattede erklæring om det dansksindede mindretal i Sydslesvig. Det var måske ikke üventet, at mindretallet heller ikke denne gang kunne sende en repræsentant til forbundsdagen i Bonn, men nedgangen i stemmetallet var meget beklagelig. Det gjaldt vel for det danske mindretal som for de andre små partier i Tyskland, at det blev malet mellem møllesten i striden mellem det kristeligt-demokratiske parti og socialdemokratiet. Mange dansksindede synes denne gang at have taget parti i denne strid fremfor at bekende sig til danskheden. Denne stillingtagen kan måske medføre, at mindretallet til en vis grad kommer til at omlægge sit arbejde, lægge hovedvægten et andet sted. Det tyske mindretal herhjemme er repræsenteret med godt 9 000 stemmer, og mindre kunne have gjort det. De dansksindede syd for grænsen har mere end 32 000 stemmer og dog ingen repræsentation.

Jeg har noteret mig, at det ærede med-

[Erik Eriksen.]

lem hr. A. C. Normann for nogle dage siden gav udtryk for, at der måske trods alt skulle være mulighed for dansk repræsentation i forbundsdagen. Jeg vil henstille til den høje regering, hvis der fra sydslesvigsk side udtales ønske herom, at undersøge mulighederne i så henseende. Og må jeg så blot tilføje, at på grundlag af de kommentarer, der fra Sydslesvig er fremsat i anledning af valget, er vi vel mange, der har hæftet os ved spørgsmålet om opholds- eller arbejdstilladelse for unge sydslesvigere her i landet. Set med sydslesvigske øjne er der næppe tvivl om, at vi må være mere liberale på dette område.

Jeg skal dernæst knytte nogle bemærkninger til programerklæringens afsnit om den økonomiske stilling herhjemme. Det gælder om disse afsnit, ligesom det gjaldt om regeringens tiltrædelseserklæring, at de er mere nøgterne, end vi nogen sinde har set det i socialdemokratiske regeringsudtalelser. Har de to små regeringspartier ikke fået andet ud af regeringssamarbejdet — og det kan næppe blive til så meget andet — må det erkendes, at de på dette område har fået omstemt den socialdemokratiske harpe.

For mig at se er det afgørende træk i den internationale økonomi begrænsningen af aktiviteten. Det gælder i Nordamerika, det gælder i næsten alle vesteuropæiske lande. Ingen kan være i tvivl om, at regeringerne både i USA og i Storbritannien nu har erklæret inflationen krig. Vesttyskland har i den sidste halve snes år bekæmpet den med held, og mange mindre lande har i det sidste år fulgt trop. Spørgsmålet er da, om vi nu også bekæmper den omkostningsinflation, der gennem år har redet Danmark som en mare. Dernæst må man lægge vægt på det stadige fald i råvarepriserne. Disse ligger nu næsten alle lavere, end de har gjort de sidste 3-4 år. Jeg tror ikke, dette prisfald kan undgå at få uheldige virkninger for de råvareproducerende landes muligheder for import — sådan må jeg nu bedømme det.

Den tredje hovedfaktor er efter min

mening de faldende priser på landbrugsvarer — det er et forhold, der også er meget alvorligt for landbruget selv — og endelig bør man hæfte sig ved det bratte fald i skibraterne. Der kan naturligvis fremdrages mange andre og betydningsfulde træk i den økonomiske udvikling, men jeg tror, at de fire, jeg her har nævnt, har den største umiddelbare betydning for vurderingen af vor økonomiske politik.

Som en lille sidebemærkning anføres det i regeringens redegørelse, at de forsyningsvanskeligheder, Suezkrisen medførte, blev af forbigående karakter. Ak ja, det er altså alt, hvad der er blevet tilbage af den hårrejsende valgkamp, som den højtærede statsminister førte på dette punkt. Skulle man tro ham under valgkampen, havde Suezkrisen kostet Danmark en kvart milliard kroner i fremmed valuta. I dag er der ingen tvivl om, at det i værste fald drejede sig om et langt mindre tab, og der er endda sagkyndige, som mener, at takket være stigningen i skibraterne dengang havde vi i valutamæssig henseende nettooverskud. Men det var som sagt en lille sidebemærkning.

Udviklingen på verdensmarkedet har allerede ramt Danmark føleligt. Trods stigende landbrugsproduktion har vi hverken i valutarisk henseende eller for den enkelte landmand fået større indtægter på denne konto, og der er vist almindelig enighed om, at vi ikke i en overskuelig fremtid kan regne med større stigninger i landbrugspriserne. Vi kan derfor ikke regne med gennem landbrugseksporten at få noget større bidrag til bedring af valutastillingen.

Samtidig er stigningen i industrieksporten ikke så stor som tidligere, og mulighederne for at øge denne eksport er ikke så store, som de var i f. eks. perioden 1950-52. Dengang kunne man ved en begrænsning i den hjemlige købekraft øge eksporten ganske væsentligt, for dengang var der meget stor efterspørgsel efter industrivarer. I den øjeblikkelige situation er der så stor kon-

[Erik Eriksen.]

kurrence på verdensmarkedet, at en mindre afsætning af industrivarer på hjemmemarkedet ikke i sig selv giver større eksport. Det mest afgørende — måske endda det ene afgørende — er i dag, om dansk industri, hvad priser og omkostninger angår, kan komme længere ned i forhold til udlandet. Jeg anser det i øjeblikket for realistisk at regne med stadig større eksportvanskeligheder for den hjemlige industri. Og ganske tilsvarende må man, som regeringen jo også er inde på det, vente faldende skibsfartindtægter.

Alt i alt vil valutaindtægterne derfor nok stige mindre, end de har gjort i de senere år. Skal vi undgå en ny akut valutakrise, må vi derfor vende blikket mod valutaudgifterne, det vil først og fremmest sige mod indførslen.

Her er forholdet vel det, at de faldende råvarepriser nok vil føre til nogen nedgang i indførslen. Den arbejdsløshed, der i meget høj grad er en direkte følge af regeringens kriselove i sommer, vil også gøre sig gældende, men det er et stort spørgsmål, om dette kan udligne valutapresset, og en nedgang i indførslen er jo ikke noget ønskværdigt.

Det vil så ganske givet være bedre, om valutanedgangen bringes til ophør gennem en tilbageholdende økonomisk politik. Programmerklæringen giver ikke mange konkrete løfter om en sådan tilbageholdende politik. På dette punkt som på adskillige andre må befolkningen og oppositionen afvente regeringens videre skridt.

Jeg er enig med regeringen i, at der må sikres eksporterhvervene de bedst mulige arbejdsvilkår. Det er regeringen, der siger dette i sin udtalelse. Det er jo et stort løfte, og jeg vil gerne opfatte dette positivt; men jeg ved ikke, hvad der ligger til grund for løftet, på hvilken måde eller ad hvilke veje man vil nå dette mål. Jeg har ofte både her og andet sted peget på den omkostningskrise, f. eks. landbruget nu står i. Der er talt om besparelser, men vi nærmer os det tidspunkt, da folk begynder at tabe modet, og hvor dette altså ikke længere strækker til. Nu nævnte jeg landbruget, og det gjorde jeg, fordi det er det tungest vejende eksporterhverv. Derfor spørger jeg: ligger der i den udtalelse, jeg omtalte, at regeringen

kan tænke sig f. eks. en væsentlig lettelse af de såkaldte faste skatter? Amtsbeskatningen til eksempel har jo udviklet sig på en måde, så den burde ændres radikalt. I en meget alvorlig situation for landbruget er det urimeligt at opretholde en så voldsom skat på produktionsmidler, som der faktisk her er tale om. Det er derfor, jeg spørger: hvad ligger der af konkret i denne sætning? Det er jo i det hele taget ikke klaret med i første omgang at gøre de skader gode igen, som forvoldtes ved tvangslånets gennemførelse. Derudover må vi se en langt mere positiv holdning fra regeringen, end vi har set de sidste fire år.

Jeg kan ikke være enig med regeringen i, at det vil være afgørende, at bytteforholdet bliver det gunstigst mulige. Det er i denne forbindelse en ganske urealistisk betragtning, der falder nøje i tråd med tidligere socialdemokratiske udtalelser. Mens vi i høj grad har indflydelse på, hvilke vilkår vi vil byde vore eksporterhverv, og indflydelse på det hjemlige omkostningsniveau, hvis vi vil, har vi meget ringe indflydelse på bytteforholdet i udenrigshandelen. Vore importpriser bestemmes i det store og hele udefra, og det samme gælder vore eksportpriser. Hvad enten bytteforholdet i udenrigshandelen er os gunstigt eller ugunstigt, må vi tilrettelægge en økonomisk politik, der fører til så gode resultater, som det under de givne omstændigheder er muligt. Det er dette, der i den givne forbindelse er afgørende.

Jeg er enig med regeringen i, at det er nødvendigt at søge yderligere stigning i det indenlandske pris- og omkostningsniveau modvirket. Det er en af de mange af programmerklæringens udtalelser, der lyder såre smuk; men hvad er realiteten bag denne og andre udtalelser? Det kan da ikke være henvisningen til de faldende råstofpriser alene. Det er derfor, jeg må spørge, hvad regeringen agter at foretage sig for at modvirke stigningen i vort pris- og omkostningsniveau. Det er derfor, jeg spørger, om den har konkrete forslag.

Videre hedder det i et ganske overraskende afsnit, at lønniveauet i indeværende år har været relativt stabilt. Her må regeringen have oplysninger, som ikke står til rådighed for offentligheden. Jeg må holde mig til det statistiske departements

[Erik Eriksen.]

oplysning om, at i januar kvartal i år var arbejdslønningerne ca. 9 pct. højere end i samme kvartal sidste år. I samme tidsrum steg detailpriserne kun med ca. 4 pct. Jeg synes ikke, at dette tyder på nogen større stabilitet, og mig bekendt foreligger der ikke yderligere oplysninger om arbejdslønnen.

Når det dernæst siges, at det er regeringens indtryk, at

„erhvervslivets og arbejdsmarkedets organisationer har forståelse for betydningen af den økonomiske stabilitet af hensyn både til vor internationale konkurrenceevne og til muligheden for væsentligt at øge investeringerne og beskæftigelsen“,

så må det også her være mig tilladt at spørge om, hvorpå regeringen nu bygger dette udtryk. Det kan ikke være på udtalelser fra fagbevægelsen. Jeg kan her blot minde om den ledende artikel i Jern og Metals sidste nummer. Dette blad er jo organ for Smedeforbundet, og dets ansvarshavende redaktør er en såre kendt socialdemokratisk folketingsmand. Det hedder i denne artikel, at fagbevægelsen vil se helt bort fra de mange formaninger, der er kommet, lige fra regeringshold og ned til arbejdsgiverne; det siges, at det ville være bløjet at tro på fordele af en tilbageholdende lønpolitik, og i denne forbindelse bruges udtryk som „illusion“ og „limpind“. Derfor må det vel være berettiget at bede regeringen om et svar på, hvorledes den har fået indtryk af specielt fagforeningernes forståelse af stabilitetens betydning, ikke mindst for beskæftigelsen.

Jeg har naturligvis set, at den højtærede statsminister hverken håber, venter eller regner med, at vi en gang til skal ind i en politisk handling som for halvandet år siden. Jeg bemærkede også, at regeringschefen afstod fra at uddybe sine synspunkter. Han var bange for, at modstanderne ville misbruge en sådan orientering, og dette, må jeg indrømme, giver selvfølgelig lidt mere af et fingerpeg om statsministerens mening. Men er det ikke et lidt for tilbageholdende standpunkt for regeringens ansvarlige leder, at han af frygt for modstandernes reaktioner ikke tør udtale sig om et spørgsmål, der er afgørende for, om vi

skal have økonomisk fremgang eller tilbagegang de næste to år? Kunne man ikke med rette vente et lidt klarere standpunkt?

Jeg tænker i denne forbindelse bl. a. på den højtærede handelsministers udtalelse om, at løsningen af vore vanskeligheder først og fremmest skal komme ved, at vi i et par år lader andre landes omkostningsniveau passere vort. Jeg har dette fra Politiken for den 6. september.

Om det så er den højtærede økonomiminister hr. Bertel Dahlgaard, så har han for en gangs skyld udtalt sig om disse spørgsmål uden at pakke sin mening så meget ind, at den blev væk i indpakningen. Ved et møde i Skive sagde den højtærede minister ifølge sit partiblade [Skive Folkeblad] for den 30. september:

„Der er ingen tvivl om, at lønstigningen ved de sidste overenskomster gik ud over, hvad produktionen svarede til, og det gik igen ud over valutastillingen. Det er nødvendigt, at stigningerne i priser og lønninger hører op af hensyn til vor konkurrenceevne og af hensyn til opretholdelsen af en høj beskæftigelse.“

Jeg mener at erindre, at både landbrugsministeren og handelsministeren lejlighedsvis har udtalt sig på samme linje, altså vist forståelse for, at omkostningsniveauet ikke længere må stige. Jeg vil håbe, at den høje regering snarest klargør sin stilling, således at vi ikke — som ved den sidste overenskomstforhandling — kommer i den situation, at den ansvarlige regering ikke i tide har gjort sit til at forhindre en ulykkelig udvikling.

På baggrund af erfaringerne — for øvrigt både hjemme og ude — tør jeg ikke bestride, at en væsentlig lønforhøjelse kan gennemtvinges. Men fagbevægelsen kommer i så fald til at betale en sådan stigning gennem højere priser og større arbejdsløshed. Der skal måske nok være folk, der vil angribe mig for en sådan udtalelse; man vil utvivlsomt skyde mig mindre fine motiver i skoene, men det forhindrer ikke, at mine udtalelser alene er begrundet i ønsket om at se den størst mulige produktion, beskæftigelse og eksport.

Det skulle jo nødigt gå således, at fagbevægelsen kun varetager de beskæftigedes interesser og lader de arbejdsløse sejle deres egen sø. Arbejdsløsheden er allerede større,

[Erik Eriksen.]

end den behøver at være; den er halvanden gang større end for fire år siden, og det er et stort ansvar at påtage sig, hvis fagbevægelsens ledere gennem deres politik kommer til at øge denne arbejdsløshed.

Vi har jo i disse år faktisk eksporteret arbejdsløshed. Et stadig stigende udvandringsstal har været følgen af de sidste års økonomiske politik, og det er et tal, der tælles i tusinder. Det forekommer mig at være ganske alvorligt, at så mange — og det drejer sig vel især om folk mellem 20 og 30 år — finder det nødvendigt at udvandre for at sikre deres eksistens.

Vi kan heller ikke løse disse problemer gennem beskæftigelsesarbejder. Den højtærede arbejds- og boligminister fik for nylig bevilget 12 mill. kr. til sådanne arbejder. Begrundelsen var den lave beskæftigelse blandt arbejdsmænd og udsigten til en stadig nedadgående tendens. Jeg må sige, det har glædet mig at se, at den højtærede minister selv har givet tydeligt udtryk for, at beskæftigelsesarbejder vel kan være en midlertidig hjælp, men ikke nogen varig løsning.

Det er heller ikke nogen varig løsning, der stilles i udsigt af den højtærede minister for offentlige arbejder: at maskinerne helst skal bandlyses fra arbejder, der udføres med tilskud fra vejfonden. Det er da ganske klart, at samfundet snarere bliver ringere stillet ved ikke at tage maskinerne til hjælp. Alt dette medvirker til, at man i redegørelsen savner et løfte om en revision af vejfondens stilling.

Jeg har med disse ord villet sige, at hverken beskæftigelsen eller vor økonomiske politik i det lange løb vil blive styrket ved en inflatorisk lønpolitik eller ved beskæftigelsesarbejder. Jeg har i denne forbindelse hæftet mig ved, at regeringen har optaget den højtærede finansministers idé om en slags mild statsfinansiering af virksomheder i de såkaldte arbejdsløshedsøer. Jeg tør ikke afvise, at der kan opnås resultater ved at støtte nye virksomheder i disse områder; men vi har jo allerede set, hvorledes det er gået i en sådan kommune: først får man ved dygtigt arbejde af et erhvervsråd et par virksomheder i gang, og derefter opkræver regeringen tvangslån fra de borgere, som havde tilsagt virksomhe-

derne økonomisk støtte. Den slags er ikke rationelt, men derfor kan det naturligvis godt være planøkonomi.

På samme måde er jeg noget betænkelig ved, at man ud af skattemidler, der bl. a. tages hos konkurrencedygtige virksomheder, finansierer foretagender, som ikke er konkurrencedygtige, og som måske aldrig bliver det. En sådan politik vil hverken på kortere eller længere sigt løse de vanskeligheder, der her er tale om, den vil tværtimod uddybe og skærpe dem.

Og netop derfor savner jeg i regeringens redegørelse klare og konkrete udtryk for en produktionspolitik. Hvor er realiteterne i regeringens tale? Der er, som jeg har været inde på, mange vellydende sætninger om produktion, investering og beskæftigelse, men tilbage bliver spørgsmålet: hvilken støtte og trøst kan erhvervslivet hente fra tvangslånets regering? Hvor er afstivningen for den arbejder, som føler sin beskæftigelse truet ved regeringens hidtidige foranstaltninger? Hvilket håb er der for de funktionærer, som i særlig grad er blevet stedmoderligt behandlet gennem kriselovgivningen? Som fremtiden tegner sig for eksporten, må man spørge: hvilke perspektiver åbner programklæringen for de mange, mange tusinde arbejdsløse?

Det er denne mangel på en langsigtet politik, som er det mest karakteristiske i regeringens redegørelse. Jeg skal vende tilbage til dette mere principielle om et øjeblik, men jeg vil forinden gerne nævne et par spørgsmål, som jeg havde ventet at finde behandlet.

For nu at blive ved arbejdsmarkedets problemer, så ville det have været oplysende at vide, om den høje regering helt sætter sin lid til, at de nye forhandlingsregler vil virke tilfredsstillende, eller om man overvejer det radikale partis ønske om en tvungen voldgift i visse fag. Jeg ser ganske vist forskellige steder i pressen i disse dage, at det ærede medlem hr. A. C. Normann giver udtryk for, at denne voldgift kun kan gennemføres ved enighed blandt de tre partier, der danner regeringen, og da socialdemokratiet jo ikke er tilhænger; ser det ikke ud til, at der bliver nogen bukser af det skind. Så nytter det måske slet ikke, at et flertal i folketinget principielt har tilsluttet sig det synspunkt, at en arbejdskonflikt

[Erik Eriksen.]

ikke må kunne hindre livsvigtige virksomheder i at gå deres gang.

Jeg ved ikke, hvor langt man er nået i arbejdsretskommissionen. Jeg ved ikke, om der foreligger noget positivt, men skulle det være tilfældet, hører jeg til dem, der gerne vil have det frem nu; noget må der vel være på indeværende tidspunkt, måske endda så meget, at det er anvendeligt allerede nu. Derfor spørger jeg.

Jeg savner også klare regeringsudtalelser om nødvendigheden af at øge produktiviteten. Jeg minder om, at der for nylig er forelagt to rapporter om vellykkede og produktivitetsfremmende lønsystemer. Det siger noget, at arbejderne på de 3-4 største virksomheder inden for den keramiske industri i januar kvartal i år havde en merfortjeneste på 230 000 kr. som følge af lønsystemets omlægning og som følge af den øgede produktion. Også kødindustriens ordning, med en garanteret normalløn plus et bonussystem, må være en overvejelse værd; også her taler man om en yderst tilfredsstillende omlægning.

Det er noget meget væsentligt, at både produktionen og produktiviteten sættes i vejret. For nu at komme de kredse, som eventuelt vil misforstå mig, i forkøbet vil jeg gerne understrege, at lige så megen vægt jeg lægger på øget produktion og øget produktivitet, lige så vigtigt er det efter min mening, at lønnen stiger rimeligt i forhold til den større arbejdsydelse.

Jeg savner også en udtalelse om mulighederne for at lempe den kreditstramning, der gennem adskillige år har øget erhvervslivets omkostninger og vanskeliggjort investeringerne. Jeg forstår, at regeringen fortsætter arbejdet med den skattereform, som jo åbenbart har været forelagt folketinget ikke mindre end 4 gange uden at være gennemarbejdet efter kritikken her i tinget. Det, der interesserer mig, er, hvilke forslag man på dette område har til lettelse af investeringerne. Jeg er enig i, at afskrivningsreglerne o. s. v. er blevet forbedret, men det er jo almindelig kendt, at skatterne i de senere år — og ikke mindst tvangslånet — har umuliggjort det for mange virksomheder at øge deres investeringer i det omfang, der var ønskeligt, i mange tilfælde også nødvendigt.

Lad mig kort sige, at det på sin vis har undret mig, at regeringserklæringen ikke indeholdt ét ord om konkrete civile besparelser. Netop en flertalsregering skulle dog have store muligheder på dette område. De to små regeringspartier har fra tid til anden talt højt og længe om sådanne besparelser, men der var ikke noget om det i regeringserklæringen, og det er måske derfor ikke socialdemokratiets politik.

Lad mig også lige nævne, at vi fra vor side gerne vil medvirke til en forbedring af grundværdistigningsloven, men vi kan ikke medvirke til den bebudede udbygning. Det samme gælder den varslede grundskyldsordning. Det gør mig ondt at måtte sige dette, eftersom de 6 linjer i redegørelsen, der omhandler disse punkter, så vidt jeg kan se, er det eneste, retsforbundet har fået med i regeringsudtalelsen.

Derimod har det glædet mig, at regeringen tager positiv stilling til forslaget om garantiordninger for boligbyggeriets finansiering. Jeg har selv tidligere peget på denne mulighed som en overgangsordning. Nu er det jo ikke meget, regeringen oplyser om sine hensigter, men der foreligger forskellige ministerudtalelser, som jeg har set gengivet i forskellige blade, der siger betydelig mere end åbningstalen. I Jyllands-Posten for 15. september har den højtærede arbejds- og boligminister talt om betydningen af en flerårig boligstøttelov, således at byggeriet ved, hvad det har at rette sig efter i en længere årrække. Ministeren har endvidere ventileret tanken om en ren social linje i byggestøttelovgivningen. I det radikale Holbæk Amts Venstreblad for den 12. september så jeg, at den højtærede landbrugsminister åbenbart deler denne opfattelse, idet han nævner, at der forberedes en normalisering af boligbyggeri, så kun de mest trængende hjælpes. Det er synspunkter, som i høj grad finder gehør inden for venstre. Venstre har arbejdet for disse ting ved den sidste revision af denne lovgivning, så jeg kan give principiel tilslutning til de synspunkter, jeg her har fremdraget.

Lad mig så tilføje, at jeg under opremsningen af de socialt betonedede forslag egentlig savnede en udtalelse om, at regeringen ville gennemgå hele sociallovgivningen. Jeg tror, at langt ind i de tre regeringspartier vil der være tilslutning til et sådant arbejde. Der

[Erik Eriksen.]

kan ikke være tvivl om, at socialpolitikken i stigende grad har fået galt sigte. Vi yder i for mange tilfælde ringe hjælp til medborgere, som har hjælp behov. Til gengæld yder vi bistand til folk, der helt eller delvis kunne klare sig uden denne hjælp.

Programerklæringen omtaler også de problemer, der er forbundet med de europæiske markedsplaner. Ganske vist får vi senere en debat om disse forhold, men jeg vil alligevel gerne strejfe dem i dag. Regeringen har ikke taget standpunkt, men følger den kendte taktik: man vil vente og se — og derved udskyder man en stillingtagen, som er ubehagelig. Det er jo også, i hvert fald i den første tid, det letteste at skyde problemerne længere væk fra en afgørelse og forlange flere oplysninger. Jeg vil naturligvis ikke afvise, at der bør indhentes oplysninger.

Men på den anden side må det også påpeges, at det er en fare, at mens vi er ved at begrave os i papirdynger med oplysninger, tager andre lande stilling på en måde, som kan komme os til skade. Jeg er imidlertid helt på det rene med, at hvis vi skal nå noget på disse områder, skal vi nå frem til ren enighed, men jeg har indtrykket af, at der ikke er så forfærdelig langt mellem vore synspunkter. Der er vist praktisk talt enighed om, at frihandelsområdet, som medtager fødevarer, er den bedste løsning for os. Og hvis vi ikke kan opnå dette, må vi vende blikket mod syd.

Endelig er der vist også nogenlunde enighed om, at så stor en del af vor udenrigshandel er knyttet til landene mod syd og vest, at vi først må tage stilling til de store markedsplaner, før vi kan tage stilling til mulighederne for et større nordisk samarbejde på det økonomiske område. På denne baggrund kan jeg for øvrigt ikke forstå, at den socialdemokratiske presse — og for et øjeblik siden også den socialdemokratiske ordfører — ligesom har forsøgt at mistænkeliggøre oppositionen for at drive partipolitisk spil i disse spørgsmål. Hvorfor kan oppositionen ikke have lov at have andet synspunkt end regeringens, uden at vi straks skal tillægges motiver, vi ikke har?

Min opfattelse er altså uforandret den, som jeg tror de fleste kan tilslutte sig. Men

derudover frygter jeg, at regeringen ikke er tilstrækkelig opmærksom på, at vi kan forpasse det tidspunkt, der er gunstigst for os. Nu begynder møderne i Paris om frihandelsområdet. Jeg må gå ud fra, at der her tilvejebringes såpas klaring, at vi derefter kan tage hele spørgsmålet op til realitetsbehandling. Det er mit afgjorte indtryk, at sagen haster. Jeg må med beklagelse sige, at jeg i hvert fald ikke har modtaget oplysninger, som gør det sandsynligt, at vi i alvor kan tænke på at tilslutte os frihandelsområdet og et nordisk samarbejde uden deltagelse af landbruget. Ved at gøre dette ville vi nemlig lade vort hovederhverv i stikken på en måde, som ikke blot ville ramme landbrugets egne folk, men som vil kunne få katastrofale virkninger for hele vort samfund. Vi kan stadig håbe, at det vil blive muligt at medtage fødevarer på nogenlunde samme vilkår i frihandelsområdet som i fællesmarkedet, men alle og enhver kan da se, at håbet svinder, og derfor bliver det også mere og mere påtrængende, at vi gør os vor stilling klar. Det må i hvert fald være helt givet, at inden de seks lande afholder deres landbrugskonference, må vi vide, hvad vi vil. Både i Holland og i Tyskland er det gjort ganske klart, at man gerne ser Danmark som det syvende medlem, men man vil hverken tillade, at Danmark deltager på fribillet alene for landbrugsvarernes vedkommende eller er med til landbrugskonferencen uden at have tilsluttet sig fællesmarkedet.

Jeg har nu omtalt en række af de punkter, som er indlemmet i regeringserklæringen. Der er mange andre, men her drejer det sig næsten udelukkende om opremssninger af lovforslag, som måske vil komme — og uden at det er antydnet, hvad de vil indeholde. Disse punkter skal jeg ikke kommentere. Jeg kan derfor til slut indskrænke mig til nogle få mere principielle betragtninger.

Se, da synspunkterne i regeringens tiltrædelseserklæring i sin tid blev bekendt, var adskillige regeringsmedlemmer ivrige for at understrege, at sommerens lovkompleks ikke måtte forveksles med regeringens langtidsprogram. Man var ivrig efter at klargøre dette, formentlig fordi oppositionen pegede på, at sommerens lovkompleks

[Erik Eriksen.]

mange steder ville skabe vanskeligheder. Den højtærede økonomiminister udtrykte det sådan — ifølge Roskilde Tidende for den 6. juni — at regeringen ikke måtte bedømmes efter lovforslagene lige efter regeringsdannelsen — dens politik havde også et længere sigte. Og den højtærede undervisningsminister sagde, at det var regeringens politik at øge produktionen for at give os håb om at kunne bevare en høj levestandard. Opsparingen måtte være større for at muliggøre de investeringer, som er nødvendige, og der måtte tillige træffes foranstaltninger, der i væsentlig grad kunne øge beskæftigelsen og skaffe plads i produktionslivet for de store årgange. Den højtærede økonomiministers politisk interesserede søn, der jo i øvrigt er radikal folketingskandidat, formulerede det således ifølge Skive Folkeblad den 1. juni:

„Et egentligt økonomisk langtidsprogram må dog formentlig vente, til den nye regering møder folketinget til den ordinære samling til efteråret.“

Social-Demokraten for den 30. maj og den socialdemokratiske ordfører var jo i øvrigt også med fortrøstning inde på regeringens tilrettelæggelse af en mere langsigtet politik, og Social-Demokraten fremhævede, for øvrigt ligesom den højtærede finansminister, at regeringen var besluttet på at søge kontakt med erhvervslivets organisationer for at gøre sig bekendt med deres syn på de fremtidige opgaver. Så vidt jeg ved, har dette endnu ikke fundet sted. Det radikale ungdomsblad skriver om

„den økonomiske sanering, hele landet sukker efter og trænger til, vel at mærke inden arbejdsmarkedets parter geråder i klammeri“

— sådan stod der i Tidens Tanker for oktober. Middelfart Venstreblad satte sin lid til de radikale ministres indsats for en økonomisk saneringsplan og en økonomisk borgfred.

Må jeg have lov at sige, at dette var udtryk for en betydelig optimisme, men den langsigtede plan måtte man tro ville blive forelagt i dette efterår, og det var da rimeligt at nære sådanne forventninger. Vi havde nu under normale forhold den første flertalsregering efter krigen. Den havde magten til at blive siddende i 4 år, og inden

for den tid skulle der nok kunne gennemføres et langtidsprogram, således at de gode virkninger viste sig inden det næste valg. Og hvad er så resultatet? Ja, jeg synes, at målt på denne baggrund har jeg lov til at sige, at der er få realiteter i regeringserklæringen, og et perspektiv for samfundet er der slet ikke. Dette må vel siges at være en alvorlig manko i regeringens programerklæring. Jeg synes ikke, nogen mindretalsregering kunne have præsteret den tyndere.

Så kan man give sig til at fundere over årsagerne til de så skuffede forventninger. Den mest nærliggende forklaring er, at samarbejdet inden for regeringen ikke er så godt, som det til stadighed påstås. Det kan jeg ikke vide noget om. Jeg har kun resultaterne at holde mig til; men en hel del tyder på, at det ikke inden for regeringen har været muligt at nå til enighed om det, man egentlig vil, når talemåderne har fået det, der tilkommer dem. Det radikale partis ledere har hidtil haft svært ved at forstå al tale om principielle skillelinjer mellem et liberalt og et socialdemokratisk syn. Mig har de ikke villet tro, når jeg talte om det, men det kommer nu nok. Måske har disse radikale ledere trods alt lyttet til professor Bertil Ohlin, da han forleden deltog i og talte ved venstres landsmøde. Professoren benyttede nemlig lejligheden til meget stærkt at understrege, at om de principielle skillelinjer kunne der ikke herske tvivl på dette område.

Vi må nu se, om de tre partiers fællesskab kan bære. Foreløbig optræder de som de sammenlængede forligspartier, for at anvende et J. C. Christensens udtryk. Og skønt disse partier trods deres flertal ikke har kunnet enes om at formulere den langsigtede politik, der var bebudet, har de dog alligevel den dristighed at klandre oppositionen. Jeg ved ikke, hvor mange gange jeg har læst, at oppositionspartierne ikke varetager deres vælgere interesser. Hvis regeringspartierne virkelig mener det — det gør de nu ikke, i så fald ville den højtærede statsminister ikke se så glad ud, som han gør nu — står det dem frit for at søge indkasseret de vælgere, der mener, at vi har skuffet. Jeg skal endda love at gøre mit til at fremskynde denne dag, og jeg forsikrer: uden surhed af nogen art. Jeg er

[Erik Eriksen.]

overbevist om, at denne dag vil bringe skuffelse, i hvert fald for de to små regeringspartier.

Regeringserklæringen sluttede imidlertid med at give tilsagn om et positivt og sagligt samarbejde. Jeg hører til de mennesker, som helst vil tro medmennesker på deres ord. Derfor vil jeg gerne give det samme tilsagn. Men jeg må have lov at tilføje, at så intetsigende som programudtalelsen på afgørende områder var, kan jeg ikke udstede nogen blankoveksel. Venstre må fra sag til sag tage sit standpunkt, efterhånden som vi bliver bekendt med regeringens egne standpunkter. Jeg kan love, at vi vil medvirke aktivt til at gennemføre ethvert lovforslag, som efter vor opfattelse fremmer en liberal samfundsudvikling; men lige så sikkert kan jeg love, at vi på det bestemteste vil modsætte os ethvert forslag, som tilsigter det modsatte, og vi vil ved modforslag søge at bane vej for vore tanker og for vort syn. Jeg vil tro, at det i dette folketingsår vil forme sig således, at vi, oftere end tidligere, når vi mener, at regeringen forsømmer det, tiden kræver, vil møde med vore egne forslag, og det er jo heldigvis således, at samarbejdet mellem oppositionspartierne, venstre og det konservative folkeparti, lover godt for fremtiden, og at flere og flere ser nødvendigheden af et sådant ikke-socialdemokratisk samarbejde.

Det er for mig at se det politiske perspektiv, der er mest i, og venstre og de konservative i fællesskab har en stor opgave i at udvikle og styrke det. Man vil forstå, at jeg med sommerens kriselove i tankerne nærer en god portion skepsis over for regeringen. Skulle det mod al forventning vise sig, at regeringen er ved at komme på bedre tanker, skal jeg være den første til at bistå denne tankevirkning.

Aksel Møller: Der foreligger jo i de to ordførelser, som allerede har været holdt her, tydelige vidnesbyrd om, at dansk politik nu i alt fald for et stykke tid vil komme ind i en mere rolig atmosfære, end det sidste års tids diskussion tilkendegav.

Efter at have studeret åbningstalen har jeg lagt mærke til, at vi står over for en regering, hvis virksomhed vi først for alvor

kan bedømme, når forslagene ligger på bordet og vi får lejlighed til at se, hvad tilbuddet om samarbejde indebærer i praksis. Jeg må indrømme, at som tiden er — så skæbnsvanger, på en vis måde opløftende, på en anden måde forstemmende — er der formentlig ikke hos nogen af os megen lyst til at fortsætte med de skarpe politiske bemærkninger, vi vekslede under junisamlingen. Men jeg er kun et menneske, og for et menneske kan naturen gå over optugtelsen, og jeg må indrømme, at jeg er stærkt fristet af en bemærkning, som den højtærede socialminister lod falde forleden dag: en ny måde at belyse regeringsdannelsen på; og jeg kan ikke modstå den fristelse at gøre en bemærkning dertil. Den højtærede socialminister sagde, at efter at venstre og konservative var rykket tættere sammen, var der sund mening i, at de progressive partier til venstre i folketingsalen slog deres pjalter sammen. Jeg henleder den højtærede socialministers opmærksomhed på billedets oprindelse — han kan slå det efter i den store danske ordbog; han vil da se, at den handling, der foregår, når nogen slår deres pjalter sammen, er en handling af den karakter, som Mykle har skildret. Nu ved vi jo godt, at det næppe er det, den højtærede socialminister har tænkt på, for det var jo ikke kærlighed ved første øjekast, der førte disse tre partier sammen. På forhånd var de da i alt fald ikke bestemte for hinanden. Nej, det er nok en anden side af billedet, som den højtærede socialminister har været interesseret i. Det må have været ordet „pjalter“. Hvad slår de sammen? De slår deres pjalter sammen. Det er billedets egentlige mening. Pjalter er rester af et fordums klædebon, og om disse rester af et fordums klædebon oplyste åbningstalen unægtelig en del. Det vil vistnok vise sig under den fortsatte debat, men min antagelse i dette øjeblik er, at det er pjalter, der er tilovers af de radikales samordningspolitik, borgfredspolitik og voldgiftspolitik, det er pjalter, der er tilovers af retsforbundets modstand mod indgreb i erhvervslevet, på fiskeriets område, hvad angår mælkesalg og -produktion, hvad angår husholdningsråd og statens adgang til at give statslån. Det er pjalter alt sammen, ja, det er endda pjalter, der er til rest af den grundskyldside, som skulle bære retsfor-

[Aksel Møller.]

bundet ind i regeringen og være den egentligste undskyldning og motivering for, at retsforbundet sidder i regeringen. Det er pjalter, som oven i købet er anskuet af den højtærede justitsminister med en næsten homerisk latter — jeg kan næsten høre ham le. Jeg beder om tilladelse til at citere latterudbruddet fra Dagens Nyheder, hvor det blev gengivet den 10. oktober fra Midt-sjællands Social-Demokrat. Den højtærede justitsminister sagde:

„Jeg har den lykke at sidde i det lille grundskyldsudvalg. Kommer der ikke andet ud af dette udvalgs arbejde, håber jeg i alt fald at få rede på, hvad grundskyld er. Ja, måske udvalgsarbejdet vil medføre, at også retsforbundet bliver klar over det.“

Ja, man kan ret forestille sig, hvordan pjaltbunken ligger i øjeblikket, men først i samlingens løb, når vi står over for forslag, kan vi se, om de tydelige rifter, som man ser i socialdemokratiets NATO-klædning, er mere, end hvad nål og tråd kan bøde på.

Om dette socialdemokratiets politiske problem over for udenrigspolitikken og forsvarspolitikken, således som det er udtrykt i åbningstalen, vil jeg gerne gøre nogle bemærkninger. Jeg tror, at vi alle sammen har en fornemmelse af, at menneskeheden har god grund til at blive bange for sig selv i denne tid, netop på baggrund af den begivenhed, som Sovjetunionens jorddrabant var. Det er, ligesom vi har grund til at erindre, hvad der skete for Troldmandens Lærling. Der er sluppet nogle kræfter løs, som kan betyde en meget væsentlig fremgang for menneskeheden, men ingen af os er i tvivl om, at det også kan betyde menneskehedens ødelæggelse. Vi har gennem lang tid haft lejlighed til at følge denne udvikling, siden atomkraften blev frigjort. Atlantpagten blev et instrument, med hvilket vi i den vestlige verden har søgt at tilvejebringe ligevægt og magtbalance mellem øst og vest, og det har hidtil været og vil fremover

være den vigtigste sikring for freden. Det er regeringen, ser jeg, i alt fald indbyrdes enig om. I åbningstalen siges det:

„Det er regeringens opfattelse, at sammenholdet mellem Atlantlandene også fremover på afgørende måde vil kunne bidrage til en bedring af de politiske forhold i verden.“

Se, nu vil jeg gerne advare enhver i denne sal og enhver i dette land mod at anse åbningstalen for at være et opsamlingssted for talemåder, mod at anse den for at være en formel, tom, men egnet til at dække over indbyrdes uenighed i en regering. Det kan ikke være en talemåde, det må for så vidt være en ny politisk erkendelse hos det radikale venstre især, at „sammenholdet mellem Atlantlandene også fremover på afgørende måde“ o. s. v. Det betyder altså dels tilbageskuen — at den hidtil har været det — dels, at man i regeringen har den opfattelse; der står ikke „jeg“, som den højtærede statsminister nogle gange siger i åbningstalen, men der står: „Det er regeringens opfattelse“. Det er efter min mening vigtigt. Det vil kunne lette en lang række problemers løsning, om det virkelig er, som der står, regeringens opfattelse. Hvis det er regeringens opfattelse, sådan som jeg går ud fra det, betyder det altså, at vor udenrigspolitik stadig væk må have til formål gennem Atlantpagten at deltage i afbalanceringen, i ligevægtpolitikken, over for den østlige verden. Denne balance er i evig uro, snart har den ene et forspring, snart har den anden et forspring. Man tænke på Ibsen — ordet: „Og derfor vor skæbne vipper og vender som kniven i barnets legende hænder.“ Sådan omtrent er jo eller sådan omtrent kan det hastige kapløb med teknikken skildres.

Men har vi ikke vor skyld, og har vi ikke vor del af ansvaret også fremover for, at ligevægtpolitikken virkelig kan komme til at sikre freden? Har vi været en særlig solid makker i det sammenhold, som skulle skabe balancen for vesten? Åbningstalen siger noget om det. Jeg ved ikke rigtig,

[Aksel Møller.]

på hvilken måde dens antydninger skal forstås. Der står bl. a. om forsvarspolitikken:

„Der vil derfor kun blive tale om at foretage strengt påkrævede nyanskaffelser og absolut nødvendig vedligeholdelse af materielbeholdninger.“

Ja, men det kan jo ingen have noget imod. Findes der nogen regering, der på noget tidspunkt ikke har villet føre en politik på dette område, som svarede til disse ord: det strengt påkrævede og det absolut nødvendige? Jeg for mit vedkommende ser ikke, at der heri er nogen tilkendegivelse, som oppositionen i folketinget kan udlede regeringens fremtidige politik af. Men så siges det også, at regeringen er af den opfattelse, at den påkrævede revision af forsvarrets ordning bør gennemføres i dette folketingsår både af hensyn til opnåelse af en mere rationel ordning og med henblik på en begrænsning af udgifterne.

For så vidt angår regeringens ønske om at få forsvarsrevisionen gennemført nu, kan jeg på mit partis vegne erklære, at vi i forsvarsudvalget og andre steder, hvor sagen kommer under vor bedømmelse, og hvor der kaldes på vort medarbejderskab, vil støtte tanken om, at forsvarsrevisionen gennemføres. Der er ingen tvivl om, at med den udvikling, man har været igennem, er det naturligt og rigtigt, at man så hurtigt som muligt får lejlighed til at formulere Danmarks kommende forsvarsordning. Vi vil imidlertid gøre vort arbejde ikke ud fra den betragtning, at det er et økonomisk problem — og der er i åbningstalen en antydning af, at det er det for regeringen — men ud fra den betragtning, om den forsvarsordning, der vil blive gennemført, er i stand til at dække den udenrigspolitik, landet fører. Der er kun mening i dansk forsvarspolitik efter vor deltagelse i Atlantpagten, hvis Danmark udgør et led i pagtens forsvarssystem. Er den udenrigspolitiske dækning i orden for en sådan lovgivning, vil vi for vort vedkommende kunne bidrage til den, og for mit partis skyld må den gerne koste mindre end den nuværende, naturligvis, hvis den altså klarer det, der er det afgørende, hvis der er den mening i det, som der skal være, at den er et effek-

tivt middel for Danmarks udenrigspolitik.

I det hele taget vil vi, og dette være sagt også i forbindelse med andre problemer, som vi i dette år kommer til at stå over for, fra konservativ side af al vor evne modarbejde, at man falder tilbage til tilstandene før anden verdenskrig. Tiden før anden verdenskrig var en tid med kold krig i Europa; hvert enkelt land prøvede på at redde sig og sig alene, samarbejdet havde ingen virkelig kraft.

Nu er det så karakteristisk for tiden efter anden verdenskrig, at betydningen af samarbejdet mellem folkene er stadig stigende. Vor deltagelse i Atlantpagten er således et af udslagene af denne samarbejds-politik, denne forståelse af, at man i Vesteuropa ikke længere kan være sig selv nok. Nu går det imidlertid videre end til at være et samarbejde mod de destruktive kræfter i teknikken, nu er det et samarbejde om at udnytte også de opbyggende kræfter i teknikken, en erkendelse af, at under automatiseringen og under atomkraftens fredelige udnyttelse er de europæiske markeder taget i gammeldags forstand hver for sig ikke tilstrækkelige til, at mennesket kan få det fulde udbytte af de mægtige muligheder, som den nye teknik skaber. Det er i dag ikke et spørgsmål for mig om, hvorvidt vi skal samarbejde i Europa eller ej, det er et spørgsmål om, med hvem og under hvilke former vi skal samarbejde.

Den højtærede økonomiminister, som altid fælder stærke domme, har fundet det ansvarsløst at kræve Danmarks tilslutning til de seks lande. (*Økonomiministeren* [Bertel Dahlgaard]: Straks, som det ærede medlem gjorde!). Den højtærede økonomiminister mener, at det kun er straks. Det er for mig et spørgsmål, hvad det udtryk dækker, når det kommer til stykket. Den højtærede økonomiminister kan næppe føle sig helt sikker på, at han ikke meget straks kan blive nødt til at tage stilling til dette problem. Med den udvikling, der er i forhandlingerne i øjeblikket, og den fart, hvormed ratifikationen har fundet sted af de seks landes pagt, tror jeg, at problemet i hvert fald hurtigere bliver aktuelt for os, end vi egentlig havde ventet. Jeg ved ikke, om den højtærede økonomiminister tør benægte, at han selv kan komme til det samme resul-

[Aksel Møller.]

tat, som mange er kommet til allerede nu, at der ikke findes anden udvej for Danmark end at tilslutte sig de seks.

Danmarks placering i forhold til markedsplanerne, siger åbningstalen — og deri er jeg enig med den — må stadig være et åbent spørgsmål, og et åbent spørgsmål er i denne forstand et spørgsmål, som vi ikke har indtaget skarpe og afvisende politiske standpunkter over for. Hvis vi i denne sag graver os ned i skyttegravsstillinger hvor $\frac{3}{5}$ af befolkningen mener et og $\frac{2}{5}$ af befolkningen noget andet, når vi aldrig videre. (*Økonomiministeren* [Bertel Dahlgaard]: Thytales!). Jeg ved ikke, om det nogen sinde er hændt den højtærede økonomiminister, at han har kunnet blive klogere, men det hænder undertiden andre, at de kan blive det. Jeg vil lykønske den højtærede økonomiminister den dag, han beviser, at han også kan blive det. Det, som har gjort, at jeg har taget det standpunkt op, som jeg tidligere har haft i denne sag, er erkendelsen af, at der ingen udvej findes, medmindre vi finder den sammen. Den erkendelse burde den højtærede økonomiminister være mig taknemlig for fremfor at gøre forsøg på at mistænkeliggøre mig. (*Økonomiministeren* [Bertel Dahlgaard]: Det er jeg også!). Dernæst: Vi kan ikke holde sammen om løsningen af dette problem helt op til den dag, da en afgørelse skal træffes med $\frac{5}{6}$ stemmers majoritet i det høje ting, medmindre vi forsøger de lempeligste udveje, og da først og fremmest den undersøgelse, som må finde sted af skridt, der er lempeligere end toldunionens. Denne undersøgelse må være en loyal prøvelse, og først hvis det viser sig, at disse udveje ikke løser Danmarks problem, er der mulighed for politisk at komme videre frem mod en løsning på den måde, som grundloven foreskriver.

Vi ved jo godt, hvilke vanskeligheder der er. Vi ved godt, at en af de væsentligste vanskeligheder er af nationalpolitisk karakter. En omlægning af dansk politisk orientering fra Norden til en orientering vendt sydpå. Der har jo været så meget mellem os og Tyskland i historiens løb, at der er en forståelig ængstelse. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen har i dag nævnt det valg, som fandt sted i Tyskland, for så vidt angår den side af det, som vendte imod dansk-

heden i Sydslesvig, og han pegede på, hvor lidt vi kræver, for at det tyske mindretals repræsentant er sikret, og hvor meget der kræves sydpå, for at det danske mindretal kan blive repræsenteret i politisk forsamling. Det er en af de begivenheder, der er i frisket erindring, og som naturligvis underbygger og understreger det nationalpolitisk vanskelige. Frihandelsområdet er mere tillokkende end toldunionen, fordi det i national henseende er lempeligere, fordi det ikke på samme måde kræver, at der gives afkald på suverænitetetsretten. Men det er ikke lempeligere i økonomisk forstand. Stort set vil dansk industri blive stillet over for de samme vanskelige tilpasningsproblemer som ved en tilslutning til de seks.

Den høje regering har igennem statsministerens åbningstale sagt, at regeringen endnu ikke har taget stilling til de foreliggende forslag om nordisk økonomisk samarbejde, idet disse spørgsmål må overvejes i sammenhæng med de endnu ikke afsluttede forhandlinger om planerne for et vesteuropæisk frihandelsområde og en toldunion mellem Tyskland, Frankrig, Italien og Beneluxlandene. Det betyder, at alle muligheder er åbne, og jeg appellerer, så stærkt som jeg kan, til den høje regering om virkelig at sørge for, at der ikke på noget tidspunkt drives de brændte skibes politik i denne sag. Så længe håbet lever om, at man kan klare sig med et frihandelsområde — og vi har været tilbøjelige til at tænke os frihandelsområdet i vort billede og efter vort behov, opfyldende vore ønsker — som ubestemmeligt bygger på formodninger, så længe spærrer det udsigten til en mere realistisk diskussion. Men nu kommer vel hurtigt afklaringen, og så vil det vise sig, hvorledes problemerne kommer til at stille sig for Danmark.

Jeg er overbevist om, at sammenhold er en betingelse, men hvorledes dette sammenhold skal lade sig organisere er endnu et åbent spørgsmål. Vi kan jo ikke overse, hvad markedsplanerne kommer til at føre med sig. Vi kan bare se, at konkurrencen bliver skarpere, at dansk produktion både i landbruget og i byerne bliver udsat for meget store tilpasningsvanskeligheder. Der vil ikke være støtte at finde i en toldpolitik i forhold til de lande, vi kommer i samarbejde med — naturligvis ikke. Der vil

[Aksel Møller.]

ingen mulighed være for at opretholde kvantitative importreguleringer, næppe engang nogen mulighed for en eksportpolitik, der bygger på reguleringssynspunkter. Vanskelighederne vil blive umådelig store, uanset hvad der sker, og værst vel hvis vi står uden for alt.

Jeg vil gerne se folketingets arbejde og den høje regerings indsats i dette folketingsår ud fra synspunktet: på hvilken måde og i hvilken udstrækning vil regeringens politik, lovgivningen og vedtagelserne i dette høje ting forberede Danmark på den nye stilling? Det fremgår af åbningstalen, at det også er regeringens tankegang, at det må være målet at skabe den lettest mulige overgang til de nye tilstande, men jeg må sige, at det ikke er imponerende at se den logik, hvormed regeringen forfølger dette mål.

Der er, når det drejer sig om at tilpasse Danmark til vanskeligere konkurrencevilkår, et problem, som først og fremmest springer i øjnene i disse dage: hvad sker der ved de forhandlinger, som nu er indledt på arbejdsmarkedet, hvilken udgang får de, og i hvilken udstrækning vil denne vanskeliggøre eller lette vor tilpasning til et nyt Europa af en eller anden art? Jeg kan ikke se, at den høje regering på dette område har gjort en indsats, som giver tillid til, at vi vil få en udgang, som gør det lettere at tilpasse os udviklingen.

Jeg ved godt, at det er et mål for al politisk stræben at skabe bedre levevilkår for menneskene; men bedre levevilkår er jo ikke et spørgsmål om lønnen alene, om arbejdstiden alene eller en funktion af begge dele, om højere avance, om større udbytter eller om noget af alt det. Det afgørende må bestandig være: hvad er dette i penge, målt i indkomster, værd? Tager man ikke det hensyn i betragtning, ender det meget nemt med ny inflation.

Regeringen har i åbningstalen sagt, at det er dens indtryk, at erhvervslivets og arbejdsmarkedets organisationer har forståelse for betydningen af den økonomiske stabilitet af hensyn både til vor internationale konkurrenceevne og til muligheden for væsentligt at øge investeringerne og beskæftigelsen. Er det regeringens indsats på samordningslinjen? Er det, hvad vi

kan vente os af initiativ, så minder det meget om initiativer, der tidligere er taget af den højtærede statsminister, nogle få måneder før landet standede i våde med konflikter ud over alle grænser.

Jeg kunne tænke mig — jeg indrømmer, det er fantasi, men hvad, fantasien kan man jo også somme tider glæde sig over — jeg kunne tænke mig, at den højtærede statsminister nu havde været i stand til at meddele tinget, at efter at han i sommer havde fået gennemført en skærpet prislov og en udbyttebegrænsningslov, var betingelserne tilvejebragt for, at man, i alt fald et år frem i tiden, skabte borgfred på lønningssområdet, og at han kunne komme med en hilsen fra parterne, gående ud på, at alt var udsat i et år, opmuntret, tilskyndet af den højtærede handelsministers bemærkninger om nødvendigheden af eller det ønskelige i, at de andres omkostningsniveau passerede vort. Men det blev ved fantasien — og det bliver formentlig ved fantasien.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup anførte en række tal angående lønudviklingen i forskellige lande. Jeg har ingen grund til at tvivle om disse tals rigtighed; det er sandsynligt, at det forholder sig sådan, men alt er jo relativt. Vi ved jo — når vi tænker på den ikke ubetydelige arbejdsløshed, vi har i sammenligning med andre — at vort omkostningsniveau er kommet for højt op i forhold til vore vilkår.

Den højtærede handelsminister har jo talt ganske åbent ud om disse spørgsmål i sine kronikker i sommer. Disse kronikker vil jeg gerne have lov at minde om, ikke mindst den, der stod i Politiken den 28. juli 1957, og hvori den højtærede handelsminister siger:

„Der var ikke sidste år, hverken i produktivitetstigning eller i den valutariske stilling, basis for den i og for sig ret beskedne lønforhøjelse, vi fik.“

Han siger videre i samme kronik:

„Havde vi ikke fået den“ — nemlig lønforhøjelsen — „ville vor industri i dag have kunnet eksportere mere; vor kreditpolitik ville have været mindre rigoristisk, de ekstraordinære foranstaltninger fra stabiliseringslån til forhøjelse af forbrugsafgifterne m. m. ville sandsynligvis have været overflødige. Og vi ville i dag

[Aksel Møller.]

alle — arbejdere og andre — have levet på en lidt højere levestandard.“

Har den højtærede handelsminister ikke lyst til at benytte talerstolen under denne debat til at fremkomme med en advarsel, en fornyet advarsel? Han kan da næppe mene, at vi vil være gunstigere stillet i 1958, end vi var i 1956, i alt fald ikke, når man følger den skildring, som den højtærede statsminister i sin åbningstale giver af landets økonomiske stilling. Må jeg minde den højtærede handelsminister om ordene fra „Den politiske Kandestøber“:

„Frisk mod, Antonius! Du haver jo intet ondt bedrevet.“

Lad os høre, hvordan handelsministeren bedømmer den stilling, hvori Danmark er i dag. Den højtærede handelsminister er jo en ny mand i dansk politik, i alt fald på det sted, hvor han sidder i denne sal. Jeg vil håbe, at han ikke tager alt for meget ved lære af den højtærede økonomiminister. Den højtærede økonomiminister har nemlig et ganske fikst greb på at knibe det ene øje til og lade, som om han ser en hel verden, hvor andre slet ikke kan se noget.

Den højtærede økonomiminister holdt forleden en tale til hovedstadens radikale vælgerforening — tror jeg det var — hvori man så hele samordningspolitikken rejst som et slot, praktisk talt, fuldent, ud af åbningstalen. Men enhver af os ved jo, at dette er ikke nok, at der ikke er nogen samordningspolitik, men at man først nu skal til at kæmpe sig til rette om en. Jeg henstiller til den høje regering, at den husker, at dens væsentligste forpligtelse nu er at tilpasse Danmarks økonomiske politik, så langt som vi selv har rådighed over den, til den stilling, Danmark kommer til at indtage i et Europa, der har organiseret sig på en anden måde end den, vi hidtil har kendt.

Der skete i forrige folketingsperiode noget, som tydede på, at der var en større forståelse af, at en så vigtig faktor som fastsættelse af løn- og indkomstniveau måtte kunne være genstand for en offentlig behandling, for en drøftelse her og et initiativ herfra. Det var, da det radikale venstre fremsatte sit forslag om en voldgiftsordning. Det konservative folkeparti erkendte, at vi var kommet ind i en ny periode på dette område, at arbejdsstridigheder rent faktisk

ikke havde fået lov til at vare, fordi lovgivningsmagten havde grebet ind. Vi anførte venligt imødekommende betragtninger over for det radikale venstres forslag, og vi støttede det under udvalgsbehandlingen. (Økonomiministeren [Bertel Dahlgaard]: Ikke alle!). Den højtærede økonomiminister får jo nok ordet i morgen og vil da nærmere kunne forklare sig. Det konservative folkepartis stilling var der ingen tvivl om. Det konservative folkeparti i denne sal erklærede sig villig til at samarbejde om sagens løsning.

Nu gik det, som det så ofte går, at man af hensyn til en akut situation blev enig om at lade en kommission se nærmere på problemet. Men det har aldrig været vor mening og vor opfattelse, at denne kommission ikke skulle være færdig, således at resultatet kunne foreligge op til den næste forhandlingssituation mellem arbejdsmarkedets hovedparter.

Det er bebudet, at forligsmandsloven skal ændres. Når et forslag om en sådan ændring kommer til det høje ting, må vi undersøge de muligheder, som arbejdsretskommissionen ikke har kunnet blive færdig med at undersøge. Og én ting beder jeg den høje regering udtale sig om: kan vi regne med regeringens støtte til at holde livsvigtige produktioner uden for konfliktområdet? Vi så jo, hvad det betød under den sidste arbejdskamp her i landet. Jeg tror, den danske befolkning vil være meget interesseret i at vide, om man på forhånd kan regne med, at denne side af sagen i alt fald vil blive løst. Hvis Danmark skal have en mulighed for hurtigt at overvinde de tilpasningsvanskeligheder, der bliver, er det selvfølgelig nødvendigt, at investeringerne kan forøges, at vort produktionsapparat kan forbedres meget; forudsætningen for en øget produktivitet er jo mere rationelle produktionsmetoder og et bedre kapitaludstyr.

Jeg er som mit partis ordfører i stand til at sige til den høje regering, at vi vil støtte alle bestræbelser, som virkelig går ud på at muliggøre for erhvervslivet at investere, men vi vil ikke støtte dem, hvis det skal være efter den linje, som er antydnet i åbningstalen, at det er staten, der skal påtage sig hjælp til finansiering af fabrikker og værksteder. Det er et af de første eksemp-

[Aksel Møller.]

ler, vi i dette folketingsår står over for, et eksempel på, at der er en hestehov, som det er let at få øje på, en socialistisk tankegang; og i den udstrækning, hvori den slags tankesæt dukker op i regeringens politik, må man regne med, at vi er et oppositionsparti.

Forudsætningen for større investering må jo være en større kapitaldannelse, det vil sige en større privat opsparing. Det er til syvende og sidst vel også et problem om skattepolitikken. Vi vil i allerhøjeste grad støtte bestræbelser for at opmuntre opsparing. Helst ville vi se en lovgivning, som skabte generelle lempelser for opsparing, men vi kan også bidrage til en lovgivning om formålsbestemte opsparinger af samme karakter i princippet som efter investeringsfondsloven, f. eks. hensættelse til et barns uddannelse, hensættelse til egen etablering af virksomhed i by eller på land, af hvad art nævnes kan. Det er klart, at ikke mindst hensættelser og opsparinger i egen bolig er en af den slags formålsbestemte opsparinger, som kunne redde den højtærede arbejds- og boligminister for mange bekymringer — altså hvis man virkelig med rund hånd turde give opsparingen en chance. Men jeg kan ikke forstå, at man, samtidig med at man i åbnings-talen erkender nødvendigheden af investeringer, opretholder tvangslånet. Der er jo ingen tvivl om, at det offentlige beslægtet for stor en del af landets opsparing; det viser sig rent faktisk i den kreditstramning, vi lever under.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup fremsatte i dag nogle bemærkninger, hvoraf det fremgik, at han anså staten for nu at være neutral på lånemarkedet. Det er staten — hvis det ærede medlem har ret i sin vurdering af tallene: de 200 mill. kr. om året i to år fra tvangslånet — i to år. Men betyder det, der er sagt om dette, en tilkendegivelse af, at vi skal fortsætte med tvangslån? Hvilke forventninger har man om at bringe statens kapitalbehov så hurtigt ned? Jeg synes, det kunne være ønskeligt at få at vide: på hvilken måde vil regeringen opmuntre en privat opsparing, der muliggør investering til lempelse i kreditstramningen? Man kan sagtens sige, at staten er blevet neutral, når sandheden er

den, at staten har taget en del af de midler, som skulle til for at styrke lånemarkedet, taget dem gennem tvangslånet. Der bliver ikke større kapitaldannelse, i al fald ikke af væsentlig betydning, igennem denne politik.

Men alt dette er nødvendige forudsætninger for at skabe det klima, hvori danske erhverv kan tilpasse sig til den nye europæiske situation. Jeg er enig i, at uddannelsen af vor ungdom spiller en afgørende rolle for denne tilpasning. Må jeg have lov til at sige om uddannelsen, f. eks. den tekniske uddannelse, at vore tekniske skoler dog vist lader meget tilbage at ønske i henseende til at løse deres del af denne opgave. Men det hele må jo også ses ud fra barneskolens synspunkt. Jeg tror, at den skoleordning, som den højtærede undervisningsminister i de sidste dage har antydnet, og som vil føre til den udelte skole, vil betyde, at de læsebegavede børn mister et år; men i den udstrækning, hvori Danmarks læsebegavede ungdom mister et år, skal gå et år længere i skole end nødvendigt, mister landet en faktisk kundskabsstyrke, mister noget af sin evne til at løse de problemer i teknikken, i administrationen, i handelen og i erhvervslivet i det hele taget, som er en forudsætning for, at Danmark kan klare sine tilpasningsvanskeligheder.

Når det konservative folkeparti under debatten om skolen har peget på et obligatorisk 8. skoleår, er det ud fra den samme tankegang; at det er nødvendigt at styrke også den del af skolen, den del af ungdommen, hvad kundskaber angår, fordi den tid, vi lever i, den tid, vi skal arbejde i, kræver større kundskaber end tidligere tider. Vi har ikke råd til at eksperimentere, forekommer det os, på dette område, og vi kunne jo bede den højtærede undervisningsminister — men han er kanhænde også i dette øjeblik optaget af at studere morgenbladene i dag — om at se på, hvilke kommentarer den danske presse stort set har at knytte til de taler, han har holdt for lærerne. Han kan også læse Politiken, og har han læst den, behøver han i og for sig ikke at læse de andre blade, for jeg tænker, at det råd, Politiken giver, vil alligevel være det, han har lettest ved at anname.

Vi har ikke råd til eksperimenter, vi har ikke råd til fortsat at lade udviklingen gå

[Aksel Møller.]

således, at vi i Danmark kommer til et stort Europa, der er organiseret efter en ny opfattelse, med en dårlig økonomi, med et dårligt beredskab af mennesker. Vi har nemlig ikke blot den opgave, som denne tilpasning pålægger os, men vi har også i den højtærede statsministers redegørelse her for tinget klare tilkendegivelser for, at den almindelige økonomiske udvikling i virkeligheden går os imod. Det er jo klart, at landbrugets valutaindtjening falder, og vi kan alle sammen se, det erkender ethvert menneske, at således som den økonomiske kendsgerning er, er dette et forhold af en uheldig karakter. Den højtærede statsminister oplyste, at industrieksportens fremgang nu kun fandt sted i aftagende takt. Det stemmer meget godt med den almindelige usikkerhed, som præger hele verdens økonomi. Vi ser, hvordan andre lande tager reb i sejlene for at klare deres inflationsproblemer, og det kan jo ikke ske, uden at det på en eller anden måde kommer til at vanskeliggøre stillingen for os. Vi ser, at skibsfartens indtjeningsmuligheder er svækket, således som den højtærede statsminister sagde det. Jeg lagde vel mærke til, at det ærede medlem hr. Per Hækkerup glædede sig over en valutafremgang. Ja, tro mig, hvis vi ikke havde haft valutafremgang i disse måneder, hvornår skulle vi så i det hele taget turde håbe at få det? Vi ved godt, at nogle måneder længere fremme vil der, selv om der ingen afgørende forandringer finder sted i Danmarks forhold udadtil, komme den dag, da vor valutaindtjening erfaringsmæssigt bliver mindre.

Jeg appellerer til den høje regering om at føre en politik, som er en samfundspolitik med hovedvægt på produktion og produktivitet. Jeg beder den høje regering om at tage mere udogmatisk på problemer som opsparring, investering og omkostninger. Jeg tror, at vejen fremover må være færre skattebyrder og større byrder på forbrug end på opsparring og en afvikling af byrderne på produktionsmidlerne.

Det er vel ikke nødvendigt at sige til retsforbundet i den høje regering, at med det konservative folkepartis tilslutning til grundskyldsiden og den bebudede ændring af grundværdistigningsloven kan man ikke regne, den vil man ikke få. Det konservative

folkeparti mener, at f. eks. den bebudede ændring af grundstigningsskylden er en byrde på produktionslivet, fordi den skal udredes af producenten, den, der benytter Danmarks jord. Den højtærede fiskeriminister ryster på hovedet. Det kan nu ikke nytte. Så vidt jeg ved, skal grundstigningsskylden betales, og da producenterne ikke får mere for deres korn og deres grise, kan jeg ikke se, at der er andre til at betale den end dem, der bruger jorden til disse formål.

Den høje regering har tilbudt os et samarbejde. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen havde sine tvivl, ligesom jeg har, om, hvor langt dette samarbejde kunne komme til at række. Det er jo ganske klart, at samarbejde med en regering, som består af tre partier, meget nemt kan komme til at være blot et tilbud om at tiltræde regeringsforslag, i hvilket der i virkeligheden ikke kan ændres, fordi de er resultatet af et forlig. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen citerede i den forbindelse J. C. Christensens ord om de sammenlængede forligspartier. Disse ord gælder endnu; de udtrykker jo, når alt kommer til alt, en gylden regel for parlamentarisk virksomhed, og derfor har vi næppe i oppositionspartierne nogen større tro til, at vi kan komme til at påvirke regeringens politik på afgørende måde.

Der er i denne forbindelse opstået diskussion om samarbejdet mellem venstre og det konservative folkeparti — d. v. s. „opstået diskussion“ er for meget at kalde det; der er skrevet en kronik om emnet. Den er af hr. Svend Thorsen og er i dag at finde i Politiken. Den beskæftiger sig med en ofte fra radikal side ønsket opsigelse af samarbejdet mellem venstre og det konservative folkeparti, men vi kan lige så godt tale ud om dette spørgsmål nu, for så slipper vi måske for at skulle gøre det senere. Samarbejdet mellem venstre og det konservative folkeparti er et samarbejde mellem to partier, et samarbejde, som begyndte i 1950 og er fortsat lige til dette øjeblik, og som vil fortsætte fremover. Det er et samarbejde, som bygger på den betragtning, at vi over for lovgivningsforanstaltninger af den ene eller anden karakter kan have et forskelligt syn og kan handle forskelligt — det er ligetil; men læg mærke til én ting, for den er nemlig den afgørende: fra 1953

[Aksel Møller.]

til 1956, altså fra septembervalget i 1953 og til situationen i 1956, fulgte de to partier den linje, jeg her har omtalt, men i de afgørende øjeblikke stod de to partier sammen, og det er det, man skal regne med. Man gør sig helt forkerte forhåbninger, hvis man regner med at kunne opløse dette samarbejde, for det er, når alt kommer til alt, den eneste mulighed, når den høje regering må give op, den eneste politiske mulighed for dette land, og om en sådan mulighed gælder det, at den værner man.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet til kl. 14.

Mødet udsat kl. 12¹⁶.

Mødet genoptaget kl. 14.

Formanden: Medlem af folketinget Gertie Wandel har meddelt mig, at hun ønsker til stats- og udenrigsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil stats- og udenrigsministeren søge udvirket, at danske og udenlandske repræsentanter ved handel på Færøerne ligestilles med hensyn til udgiften ved løsning af antagelsesbevis?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgsmål.

Uden for dagsordenen giver jeg ordet til den ærede ordfører for udvalget til valgsprøvelse, for at hun kan gøre indstilling til tinget om godkendelse af valg.

Ordføreren for udvalget til valgsprøvelse (Edel Saunte): Som formand for udvalget til valgsprøvelse tillader jeg mig at meddele, at udvalget efter at have gennemgået det fornødne materiale enstemmigt har vedtaget at indstille til det høje ting at godkende valget af de to i Grønland valgte medlemmer: for 1. opstillingskreds' vedkommende Frederik Lynge, for 2. opstillingskreds' vedkommende A. Lynge. Videre indstiller udvalget, at Håkun Djurhuus godkendes som varigt medlem som stedfortræder for Thorstein Petersen, valgt på

Færøerne, samt at følgende godkendes som midlertidige medlemmer: Knud Nielsen som stedfortræder for Kristen Amby, valgt i vestre storkreds i København, Alfred Christensen som stedfortræder for C. F. Ladefoged, valgt i Frederiksborg amtskreds, Adam Møller som stedfortræder for Reedtz-Thott, valgt i Præstø amtskreds, Gudrun Bjørner som stedfortræder for Tholstrup, valgt i østre storkreds i København, og Kristian Kristensen som stedfortræder for Alfred Jørgensen, valgt i Haderslev m. fl. amters amtskreds.

Hermed sluttede forhandlingen.

Udvalgets indstilling om godkendelse af fhv. kolonibestyrer Frederik Lynge som medlem af folketinget

vedtoges enstemmigt med 111 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af seminarielærer A. Lynge som medlem af folketinget

vedtoges enstemmigt med 115 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af lærer Håkun Djurhuus som medlem af folketinget

vedtoges enstemmigt med 115 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af købmand Knud Nielsen som midlertidigt medlem af folketinget

vedtoges enstemmigt med 114 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af gårdejer Alfred Christensen som midlertidigt medlem af folketinget

vedtoges enstemmigt med 117 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af oberstløjtnant Adam Møller som midlertidigt medlem af folketinget

vedtoges enstemmigt med 119 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af overlærer Gudrun Bjørner som midlertidigt medlem af folketinget

vedtoges enstemmigt med 120 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af gårdejer Kristian Kristensen som midlertidigt medlem af folketinget

vedtoges enstemmigt med 120 stemmer.

Derefter genoptoges forhandlingen om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Redegørelsen findes i tidenden sp. 5, foregående forhandling i tidenden sp. 51).

A. C. Normann: I én henseende synes jeg, at de taler, vi i formiddags har hørt af de to ærede ordførere for oppositionspartierne, har været glædelige. Det er ganske åbentbart, at der er en afgørende forskel i tonen imellem de taler, vi har hørt her i dag fra oppositionens side, og de taler, vi hørte efter regeringens dannelse i sommer. Dengang gav oppositionens talere i debatterne i tinget udtryk for vrede trusler og om en fremtidig opposition, som regeringen ikke skulle vente nogen nåde af og da slet ikke nogen hjælp, heller ikke i det praktiske arbejde. I dag taler begge ordførerne om positive hensigter, om vilje til samarbejde og om at stille modforslag over for regeringens forslag, hvilket alt sammen tyder på, at der skulle blive muligheder for igen at få ført forhandlingerne i folketinget på en rimelig måde imellem de ansvarlige partier; ikke mindst tyder herpå de meget klare og direkte ord om, at spørgsmålet om de skæbnesvangre markedsplaner må vi se at få løst i enighed. Det er jo som balsam på befolkningens nerver efter den nervekrig, der lige efter regeringsdannelsen blev sat i gang.

I de foregående to års åbningstaler var de udenrigspolitiske bemærkninger optimistiske — og efter min opfattelse med rette — på grund af den tydelige mildnelse af det internationale politiske klima, som vi indtil for et år siden kunne glæde os over. I denne periode var fremgangens årsager ofte til drøftelse, og både i den østlige og vestlige del af verden forklarede afspændingen ofte på overfladisk vis med, at det var den pågældende bloks militære styrke, der havde muliggjort afspændingen. Forhandling gennem styrke blev slagordet, og så gjaldt det da for begge parters vedkommende om at styrke sig mest muligt.

Så kom det sidste år, internationalt det sorteste siden det frie Czekoslovakis fald, og da ingen vil kunne påstå, at det er NATOs skyld, at spændingen nu øges, kan man vel retfærdigvis også tilføje, at oftest var det en tvivlsom ting at regne NATO det til gode, når det gik godt. Jeg fremhæver ikke dette for at angribe NATO. Jeg har altid fundet det rimeligt, at de af de vestlige lande, der følte sig betrygget derved, gik ind i NATO-samarbejdet. De gjorde det jo da også først, efter at den østlige blok under Stalins kolde krig havde forsynet vesten med de krasseste argumenter for den alliance, der kom i stand. Også i dag tror jeg det havde været lykkeligere for Danmark og de vestlige demokratier, om vort land havde haft en status som f. eks. Sverige; men dette delvis nationalt betonedede og nu under alle omstændigheder uaktuelle synspunkt berører ikke spørgsmålet om NATOs almindelige hensigtsmæssighed og slet ikke spørgsmålet om grundlaget for vor udenrigspolitik i dag.

Nej, det positive sigte med disse bemærkninger er et andet end NATOs eventuelle skyld for fremgang og tilbagefald. Hensigten er den at pege på, at der bør gøres en indsats ud over den, som den ulykkelige karpustning er udtryk for, en indsats for afspænding, som de små nationer kan deltage mere aktivt i, og som de måske endog bør deltage mere kollektivt i end hidtil. I trediverne var den internationale retfærdighed, mæglingen, forsoningen, frigørelsen af den internationale handel og af samkvemet mellem folkene dele af Oslostaternes funktion. I det radikale venstre så vi meget gerne, om Danmark og Norden på ny ville træde mere i forgrunden som skabere af en international forståelse og oftere ville tage et initiativ, når muligheder derfor viser sig. Vi tænker i den forbindelse med glæde på den højtærede udenrigsministers medvirken i Suezforhandlingerne og på Danmarks bidrag til FN-styrkens dannelse, aktuelle handlinger fra den periode eller omtrent den periode, åb-

[A. C. Normann.]

ningstalen behandler; men vi tror, det ville være muligt at handle og tage initiativer noget oftere.

Nu indrømmer jeg gerne i den forbindelse, at den afsky, som endnu føles over begivenhederne i Ungarn, den forstemmelse af sindene, Suez medførte, og den skuffelse, nedrustningsforsøgene har medført, har afsat stemninger i befolkningen, som virker neddæmpende på ønskerne om større samkvem og forståelse mellem vest og øst; men vi ved jo og må erindre det hver dag, at holder vi ikke ud i den henseende, er krigen det eneste alternativ.

Det radikale venstre kan kun glæde sig over, at åbningstalen efter understregningen af NATOs defensive karakter udtaler, at Danmark i samklang med NATO vil virke for spændingens formindskelse og for en varig fred. Og lige så naturligt det er, at de rent rustningsmæssige initiativer kommer fra NATOs stormagter, lige så naturligt forekommer det os, at vi fra Danmarks side sammen med andre småstater udløser handlinger af ikke-militær art, som kan bidrage til større international harmoni.

Jeg har dernæst en kort bemærkning, foranlediget af visse dagblade, deriblandt et socialdemokratisk, der har ment at kunne tillægge det radikale venstre en ny udenrigspolitisk linje i henhold til følgende ord i åbningstalen — som også under forhandlingerne her i formiddags blev anvendt i samme hensigt som den, de pågældende blade har haft —:

„Det er regeringens opfattelse, at sammenholdet mellem Atlantlandene også fremover på afgørende måde vil kunne bidrage til en bedring af de politiske forhold i verden.“

— altså de linjer, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen også oplæste. Skulle man have udeladt disse ord, hvad man for vor skyld gerne havde måttet gøre, var det dels af den grund, at man på forhånd kunne forestille sig, at de ville blive misbrugt, hvad de altså også er blevet, dels fordi ordene er fuldkommen selvfølgelig. Der har aldrig nogen sinde fra radikal side været givet udtryk for, at partiet ønskede sammenholdet mellem Atlantlandene truet, endsige splittet. Kravet om sammenhold, så længe vi er i NATO, er for os nærmest en banal

selvfølge. Det står for mig som en besynderlighed, at dette kan tages som tegn på en ny udenrigspolitik; jeg har allerede på mit partis vegne givet udtryk for, at en sådan ændring eller blot en bevægelse i retning af en sådan ændring ikke er sket, og jeg ser ikke i årets mange hændelser ude i verden begivenheder, der tyder på, at vor holdning her har været forkert. Et væsentligt radikalt ønske til vor udenrigspolitik er i øvrigt, at Danmark, hvor det er muligt, vil gøre sig stærkere gældende i bestræbelserne for at få forsøgene med atomsprængninger bragt til ophør.

Med hensyn til militærspørgsmålet, som jeg også gerne vil nævne, vil ingen overraskes over, at jeg udtaler mit partis tilfredshed med åbningstalens understregning af, at begrænsninger af militærudgifterne fortsat er nødvendige, og navnlig tilfredshed med regeringens ønske om, at en revision af forsvarsordningen skal finde sted i denne samling. Sandt at sige har det for det radikale venstre været et hårdt arbejde at få de øvrige partier til overhovedet at ville drage konsekvenser af den nye udvikling af ødelæggelsesteknikken, der har fundet sted, selv om sådanne konsekvenser forlængst er taget i andre lande. Men vi kan dele regeringens begrundelser for en revision nu, både ønsket om en mere rationel ordening og om en billigere ordening. Det er de samme to begrundelser, som England gav for begrænsningen af sit traditionelle forsvarsapparat; de er i overensstemmelse med de krav, jeg på det radikale venstres vegne fremførte over for regeringen efter dennes dannelse i juni, og de er ikke blevet mindre aktuelle siden.

Det radikale venstres krav om, at der også må finde en begrænsning sted i antallet af det indkaldte mandskab, vinder efter min opfattelse en stadig større tilslutning i befolkningen, og vi vil ikke ophøre med at fremholde dette krav, førend det er imødekommet, og førend Danmark har taget lignende skridt på dette område, som en række af vore NATO-partnere forlængst har taget. Vi regner med, at regeringen her vil være os følgagtig et godt stykke vej, og vi må foretrække, at en nedskæring af mandskabsstyrken især finder sted i form af en nedsættelse af tjenestetiden. Denne er nu nedsat til 12 måneder i Tyskland og,

[A. C. Normann.]

så vidt jeg erindrer, til 10 måneder i Sverige, altså henholdsvis 4 og 6 måneder kortere end vor tjenestetid. Jeg vil gerne i denne forbindelse sige til det ærede medlem hr. Erik Eriksen, når han taler om forhistoriske synspunkter, at det er min opfattelse — og jeg tror, den deles af mange af det ærede medlems meningsfæller — at de, der er lidt forhistoriske i denne henseende, ikke er det radikale venstre.

I øvrigt er det af betydning både for folketinget og for erhvervslivet at få et ædrueligt grundlag til at bedømme den nærmeste tids udvikling på, og dér synes jeg den åbningstale, vi nu diskuterer, er præget af en nøgternhed, som vistnok står mål med de mest saglige regeringsredegørelser i den tid, jeg har siddet i folketinget. Den indeholder en række udtalelser om regeringens udenrigspolitiske hensigter, som sikkert har vakt tilfredshed i vide kredse. Det gælder forholdet til UNESCO og de andre internationale hjælpeorganisationer, det gælder sikringen af luftens og havens frihed og sikring af levestandarden i de underudviklede lande, det gælder arbejdet i FN, og det gælder ikke mindst spørgsmålet om det kulturelle arbejde i Sydslesvig. Der består som hidtil en stærk dansk interesse i, at mindretallet kan hævde sin stilling og bevare sin frihed.

Jeg vil gerne her henlede regeringens og det høje tings opmærksomhed på, at nu da valget til forbundsdagen blev en skuffelse, det kan man vel godt sige lige ud, for vore landsmænd i Sydslesvig, ser det for mig ud, som om muligheden for en repræsentation i Bonn på normal måde for mindretallet ikke er til stede i den nærmeste fremtid, og jeg fik en fornemmelse af, det også var det ærede medlem hr. Erik Eriksens opfattelse. Jeg stiller derfor det spørgsmål, om man ikke, hvis mindretallet anmoder om det, bør overveje mulighederne for en repræsentation på en mere utraditionel måde end den, man hidtil har ønsket at opnå.

Under valgkampen i Tyskland havde jeg en række samtaler med ledende politikere fra de største partier; jeg fremdrog herunder mindretallets stilling og fik det indtryk bekræftet, at der var et parlamentarisk flertal for at overlade mindretallet et sæde i forbundsdagen med den samme omtrentlige

status som de 22 berlinske medlemmer, d. v. s. med alle rettigheder, men dog således, at deres stemmer ikke tælles med. I praksis kan man vel sige, at den ene stemme, der kunne blive tale om for vort mindretals vedkommende, næppe kunne få nogen betydning, i hvert fald i de færreste anliggender, som måtte have interesse for mindretallet. Men vi har fra H. P. Hanssen-Nørremøllers tid en erindring om og en erfaring for, at taleretten kan få en afgørende betydning. Jeg ved meget godt, at man med en vis berettigelse kan mene, at dette kan kollidere med hensigtsmæssighedssynspunktet, og det er også muligt, at der kan rejses praktiske indvendinger, men jeg henstiller dog alligevel, at regeringen nu overvejer, om vi her kan være mindretallet til støtte. Det trænger stadig til al den moralske støtte, Danmark kan give det i dets indsats for danskhedens bevarelse, og jeg vil gerne takke det ærede medlem hr. Erik Eriksen for den tilslutning, han har givet til det synspunkt, jeg har fremdraget både her og tidligere i en artikel i Politiken.

I sammenhæng med de udenrigske spørgsmål nævnes dernæst markedsproblemerne. I den henseende finder vi det korrekt og klogt, at regeringen med ligefremme ord siger, at den endnu ikke har taget stilling til disse spørgsmål. Mange har været så ivrige for at tage standpunkt for de seks, at de har fundet det uundværdigt først at kende standpunktets virkning over for helheden, enten det så er, fordi samfundshensynet for dem vejer for lidt til i sammenligningen med de snævrere interesser, eller det er, fordi man ikke har kunnet modstå fristelsen til at lade regeringen komme til at stå over for offentligheden som en pligtforsømmende regering, der tøvede så længe, at Danmark kom for sent til toget — som det jo er blevet udtrykt.

Jeg kan i den forbindelse, også efter faldne bemærkninger i formiddags, ikke tilbageholde en anerkendende, ja, jeg kan næsten sige beundrende bemærkning til det ærede medlem hr. Aksel Møller. At det ærede medlem for nogle måneder siden, endnu mens en holdbar bedømmelse var helt udelukket, gik ind for de seks, var ganske vist en bitter skuffelse, men netop fordi han gjorde dette dengang, har det fordret en stor personlig styrke at vende om og tage afstand både fra sit tidligere stand-

[A. C. Normann.]

punkt og som formand for de konservative at tage afstand i et skæbnespørgsmål for store dele af venstre, hans partis store oppositionspartner. Jeg tilstår uden nogen form for malice, at det ærede medlem for mig at se har vist, at det er hans vilje her at lade samfundshensyn stå over partipolitiske. Det har ikke mindsket respekten for hans personlighed og kan måske hos nogle, der trænger dertil, bidrage til en roligere vurdering af spørgsmålet end hidtil. Vi står vel nu umiddelbart foran den periode, da et mere afklaret skøn forhåbentlig kan dannes. Linjerne for de seks træder efterhånden frem, og vi ved, at betænkningen om den nordiske unionstanke offentliggøres om få dage, selv om vi endnu ikke ved, om det norske valg har påvirket Norges stilling til spørgsmålet.

Så længe vi ikke har større kendskab til det europæiske frihandelsområdes muligheder og realiteterne bag de forventninger, som OEECs forhandlinger har skabt hos mange, og som er meget store, må det imidlertid være rigtigst, at regeringen længst muligt bevarer forhandlingsmulighederne over for de to toldunionsplaner.

Disse ord skal ikke tjene til at tilsløre, at der kan anføres vægtige argumenter for en tilslutning til de seks, men det, der har præget debatten hidtil, har været, at tilhængerne ikke i samme grad har ladet modargumenterne komme frem til prøvelse. Mest ømfindtlige er vel landbrugets interesser; og svælget mellem de ønskemål, landbruget har, og den stilling, vore konkurrenter har tiltænkt os, er endnu så stort, at det synes næsten uoverstigeligt. Derfor må vi gøre os enhver tænkelig anstrengelse for at få landbruget placeret gunstigst muligt. Det er i hver eneste dansk borgers interesse.

Vi må for enhver pris søge at opnå, at landbruget sidestilles med sine konkurrenter, d. v. s. at alle de barrierer, der siden krigen er opbygget rundt omkring os for at hindre vore fødevarers frie passage til fremmede markeder, nedbrydes, således at der skabes en betydelig friere stilling for landbrugseksporten, end denne har i dag.

Også industrien, handelen, håndværket og fiskeriet har tunge problemer at imødesee. De er måske mindre skæbnesvangre for helheden, fordi hensynene i den enkelte bran-

che er indbyrdes modstridende. Det nye marked kan være til gavn for den ene og til skade for den anden i samme branche. Men et hovedhensyn står her over mange andre hensyn. Det er industriens konkurrenceevne. Jeg tror, at for mange føler sig beroliget ved tanken om, at det jo egentlig er gået meget godt med vor industri. Den har klaret sig nogenlunde, har udvidet sin produktion, sin andel af eksporten, sin beskæftigelse og har gennemført en vis rationalisering. Den klarer sig jo nogenlunde i sammenligning med andre landes industri.

Jeg vil gerne her advare imod overdreven tryghedsfølelse. Vi har hidtil haft et delvis lukket marked, og vi har indrettet os på baggrund af et lille, men til en vis grad beskyttet hjemmemarked uden for stor konkurrence, navnlig fordi der under og efter krigen har været mangel på midler til opbygning af konkurrerende virksomhed. Den store eksportstigning trues også i meget, meget høj grad af den vældige tyske industriekspansion.

Den dag, grænserne åbnes, står vore virksomheder i flere brancher over for industrier, der er større, allerede indrettet på større markeder og mere specialiserede. Vore egne har i kraft af manglende midler til investering og i den høje rente et handicap, som først vil ophæves efter nogen tids forløb inden for et område med fri pengebevægelighed. Men det er netop startvilkårene, der er så afgørende. I en industrikonkurrence har en god konsolidering eller en allerede gennemført rationalisering selvforstærkende virkning, mens svaghed hurtigt avler ny svaghed. Det tror jeg er en ting, som man bør give megen agt på under overvejelserne af vor stilling den dag, vi eventuelt skal til at gå over i et nyt markedsområde.

Der har ikke før været grund til at tale industriens sag så stærkt som nu, på dette allerede sene tidspunkt, da vort erhvervs-livs arbejdsområde måske skal være det halve Europa — de seks — eller måske det hele Europa. Jeg brugte i den storpolitiske debat i juni den vending, at det ikke kunne siges for stærkt, hvor nødvendigt det var, at denne erhvervsgruppe nu kom ud af den pengebød, der har lammet den så længe.

Denne sandhed er ved at blive skæbnesvanger, fordi det for tiden mest er produktionsgoderne set i forhold til forbrugs-

[A. C. Normann.]

goderne, vi bør spejle efter, og det er mest industrien, der fremstiller produktionsgoderne, men også fordi vi ikke må se den svageste halvdel af vor industri bukke under, hvis markedsforhandlingerne nu åbner for den frie blæst. Jeg tænker ikke, at nogen vil mistænke mig for at tale så højt om industriens forhold for at takkes industriens indehavere af politiske grunde, det vil næppe nogen have interesse i at gøre. De er jo knap nok så mange, at de kunne rejse stemmer til et halvt tillægsmandat, og for resten stemmer de fleste af dem fra gammel tid på det parti, som altid har været kærligst mod overklassen.

Nej, hensynet er større. For hvem er industrien? Den er snese tusinder af funktionærer, høje og lave, enkeltmennesker, hvis individuelle levestof og tryghed og skæbne på det nøjeste er afhængig af, at virksomhederne klarer sig, hvis antal vokser, og hvis råd og synspunkter vi bør agte mere på, end vi måske hidtil har gjort. Den er flere hundrede tusinder arbejdere, hvis kamp for bedre forhold er forgæves, hvis produktionen stagnerer, eller hvis deres arbejdsplads overtages af en konkurrerende virksomhed i Tyskland eller Frankrig. Den er de store årganges erhvervs mulighed. Den er 40 000-50 000 arbejdsløses håb til fremtiden. Den er den eksportør, der skaffer os 40 pct. af vor indtægt udefra.

Jeg har gerne — og jeg indrømmer det: lidt demonstrativt — villet benytte lejligheden til nu, da vi står foran en omvæltning så stor, at kun de færreste endnu har sanset dens omfang, at foreholde folkettinget dette erhvervsbillede for at opfordre til dets billigelse af enhver fremtidig regeringshandling, der tager sigte på at fremme investering i industrien. Derfor har jeg også med glæde noteret mig, at åbnings-talen 7 eller 8 gange nævner nødvendigheden af investering. En frigørelse af midler hertil ved både civile og militære besparelser, ved fremme af opsparingen, ved fremme af den nye kreditordning, ved begrænsning af privatforbruget og på anden måde vil mere end noget andet bidrage til at ophæve forbistringen af dansk økonomi, og det vil samtidig være en form for en socialpolitik, der er mere effektiv end nogen anden.

Hvad der her er sagt om industrien, gælder også forholdsvis for de øvrige produktive erhverv. Støtte til erhvervslivet og fri foretagsomhed er de midler, der klarer de økonomiske vanskeligheder, og så bør det jo ikke virke afskrækkende, heller ikke på oppositionspartierne, at de samtidig til en vis grad klarer regeringens og folketingets vanskeligheder.

Jeg talte før om landbrugets stilling i relation til markedsplanerne. Men også set uden sammenhæng med de nye planer afgiver hovederhvervets almindelige stilling stof både til eftertanke og til bekymring. I dag er baconprisen, så vidt jeg ved, den laveste, vi har kendt siden årene lige efter krigen, og set i forhold til omkostningsniveauet i almindelighed formentlig den laveste siden katastrofeårene i trediverne, altså hvis man ser forholdet relativt.

Det er da også kun naturligt, om vi ser tegn til, at landmændene er ved at blive urolige over forholdene, og det vil være rimeligt, at det øvrige samfund begynder at forberede sig på den skade, som også dette tilføjes ved landbrugets vanskeligheder. Det er ikke i mine øjne tilstrækkelig trøst, at eksportkvantummet øges så stærkt, at valutaindtægternes fald ikke svarer til prisfaldet. Den merproduktion, der er tale om, er jo ikke gratis, og landbrugets stilling understreger nødvendigheden af, at omkostningerne ikke stiger. Måske vil de vanskeligheder, hovederhvervet nu står i, gøre det lettere at appellere til andre erhverv og til parterne på arbejdsmarkedet om at holde igen på indtægtskravene.

Professor Nyboe Andersen sagde forleden efter et radioreferat, at det, hvis forholdene blev værre, var vanskeligt at se, hvorledes staten kunne undgå at tage et ansvar over for lønfastsættelsen. Det skulle nødvendigvis være så vidt, medmindre der bliver tale om en samfundsødelæggende situation; men én ting burde vi kunne opnå, nemlig at lønninger og avancer ikke på noget tidspunkt steg stærkere end produktionsværdien. Så kunne vi hindre den fordyrelse, der truer med at gøre landbruget urentabelt, og som allerede har medført, at lønmodtagerne på lang sigt får et faktisk tab, hver gang lønnen forhøjes, fordi lønstigningen afsætter en indtægtsstigning hele erhvervskom-passet rundt uden hensyn til, om der er

[A. C. Normann.]

flere varer at købe efter indtægtsforøgelsen. Jeg tror, at denne sandhed let kan dokumenteres, og jeg tror også, at flere og flere funktionærer, arbejdere og andre forstår denne ret selvfølge sammenhæng. En økonomisk borgfred omfattende alle parter ville økonomisk set være det bedste bode-middel over for tidens store ulykke, nemlig omkostningsstigningen, den, vi også kalder møntforringelsen eller efter behag inflationen. Men der er stadig organisationsledere og politikere, der ser deres interesse i at holde kravene om nominelle løn- og avancestigninger ved lige. Der er andre, der ikke tør sige sandheden om disse stigningers forlorenhed, ja, om deres direkte skadelighed over for alle parter. Derfor er det glædeligt at se, at dette synspunkt har fået sit klare udtryk i åbningstalen.

Men når det ligger sådan, som jeg her har skildret, hvad om vi da enedes om det mindre, men alligevel nyttige. Hvad om vi opfordrede parterne til forhandlinger, ikke om lønstop og prisstop, men om et relativt stop, d. v. s. at lønninger og de avancer, der ikke er ude for aldeles fri konkurrence, ikke måtte stige stærkere end værdien af produktionen beregnet i faste kroner, en ordning gældende for f. eks. 3 år, hvorved vi ikke må glemme, at værdien af produktionen forringes af, at vi for de varer, vi udfører, kan købe færre varer end tidligere. Der kunne altså nok forekomme nominelle lønstigninger under en sådan ordning, men de måtte hvert år holdes i underkanten af produktionsstigningen fremfor som så ofte før et par eller flere procent over produktionsstigningens værdi. Mon dog ikke en alvorlig appel til parterne om blot så megen resignation en kort tid ville vinde forståelse hos dem? Det ville skabe mere tryghed til fremtiden for alle parter, mere tro på penge-værdiens fasthed og på en stigende real-løn og mindske truslen mod beskæftigelsen. Jeg appellerer altså til den høje regering om at gøre forsøg i den retning.

I og for sig måtte man jo håbe, at arbejdsmarkedets parter på forhånd var indstillet på forhandling på et sådant grundlag, men man får desværre sjældent indtryk af, at der i almindelighed forhandles på så ansvarligt et grundlag, sådan som

f. eks. i Sverige eller undertiden inden for de enkelte organisationer.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen talte i formiddags om de radikales opgivelse af voldgiftstanken. Det er en misforståelse. Voldgiftstanken er ikke en tanke, der er på tilbagemarch, tværtimod, den bevæger sig mere og mere ind i udviklingen rundt omkring i landene. Ja, vi ser, at tvungen voldgift endog har holdt sit indtog i de nye arbejdsretlige forhandlingsregler, som arbejdernes og arbejdsgivernes organisationer herhjemme har vedtaget, nemlig inden for de ikke generelle konfliktområder, og voldgiftstanken vil uimodståelig bore sig frem, hver gang en samfundsødelæggende konflikt truer. Det tror jeg vi inderst inde alle er overbevist om.

Venstre har rejst disse spørgsmål på et andet grundlag, nemlig ud fra tanken om, at man kunne udskille visse samfundsfunktioner, hvor konflikter på forhånd kunne forbydes. Det har vist sig, at en sådan afgrænsning næppe er mulig. Derimod fremkom der i denne forbindelse en anden tanke, nemlig om en udvidelse af forligsmandens myndighed til at udskyde en konflikts udbrud i f. eks. 4 uger, så der blev givet ny tid til at søge forligsmuligheder, tid til, at gemytterne gærer af. Jeg tror, det er en frugtbar tanke, og jeg gør opmærksom på, at en tid før valget fremsatte det radikale venstres repræsentant i arbejdsretskommissionen, den nuværende højtærede økonomiminister hr. Bertel Dahlgaard, en skitse til en sådan udbygning af forligsmandens myndighed tilknyttet andre bestemmelser, som angav den videre behandling af en konflikt, dersom de 4 ugers udsættelse ikke bragte et forlig. Økonomiministeren gav i kommissionen tilsagn om, at det radikale venstre var rede til at medvirke til en ordning af denne karakter, dersom der herom kunne nås til enighed, selv om dermed tanken om en permanent lovgivning foreløbig måtte vente. Det standpunkt indtog økonomiministeren forud for valget, og her er vi også at finde efter valget, dersom dette kan bygge en bro mellem anskuelserne.

Hvad i øvrigt landbrugets stilling angår, er det fra regeringspartierne side rimeligt at minde om, at sommerens meget kritiserede

[A. C. Normann.]

kriseforlig ikke pålagde landbruget direkte byrder, men i høj grad tog sigte på at lette dets omkostninger. Bortset fra de mere generelle forhold, som jeg nævner i en anden forbindelse, vil jeg gerne pege på, at vi mener, at man igennem en aktivisering af udenrigstjenesten, for nu at nævne et par eksempler, både kunne gavne landbrugets afsætning og den øvrige eksport. Der har tidligere fra landbrugets side været udtalt ønsker om grundigere markedsanalyser. Et nærmere samarbejde mellem staten og erhvervet på dette område bør nok overvejes af regeringen og partierne. Vi regner med indmalingsspligtens fortsættelse. Den har rettet priserne noget for rug og hvede, uden at det, så vidt jeg ved, hidtil har haft nævneværdig indflydelse på brødprisen.

I anledning af det ærede medlem hr. Erik Eriksens bemærkninger om amtskatterne nævner jeg også det radikale venstres forslag, der fremsattes under forhandlingerne om amtskatterne i fjor, om en ajourføring af tilskuddet til nedsættelse af amternes grundskyldpromille efter landbrugets forrentningsprocent, hvad der under de nuværende forhold, så vidt jeg kan se, vil medføre en meget betydelig lettelse i amtskatterne.

Det er forståeligt, at der i landbruget rejser sig røster om en højere hjemmemarkedspris, forståeligt på grund af de stats-tilskud i andre lande, som verdensmarkedsprisen reduceres med, og forståeligt som følge af den for landbruget skæbnesvangre omkostningsstigning, vi har været vidne til. Der kan jo ikke indvendes noget imod, at landbruget får rimelige priser på hjemmemarkedet, men det må vel ses som et rent praktisk spørgsmål, og landbruget må selv tage stilling til, om det er hensigtsmæssigt at forhøje priserne i en tid, hvor det ellers i meget høj grad gælder om at stimulere salget.

Med hensyn til landbrugets krav er der for mig at se en skærende modsætning imellem de 100 pct.s planøkonomiske krav, som venstremanden Pinstrup for tiden rejser rundt og lægger sit gode navn til, om produktionsbegrænsning, monopolsalg, markedsregulering og statsstøtte til landbruget, og så den tale, hans partifæller, venstres ledere, fører frem om, at de nok

skal vide at være vogtere af den liberalisme, som vi andre er ved at svigte. Jeg tror, det ville rense luften, om venstre i disse for landbrugliberalismen så kritiske dage ville sige sin mening om de krav, der nu sidst kom frem ved De jyske Landboforeningers møde i Århus for vel en halv snes dage siden.

I det radikale venstre, hvor den politiske ideologi, derunder den liberalistiske, nok holdes højt, men aldrig får lov til at kvæle hensynet til samfundet eller blot hensynet til et betydende erhverv, er stillingen den, at vi nærer modvilje mod disse statsindgreb, imod statstilskud og markedsreguleringer, men vi har en god øvelse i at administrere et ansvar, og vi rider ikke principperne hårdere, end at vi under ekstraordinære forhold er villige til at overveje ekstraordinære foranstaltninger, selv om vi ikke tror på nytten af ethvert af de krav, hr. Pinstrup proklamerer. Vi er rede til en fordomsfri overvejelse af støtteforanstaltninger.

Men her er det, vi må spørge, om venstre har den samme indstilling over for landbruget, eller om partiet ikke vil vige fra sin liberale linje, den, det så hårdt har forfægtet over for andre erhverv, og den, partiet anklager os andre for at svigte for, som det hedder, at tækkes vore socialistiske partnere. Spørgsmålet om landbrugets forhold er vel desværre nu blevet så preserende, at venstre ikke kan opretholde sin tavshed og sin passivitet. Hvad er da venstres stilling til landboforeningernes krav? Hidtil har jeg kun hørt en enkelt, eller i hvert fald meget få, venstrerøster. En af dem var dagbladet Vestkysten. Bladet skriver den 7. oktober, at det egentlig gjorde bladet ondt, at det måtte tilstå, at når Demokraten i Århus om Hans Pinstrups tale fastslår, at han, d. v. s. Hans Pinstrup, nu har krænget den sidste rest af liberalistisk tankegang af sig og helt og fuldt er gået ind for planøkonomi, så er denne vurdering desværre rigtig, og Vestkysten tilføjer, at Pinstrup har vist dansk landbrug vejen til ufrihed. Deler venstres formand denne sit blads bedømmelse, eller mener han, at landboforeningernes krav er berettigede? Eller vil det ærede medlem på samme måde som ved den tidligere kriselovgivning lade de interesser, han mener er erhvervenes, her altså landbrugserhvervets, i stikken

[A. C. Normann.]

ved at sige, som han plejer, at dette må være regeringens ansvar? Er det sådan, at den klassiske venstrelinje: at holde sig uden for det nyttige arbejde, arbejdet for erhvervenes trivsel, også følges her? Jeg tror, at landboerne vil lytte i spænding til venstres reaktion. Men jeg må så også erkende, at den tale, det ærede medlem holdt her i dag, og også den tale, som formanden for det konservative folkeparti holdt, kunne tyde på, at der er ved at komme en lille smule løftning og en lille smule mere positiv indstilling i de to partiers holdning til samarbejdet her i folketinget.

Som en følge af mine bemærkninger før om den økonomiske udvikling vil jeg gerne udtale en beklagelse af, at venstre og konservative i sidste samling hindrede vedtagelsen af forslaget om et økonomisk forskningsinstitut. Jeg tror, det ville have været af overordentlig stor værdi for den økonomiske debats saglighed, om vi dengang havde fået oprettet et uvildigt organ til at skaffe oplysninger om virkningerne både af statens økonomiske handlinger og af organisationernes.

Et andet spørgsmål, der giver anledning til en bemærkning, er statsrevisorernes betænkning med den lange remse, vi for nylig har set, over uheldige forhold, som hovedrevisorerne har fremdraget, deriblandt en del eksempler på, at der på grov måde sløses med statens midler. Jeg vil gerne spørge den høje regering, om den ikke mener, der er grund til, at der siges nogle ord til befolkningen om, hvilke virkninger betænkningen medfører, om man, sådan som de fleste i den almindelige befolkning vel tænker sig, lader det blive ved, at nu har hovedrevisorerne hindret dette eller hint misbrug, hvorefter i øvrigt betænkningen lægges til side.

Så vidt jeg ved, har hovedrevisoratet f. eks. for mange måneder siden spurgt vejdirektoratet, hvordan man ville sikre, at det statsstøttede vejbyggeri ikke blev for dyrt, om man ville kræve licitation eller gennemføre andre kontrolforanstaltninger, indtil nu, så vidt jeg ved, uden at få svar. Statens udgifter er så store, at der vil være enighed om, at vi må gøre vort yderste for at hindre misbrug, og jeg håber, regeringen

vil være i stand til at give oplysninger om denne sag.

Med hensyn til skolespørgsmålet vil vel alle uanset synspunkter i øvrigt nu finde det rimeligt, at regeringen tager sit udgangspunkt i den enighed, der i udvalget opnåedes blandt de tre partier, socialdemokratiet, venstre og det radikale venstre. Vi håber, at den endelige ordning vil blive således, at det størst mulige flertal står bag den i folketinget, og således at de flest mulige forældre og lærere kan slutte op om ordningen.

Vedrørende valutasisituationen har det vel på offentligheden virket beroligende, at der, siden folketinget sidst mødtes, synes at være indtrådt en stabilere, en mere rolig tilstand. Valutastillingen er opretholdt, godt og vel, og vi har styrket likviditeten med de 235 mill. kr., vi trak på Interfond. Dertil kommer, at den kraftige uro om valutaen som følge af spekulatationen omkring sterling, som nogen troede skulle falde i værdi, og D-mark, som andre — og mange — troede ville stige i værdi, nu helt er forsvundet, ja, så vidt jeg kan se, næsten slået over i sin modsætning, og at den nervøsitet, der presede valutaen over i de private banker fra nationalbanken og videre over på den enkelte private kundes konto, tilsyneladende nu er helt ebbet ud.

Dertil kommer, at de foranstaltninger, folketinget traf i juli, er begyndt at virke, og at afgifter og rater af stabiliseringslånet nu begynder at lette statens træk på den private kreditmasse, så der frigøres mere til investering. Jeg ved ikke, i hvor høj grad det er tegn herpå, men glædeligt er det, at finansministerens træk på nationalbanken er faldet med godt 500 mill. kr. i tiden siden den 30. juni; af disse 500 mill. kr. udgør det træk på Interfond, jeg før nævnte, kun halvdelen.

Men, kan man spørge, er da alt såre godt og tiden inde til, at vi med denne vurdering in mente nu endelig en overgang kan lade vore besværligheder glide i baggrunden? Mange synes, at vi, der fremmaner vanskeligheder på det økonomiske område, snakker sort og lægger et tryk på humøret, og givet er det, at også optimismen har sin værdi. Især tror jeg, det er godt for et parti at have en optimistisk ordfører, for optimisme er

[A. C. Normann.]

folk nu engang glade for, medens de ofte bliver vrede på pessimisterne. Men det er faktisk lidt svært selv for en optimist at fremmane megen tryghedsfølelse af vore fremtidsudsigter for øjeblikket. Alting tyder på, at vi er inde i en af varige strukturelle årsager bestemt skærpelse af vor kamp for valutastillingens redning. De nære årsager er delvis allerede omtalt. Det er bl. a. landbrugspriserne, og det er ting, som har forbindelse med andre landes indskrænkninger i aktiviteten for at redde deres valuta, f. eks. den høje engelske rentefod, der pludselig har medført, at de danske importører ikke længere kan nyde den sædvanlige kredit i England. Jeg er bange for, at allerede den næste valutabalance fra nationalbanken vil vise en nedgang — bl. a. som følge af, at andre lande nu er i gang med at begrænse deres indkøb og forbrug — selv om man ikke kan nøjes med nationalbankens bedømmelse, men må afvente de private bankers stilling.

Jeg har i øvrigt den opfattelse, at man, hvis det er praktisk muligt, burde tilstræbe, at de private bankers og nationalbankens oversigter fremkom samtidig. Jeg tror, det ville lette oversigtsmulighederne betydeligt. Hvis imidlertid tendensen til depression ude omkring breder sig eller forstærkes netop på samme tid, som vore egne vanskeligheder er pinagtigt store, kan det gå sådan, at ganske andre midler end dem, vi i de sidste 10 år har hjulpet os med, vil blive nødvendige. Imod vore forhåbninger kan konjunkturerne en dag resultere i en almindelig depression. Vi kan ikke forudse den — jeg kan i alt fald ikke forudse den og tør ikke spå om, hvorvidt den kommer, eller om tidspunktet, men vi kan ane dens virkninger, hvis den kommer, og vi kan ikke være sikre på, at den ikke kommer. Moody's råvareindeks viser et fald på et år fra 418,6 til 388, altså ca. 30, og en aftagende stigningstakt i eksporten kan hurtigt slå over i en direkte nedgang. Hvis nu disse ydre og indre ting slår sammen, er det,

stillingen bliver alvorlig. Vi opfordrer ingenlunde på nuværende tidspunkt regeringen til overilede handlinger, men vi må forberede os bedst muligt gennem den stærkest mulige støtte til produktionsapparatet og ved at foreholde alle kredse, at mådehold i forbrug, i lønkrav, avancekrav og krav til staten er nødvendigt mere end nogen sinde og også fordelagtigere for den enkelte borger og for samfundet end arbejdsløshed, stagnation og indtægternes tiltagende værdiløshed.

De centrale årsager til vor misere, som vi ikke hæfter os så stærkt ved i almindelighed i de politiske debatter, kan ingen regering fjerne. Vi har ikke Norges og Sveriges naturlige medgang; deres salgsvarer er efterspurgt, medens vore er mindre eftertragtede. Vi kan ikke ændre konjunkturerne, f. eks. hindre fragtratetallets store fald, som om 4-5 måneder vil få alvorlige virkninger. Men når vor strukturelle stilling er svagere, kan vi ved at sætte tæring efter næring, jeg vil sige efter nedskåren næring, og ved at gavne opsparingen og produktionen styrke vor stilling bedst muligt. Den er med vor mindst 10-årige mangel på en egentlig valutareserve faktisk så svag, at vi til stadighed lever i en stor risiko.

Hvor uendelig upopulært det end er at sige alt dette, tror jeg dog, det er bedre at se sandheden i øjnene og tage vore forholdsregler. Derfor kan vi godt håbe på, at omstændighederne overtræffer vore forventninger. De hidtil af regeringen og folkettinget truffene foranstaltninger har allerede haft betydelige virkninger, og det er for mig uforståeligt, at nogen mener, at de kunne have været undværet, dette så meget mere, som det nu kan ses, at regeringens kritikere intet forslag eller middel har fremført i den periode, der er gået siden regeringens dannelse, som i mindste måde kunne have hjulpet på stillingen.

Jeg kan slutte med at udtale det håb, som mit parti nærer, at både regeringen og oppositionspartierne i de kommende måne-

[A. G. Normann.]

der vil tage initiativer, som kan konsolidere Danmarks stilling, og at vi er i stand til at opnå et bedre sammenhold om den opgave, end det, der nu i lang tid har eksisteret mellem de politiske partier.

Helge Madsen: Det er naturligt, at retstatsfolk her i tinget og ud over landet med megen interesse har afventet den højtærede statsministers åbningstale. Der er vel også andre, som har ventet på at høre, hvor meget retsforbundet har nået ved at gå aktivt ind i det politiske liv. Man vil fra begge sider spørge efter resultater. Hertil er at sige, at vi tror på vore reformers betydning og på deres virkninger, men vi har aldrig hævdet, at de ville kunne vise deres gode virkninger, før de blev gennemført; man må give tid. For øvrigt tror jeg, at der også allerede nu er folk, som klogeligt træffer deres dispositioner med henblik på, at „nu ser det alligevel ud til, at retsstatsfolkene vil nå praktiske resultater,“ og det er dem, som frygter disse resultater, som står bag hetzen imod os. Men endvidere er disse vurderinger af, hvad der er nået af den ene og den anden af parterne i regeringen, forkerte. Det, der er redegjort for i statsministerens tale, er regeringens politik, det er det, vi er blevet enige om, og jeg skal nu komme med nogle kommentarer til den fælles regeringserklæring ud fra den betragtning, at det er vort fælles grundlag.

Det første afsnit i statsministerens tale om de udenrigspolitiske spørgsmål og herunder bemærkningerne om de udvidede markeder på forskellige områder har overordentlig stor rækkevidde, men jeg havde egentlig indtrykket af, at det var ting, som vi skulle tale om ved en senere og ikke alt for fjern lejlighed, og derfor havde jeg tænkt at begrænse mig til at slå fast, at kernen i disse forskellige muligheder er én og den samme, nemlig frihandelstanken, som er ved at bane sig vej, og som bæres frem af den kolde nødvendighed. Men den har unægtelig mødt vanskeligheder undervejs. Det er imidlertid et spørgsmål, vi vil vende tilbage til i løbet af kortere tid. Det er ikke, fordi vi ikke også har beskæftiget os meget stærkt med disse problemer og er dybt

interesseret i dem, men de kommer altså til diskussion i løbet af kort tid.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup omtalte i denne forbindelse de forskellige eksportfremmende bestræbelser, og han gjorde det på en sådan måde, at man godt kunne få det indtryk, at han mente, at eksporten for os var det afgørende. Jeg vil dog gerne pege på, at det primære, det, vi først og fremmest er interesseret i, er varer, vi får ind i landet. Det er dog importen, vi ønsker, og eksporten er den betaling, som vi nødvendigvis må give for de varer, vi gerne vil have.

Statsministeren omtalte derefter forholdene i Grønland. For et par uger siden fik jeg besøg af en bekendt derfra, og han fortalte mig, at man synes at forberede indgreb over for den private handelsvirksomhed, som finder sted i Grønland nu. Jeg vil advare mod dette. Den grønlandske befolkning har ligesom vi andre krav på at kunne nyde godt af konkurrencen om dens forsyning med livsnødvendigheder og med livsgoder. Jeg er bange for, at dette deres retmæssige krav tilsidesættes, hvis man prøver at bremse den private konkurrence i statshandelen, som finder sted deroppe nu, og jeg vil gerne om muligt have en udtalelse om, at noget sådant ikke vil ske.

Der er i statsministerens tale adskillige udtryk som den „tilbageholdende økonomiske politik“ eller „fortsat nødvendigt med den største sparsommelighed i statshusholdningen“ og endvidere et udtryk som „en økonomisk konsolideringspolitik“. Det er regeringens politik at spare, og i anledning af det meget avisskriveri nu i sommer om besparelserne i finansudvalget, hvor man navnlig har fæstnet sig ved retsforbundets repræsentant det ærede medlem hr. J. M. Pedersens indsats, kan der være grund til at fremhæve, at i september 1949 udarbejdede retsforbundets rigsdagsgruppe, som det dengang hed, en opstilling over foranstaltninger, som retsforbundet mente i første række kunne muliggøre en nedbringelse af statsbudgettet. Det var en opregning af 15 forskellige punkter, og man bad partierne udtale sig om, hvorvidt de ville være med til at gennemføre dem, så at der kunne opnås besparelser ad denne vej. Vi fik et behersket svar fra de konservative, men i øvrigt var der ingen, der reagerede på dette besparelsesforslag.

[Helge Madsen.]

Vi fik efter valget i 1950 igen en repræsentant i finansudvalget — det var hr. P. Gregersen, som dengang havde denne post — og da han havde siddet der et halvt år og vi nåede frem til maj 1951, holdt han ved behandlingen af tillægsbevillingsloven en tale om de besparelser, som bl. a. han havde foreslået, og som delvis var blevet gennemført i løbet af det halve år. Han gjorde det op til en besparelse på 400 mill. kr. i løbet af det halve år. I den anledning var der heller ikke noget billede eller nogen omtale i de konservatives og venstres presse. Da var man ikke så optaget af at fremhæve retsforbundets sparebestræbelser.

Regeringens medlemmer er enige om at spare. Der kan være divergenser om de enkelte poster — naturligvis. Det er jo et skøn, det drejer sig om her. Men opmærksomheden om finansudvalget skyldes, at oppositionen nu også vil til at spare i modsætning til tidligere, da venstre og de konservative havde regeringen. Dengang kom disse bevillinger jo frem og blev gennemført. Da blev der ikke talt om besparelser. Man får fornemmelsen af, at oppositionens sparepolitik er politisk betonet. Man får fornemmelsen af, at det er politiske mål, man stræber efter ad denne vej.

Man kan spare sig disse spekulationer. Det er præciseret tilstrækkeligt stærkt også i denne tale, at det er regeringens fælles politik, der nu er lagt et grundlag for. Man kan spare sig sine spekulationer. Men befolkningen kan være med i besparelserne ved at efterleve den højtærede finansministers ord om at lade staten være i fred. Lad staten være i fred for alle disse ansøgninger om tilskud til dit og til dat. Så vil besparelserne virke, inden de kommer i finansudvalget. Så vil besparelserne også virke i administrationen.

Med hensyn til liberaliseringen — i anledning af nogle bemærkninger om lempelser i importreguleringen — vil jeg gerne understrege henvendelsen fra Grosserer-Societetets Komité og Provinshandelskammeret. De skriver — kort citat —:

„Herudover må det erindres, at forberedelserne til etablering af større økonomiske områder i Europa gør det påkrævet, at det danske erhvervsliv i tide gøres modent til indpasning i sådanne

økonomiske planer, og denne tilpasning kan ikke opnås gennem opretholdelsen af restriktioner, der hindrer varenes frie bevægelser over grænserne.“

Det er hærtningsprocessen, det er denne forberedelse af forstærket konkurrenceevne, der her er tale om. Denne hærtningsproces vil formentlig lettes ved lovene fra juni-samlingen om investeringsfonds og om skattefri afskrivninger, love, hvis hensigtsmæssighed vor ordfører dengang, det ærede medlem hr. Niels Andersen, fremhævede, og som man nu også erkender kvaliteten af i oppositionens presse.

Jeg vil gerne minde om, at vor ordfører dengang fremhævede ønskeligheden af, at også andre kredse end selvstændige næringsdrivende — som der var tale om — måtte få tilsvarende gode vilkår for deres investeringsopsparing. Det er derfor med tilfredshed, vi noterer løfterne herom i den højtærede statsministers åbningstale. Statsministerens ord om, at drifts- og anlægsudgifter nu vil kunne finansieres uden forøget salg af obligationer, betyder en konstatering af et førsteresultat — eller som den højtærede fiskeriminister udtrykte det: det er en god begyndelse, men — tilføiede han — vi vil længere frem. Og det er naturligvis også min mening. Der skal spares, men der skal spares med forstand. Jeg vil foreslå et motto som „sund sparsommelighed i det offentlige liv fremover“.

Statsministeren kom i den forbindelse ind på uddannelsesspørgsmålet. Her er imidlertid et område, hvor man efter min mening kan komme til at spare på skillingen og lade daleren springe. En dygtig ungdom er et af vore bedste aktiver og er et nødvendigt aktiv, også med henblik på de større markeder og den derigennem øgede konkurrence. I betænkningen angående den nordiske toldunion, der offentliggøres om et par dage, har jeg set den danske uddannelse anført som en af vore immaterielle ressourcer, som det gælder om at værne. Uddannelsen er vigtig, men det betyder ikke, at det hele nødvendigvis må foregå med statstilskud og være gratis. Jeg tror oven i købet, at man, når man betaler, sætter mere pris på det, man får, end når man får det gratis.

Vi har netop i går fået beretningen fra ungdommens uddannelsesfond omdelt, og

[Helge Madsen.]

af den fremgår det, at et beløb på 6 mill. kr. foreslås fordelt således, at de 4 mill. kr. bliver uddelt som stipendier og de 2 mill. kr. som lån. Det ville være at foretrække, at lån blev det normale, således at de unge selv betalte for deres uddannelse i stedet for, at den ungdom, som ikke får nogen uddannelse, skal være med til gennem sine skatter at betale uddannelsen for den bedre udrustede del af ungdommen. Jeg vil også mene, at erhvervslivets interesse i at få kvalificeret arbejdskraft kunne resultere i, burde resultere i ordninger, hvorigennem erhvervslivet var med til at betale den mere specialiserede uddannelse, som der kan blive tale om.

Grundskyldsafsnittet i statsministerens tale er blevet gransket med iver både af venstre og konservative; de er bekymrede for, at vi ikke skulle være tilfredse med det. De kan dog overlade den bekymring til os. Vi er godt tilfredse med dette afsnit, og vi vil naturligvis medvirke til snarest muligt også at nå frem til fuld grundskyld; men vi er stærkt interesseret i, at den grundstigningsskyld, som først kommer, bliver effektiv, og at den ikke skal betales af køberen, men at det bliver ordnet således, at stigningen inddrages af samfundet. Det er også et led i hærdningsprocessen af vort erhvervsliv at skaffe billig jord. Derved øges vor konkurrenceevne, og lavere skatter kan nås ad denne vej.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen var ikke imod grundstigningsskylden, men han slog kors for sig, da han talte om grundskyld. Jeg forstår ikke rigtigt denne forskrækkelse. Han ved lige så godt som jeg, at hans egne partifæller i 1919 var med til at vedtage loven om jordrentebud, og det, der nu er tale om, er, at denne brugsform, jordrentebud, fremover skal blive det almindelige. Det er det, grundskyldskommissionens lovforslag går ud på, og når det ærede medlems store forgængere kunne være med til grundskyldslovgivningen i 1919, behøver han ikke at være så bange for det i dag, som det lader til at han er.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller ville ikke engang give os grundstigningsskyld. Det er ikke nye toner fra konservativ side, at de samfundsskabte værdier skal indkasseres af de private ejere, men det mener

vi ikke. Der kan ikke blive tale om forhandling på dette område; her står to opfattelser imod hinanden.

Ved gennemførelsen af grundskyldsreformerne åbner sig også muligheder for fremskaffelse af den kapital, som er så nødvendig ved udbygningen af vort erhvervsliv. Jeg var forleden til et møde i Ingeniørforeningen, hvor man talte om de europæiske fællesmarkedsplaner — det var netop kun de seks, man talte om dér, og det var der nogle, som var utilfredse med. Ved den lejlighed fremhævede en taler, at det, det gjaldt om, var at fremskaffe risikovillig kapital. Nu vil jeg nok tro, at risikovillig er et lidt blidt udtryk i forbindelse med kapital; skulle den karakteriseres, burde den vist snarere karakteriseres med udtrykket rentelysten kapital. Men når kapitalen ikke længere kan hente jordrenten, fordi denne inddrages af samfundet ved grundskylden, må kapitalen søge andre rentemuligheder, og det vil sige, at den kommer ud i produktionen, hvor der netop er hårdt brug for den. Også af den grund er grundskyldsreformerne noget, der haster.

I anledning af den højtærede statsministers bemærkning om ændringer i restaurationsafgiften vil jeg gøre opmærksom på den henvendelse, der er kommet fra restauratørforeningerne, for jeg synes, argumenterne i denne henvendelse er sådanne, at vi bør tænke på dem, når vi skal til at drøfte ændringer i lovgivningen herom.

At vi også finder, at bemærkningerne om etablering af garantiordninger for byggeriets finansiering i stedet for statslån peger i den rigtige retning, nemlig i retning af aftagende statsforpligtelser, vil jeg gerne fremhæve her; men i denne forbindelse vil jeg stille et spørgsmål. I den såkaldte hemmelige protokol — altså den, der blev læst op fra talerstolen, men som indtil da havde det mere odieuse navn „den hemmelige protokol“ — omtales nedsættelsen af et udvalg til undersøgelse af statens udlånsvirksomhed. Jeg tillader mig nu at spørge, hvor langt man er kommet med det. Jeg ved, at fiskeriministeriet har fået ordnet sin del af sagen, idet der er lavet en oversigt over dette ministeriums udlånsvirksomhed, men jeg vil gerne vide, hvor langt man er nået andre steder, og hvornår vi kan vente resultaterne, så vi kan få en

[Helge Madsen.]

oversigt over hele dette meget afgørende område om statens finansielle forpligtelser ved udlån.

Jeg har her en oversigt, som vi, der er medlemmer af radiorådet, får tilsendt en gang om måneden, en oversigt over radiovæsenets finansielle stilling. Der gives heri en opgørelse over indtægter og udgifter fra måned til måned og fra årsskiftet indtil dato, således at vi som medlemmer af radiorådet kan have fingeren på pulsen og stadig væk kan vide nøjagtig, hvorledes den økonomiske stilling er på radiofonien. Nu er naturligvis statsregnskabet eller statsbalancen en større historie, men alligevel synes jeg, det ville være betryggende, om man kunne fremlægge en tilsvarende opstilling eller oversigt over statens finansielle stilling, så man også her kunne følge med.

Når jeg så stærkt fremhæver disse ting, oversigten over lånevirkksomheden og om muligt en redegørelse for den finansielle stilling, hænger det sammen med, at vi er klar over, vi kan komme til at stå over for voksende krav til statskassen, bl. a. på grund af den folkepension, som også venstre og de konservative stemte for. De opstillede ganske vist det krav, jeg tror endda, det var et absolut krav fra den side, at der skulle findes besparelser på 100 mill. kr., før de kunne tænke sig at stemme for folkepensionen. De 100 mill. kr.s besparelser fandt man ikke, men alligevel stemte venstre og de konservative for folkepensionen, hvad grunden så kan have været. Men pengene skal skaffes — derfor vor interesse i at få klar besked.

Med hensyn til den sociale lovgivning, som den højtærede statsminister omtalte, er det med tilfredshed, vi noterer, at der her drages et skel mellem på den ene side sindssygevæsenet, åndssvagevæsenet og blindeforsorgen, hvor der tales om bestræbelser for modernisering og udvidelser — vi er enige om, at her bør der hjælpes — og på den anden side den almindelige sociallovgivning, hvor der tales om forbedringer i det omfang, som det under hensyn til den økonomiske udvikling i landet må anses for forsvarligt. Jeg tror, det er et sundt skel, der her er draget, og socialforskningsinstituttet, som bebudes, skal jo også have til

opgave, det er dets opgave, at rationalisere og finde frem til besparelsesforanstaltninger på dette område.

I anledning af det ærede medlem hr. Aksel Møllers dvælen ved den nye militærordning vil jeg gerne henstille, at retsforbundets tanke om frivillighed og spredning på dette område tages med i betragtningerne, når man skal lave den nye ordning, og jeg tror også, man vil gøre det. De store mål taber vi ikke af syne. Derfor kan vi naturligvis ikke være tilfredse med det, der her er nået, selv om vi erkender — det er derfor, vi er med i det — at adskillige af de opstillede retningslinjer peger i den rigtige retning. Den engelske historiker Toynbee taler i „Historien i nyt lys“ om de udfordringer, som kommer til menneskene, og siger, at når man tager imod dem, kan det være med til at bringe kulturen et skridt fremad. Vi har taget udfordringen op. De høje mål: et samfund, hvor retfærdighed er sat for styret, og hvor der er personlig frihed og øget personligt ansvar, er vi forpligtet til at virke for. Vi er forpligtet af vor fortid, og vi er forpligtet af vor tro på disse ideer. Vi tror på, at det skal lykkes os at nå frem ad den praktiske politiks vej, som vi nu er trådt ind på.

Aksel Larsen: Der har været nogen avis-kritik i anledning af, at folketinget efter konstituering, åbningstale og valg af forskellige udvalg tog det, man i avissproget kalder læseferie, i 2 uger, skønt vi ikke havde noget at læse på. Kritikken forekommer mig principielt uberettiget, for så vidt som det hverken kan være nødvendigt eller hensigtsmæssigt, at folketinget holder møde i 4-5 dage hver eneste uge fra den første tirsdag i oktober til hen på sommeren næste år. Ved en bedre tilrettelægning af lovgivningsvirkksomheden — nogle vil måske sige ved en tilrettelægning af lovgivningsvirk- somheden — kunne arbejdet måske gøres lige så godt, måske endda bedre, hvis man indlagde ikke ferier, men passende pauser i folketingets mødevirk- somhed i stedet for at arbejde omtrent kontinuerligt, sådan som man har for vane. Men hvad den 14 dages pause angår, som folketinget nu har haft, er det i hvert fald uberettiget at skyde på selve folketinget. Der er jo fra regeringen kun forelagt få og ikke særlig presserende

[Aksel Larsen.]

forslag, så folketinget har simpelt hen ikke haft arbejdsstof at udfylde de 2 uger med. Det tror jeg i øvrigt ikke befolkningen er så utilfreds med. Befolkningen må efter de ubehagelige erfaringer, den har gjort, ikke mindst fra de 5-6 ugers folketingsvirksomhed i juni-juli måned med kriselovkomplekset, føle sig mest tryk, jo færre love der vedtages.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen, der er udnævnt til leder af regeringens mere eller mindre loyale opposition, og som i hvert fald står i spidsen for en partipolitisk opposition mod regeringen, har jo holdt en tale her i dag, som var en meget, meget afdæmpet tale i forhold til den, han holdt på venstres landsmøde. På venstres landsmøde holdt det ærede medlem en slags programtale, der i flere henseender var udtryk for begrebsforvirring. Det ærede medlem talte bl. a. om kriselovene, som regeringen fik gennemført i juni-juli, og kaldte dem en politisk straffeekspedition fra regeringens side mod erhvervene. Ja, sådan kan tingene altså misforstås, alt stilles på hovedet. For hvad var det for love og foranstaltninger, der blev vedtaget af folketingets flertal efter regeringens forslag i forsommeren? Det var en samling indirekte skattelove af den mest ubehagelige og følelige virkning for småkårsfolk. Det var skatter og afgiftslove, som skulle skaffe staten endnu flere penge, bl. a. til finansiering af militærvæsenet og hele den med Atlantpagten forbundne politik. Det var nye og endnu mere gunstige afskrivningsregler for det, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen kalder erhvervenes bygninger og maskiner og transportmidler, altså reelt meget betydelige skattelettelser, navnlig for de mest kapitalstærke foretagender. Mon ikke selv den højtærede finansminister har fået ubehagelige fornemmelser ved de praktiske følger, som disse afskrivningsregler fik i eftersommeren, hvor der bl. a. på bekostning af valutabalancen blev foretaget meget store og meget hastige og i mange, mange tilfælde urimelige udskiftninger af maskiner, biler, traktorer o. s. v. af den simple grund, at afskrivningsreglerne gjorde det muligt for de pågældende erhvervsdrivende at få staten til at betale en væsentlig del af nyanskaffelsernes pris.

Til forsommerens kriselovkompleks hørte den nye lovfæstede forfalskning af det lønregulerende pristal, hvorved arbejdere og tjenestemænd fra september, og hvem ved i hvor lang tid fremover, berøves mindst 1 dyrtidsportion. Arbejdsgiverne — ja, det er jo dem, det ærede medlem hr. Erik Eriksen kalder erhvervene — fik lov til at betale mindre i løn, end de var forpligtet til ved den af arbejderne forkastede, men af folketinget vedtagne overenskomst af 13. april 1956. Det var såvist ikke nogen straffeekspedition mod det, det ærede medlem kalder erhvervene, men derimod mod erhvervenes lønarbejdere. Hertil kommer så den såkaldte udbyttebegrænsning, som ikke berøver aktieselskaberne eller deres aktionærer en eneste øre, men højst kan tvinge dem til at spare nogle penge op, som de kan udbetale i ekstraudbytter et år senere. Som talrige eksempler har vist, kan denne lov endda snildt omgås, og den er ikke nogen hindring for, at aktieselskaberne kan udvide kapitalen og give aktionærerne nye aktier til underkurs eller endog som friaktier.

Det friskeste eksempel er leveret af Burmeister & Wain. Med den begrundelse, at værftet skal udvides — og det er som bekendt både nyttigt og tiltrængt — besluttede Burmeister & Wains bestyrelse den 9. oktober i år at udvide aktiekapitalen med 17,5 mill. kr. til i alt 70 mill. kr. Hvis disse nye aktier nu blev solgt til børsens dagskurs, som dengang var 204, ville de have skaffet Burmeister & Wain en nyinvestering på ca. 35 mill. kr., men det skete ikke. De hidtidige aktionærer fik adgang til at købe de nye aktier til parikurs, altså for 17,5 mill. kr., og fik derved en formuegevinst på et tilsvarende beløb. Ydermere skal de nye aktier deltage i udbytteudbetaling for 1958, det bliver vel 14 pct. minus den lovbefalede 10 pct.s reduktion, altså ca. 12,6 pct. Ved formel overholdelse af udbyttebegrænsningsloven får B & Ws aktionærer altså reelt større udbytter udbetalt i 1958 end i 1957, samtidig med at de har fået en formue forørende. Nu er B & W absolut ikke noget isoleret tilfælde, det er blot det mest aktuelle, men dette eksempel viser, at de, der kaldes de ansvarlige ledere af dansk erhvervsliv, ikke er så betænkt på at sikre mest mulig kapital til investeringer, men tænker nok så meget

[Aksel Larsen.]

på at forøge aktionærernes personlige formue og samtidig omgå den såkaldte udbyttebegrænsningslovs bestemmelse.

Det vil interessere mig at høre, hvad den højtærede finansminister mener om dette tilfælde, medens jeg overlader til det ærede medlem hr. Erik Eriksen at overveje, hvem der i et sådant tilfælde er den udplyndrende, og hvem der har udplyndret hvem.

Dette er jo hovedsagen, hvad angår det kriselovkompleks, vi syslede med i forsommeren, og hvad bliver der så igen af det ærede medlem hr. Erik Eriksens straffeekspedition mod erhvervene? Der bliver stabiliseringslånet, også kaldet tvangslånet, som dog blev trimmet, således at det væsentligst og hårdest rammer mellemindtægterne og mange arbejdere. Hvis hele dette kriselovkompleks skal kaldes en straffeekspedition, så var den i hvert tilfælde rettet imod og gik ud over arbejdere og tjenestemænd og dermed ligestillede.

Regeringen og regeringspartierne havde jo ledelsen af denne straffeekspedition, men dens mest uretfærdige, ja, jeg er fristet til at sige amoralske del, nemlig pristalsforfalskningen, stemte venstre og konservative, hvis jeg husker rigtigt, med begejstring for. Det er vel derfor, de råber så meget op om tvangslånet. Ved at råbe op om tvangslånet vil de bringe de virkelige nedskæringslove i glemmebogen. Jeg tror ikke, det skyldes, at der er nogen begrebsforvirring hos det ærede medlem hr. Erik Eriksen og det ærede medlem hr. Aksel Møller, men jeg tror, at det er et forsøg på at så begrebsforvirring i befolkningen. Jeg tror samtidig, at denne kampagne om tvangslånet skal tjene til at skabe atmosfære for kravet om flere lettelser og skattebegunstigelser til erhvervene, altså til industrien, til skibsrederne, til bankerne og til det store landbrug.

Også på et mere omfattende og mere alvorligt område søger man at så begrebsforvirring, nemlig ved den begejstrede kampagne, hvormed den konservative presse forkyndte, at man på venstres landsmøde havde besluttet at ville føre en, som man kalder det, klar oppositionspolitik imod alle socialistiske tendenser, og at man principielt vil vende sig mod socialistiske forslag og handlinger fra regeringens side. Må jeg tillade mig at indskyde en bemærkning i

denne forbindelse. Vi har med interesse hørt det ærede medlem hr. Aksel Møllers understregning af det ubrydelige samhold imellem venstre og de konservative, og det forstår jeg så godt at det konservative folkepartis leder føler trang til at understrege. Det er imidlertid ret interessant, at i hvert tilfælde hvad den konservative presse angår, har man indtryk af, at de konservative i høj grad politisk betragter sig som halehæng til venstre, og når venstre holder landsmøde, når det ærede medlem hr. Erik Eriksen holder en programtale, når venstres landmøde vedtager en politisk udtalelse og proklamerer den stærkest sociale oppositionspolitik mod den infame socialdemokratiske regering, kommer der kilometervis af ledende artikler i den konservative presse om, at dette er helt rigtigt, og at de konservative er helt enige heri. Der er ikke noget mærkeligt i det; når de konservative er så interesserede i at fastholde dette samarbejde, må de naturligvis være så loyale som muligt over for venstre.

Efter denne indskudte bemærkning lad mig da vende tilbage til spørgsmålet om den socialistiske tendens og de socialistiske lovforslag. Der er vist meget få eller slet ingen, der forfalder til den tro, at en regering, som retsforbundet og de radikale har part i, skulle finde på at lave socialisme eller have en socialistisk tendens, og det, vi hidtil er blevet præsenteret for fra regeringens side, har absolut ikke noget med socialisme at gøre.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen er ikke så naiv eller politisk uvidende, at han tror på noget sådant, og det tror den konservative presse naturligvis heller ikke, men i en tid, hvor det ligefrem dagligt viser sig, at kapitalismen er en hindring for folkets velfærd, for fremskridt og for retfærd, kommer det dem meget tilpas at kunne give regeringens upopulære politik varebetegnelsen „socialisme“ for derved om muligt at gøre selve socialismen upopulær. Jeg synes hellere, de herrer skulle beskæftige sig lidt med kapitalismen. Efter de bedrøvelige — jeg giver det ærede medlem hr. A. C. Normann ret — og ret pessimistiske taler, vi har hørt om udsigterne for den kapitalistiske verden i almindelighed og for Danmark i særdeleshed, tror jeg nu nok, at det ikke er socialismen, der er

[Aksel Larsen.]

noget galt med, men at det er det kapitalistiske samfundssystem, der har vist sig ikke at have noget perspektiv.

Hvad kriselovene fra forsommeren angår, blev de jo motiveret med valutavanskeligheder, som man hævdede dels var forårsaget af befolkningens alt for store forbrug og dels kun kunne overvindes ved forbrugsbegrænsning. Det er den samme forslidte argumentation, som vi hørte i 1950, i 1951 og i 1954. Hver gang skulle landets nødstedte valuta reddes ved skatter og forbrugsbegrænsning, og hver gang har tilbagevendende kriser vist, at kuren var uegnet. Så er det et spørgsmål, om hestekuren fra forsommeren har hjulpet. Den højtærede statsministers meget forsigtige oversigt over den økonomiske situation og de økonomiske perspektiver tyder ikke på det, valutabalancens tal tyder heller ikke på det, og det hjælper ikke, at det ærede medlem hr. Per Hækkerup forsøger at farve den spagfærdige oversigt, vi fik af den højtærede statsminister, noget mere rosenrød.

Selv om den højtærede statsminister udtrykte sig forsigtigt, lod han dog tydeligt nok forstå, at regeringen er indstillet på at gå videre ad den samme vej som hidtil, idet han talte om at løse investeringsproblemet ved forbrugsbegrænsning bl. a. gennem opsparing, gennem sænkning af omkostningsniveauet — ja, det er jo lønningerne, man tænker på. Det er ildevarslende paroler fra regeringens side under optakten til forhandlingerne om de nye løn- og arbejdsoverenskomster. Jeg forstår så udmærket godt, at venstre og de konservative benytter anledningen til at stille krav til regeringen om, at den skal sikre økonomisk borgfred på arbejdsmarkedet, at vi helst også skal have strejkeforbud, og jeg forstår så udmærket godt, at de radikale bliver ved at ride deres kæphest om tvungen voldgift, som kan forhindre arbejdskonflikter. Men bortset fra at der ikke kan anføres noget sagligt og rimeligt argument for, at arbejderne ikke skulle bruge deres faglige organisationer til at skaffe sig bedre levevilkår og i den givne situation skaffe sig erstatning for det, man snød dem for i 1956 ved statsindgrebet, føler jeg trang til at spørge regeringen og de borgerlige partier, om man ikke synes,

at sporene fra foråret 1956 skræmmer. Var det ikke dengang sådan, at man foretog et i enhver henseende urimeligt og uberettiget overgreb og samtidig håbede på, at det ville arbejderne finde sig i uden alvorlig protest, og var det ikke sådan, at man blev ubehageligt overrasket?

Det viste sig, at indgrebet blev opfattet ikke alene som urimeligt af arbejderne, det var yderst upopulært, men arbejderne gik til aktion imod det, og hvis det er rigtigt, som det er blevet nævnt i denne debat, at der også i den sidste tid er sket en almindelig lønstigning, ja, så skyldes det i allerhøjeste grad, at arbejderne har benyttet de midler, der nu står til deres rådighed, og dels ved hjælp af deres faglige organisationer og overenskomsternes løfteparagrafer o. s. v., dels ved deres organisationer ude på arbejdspladserne skaffer sig mere rimelige lønninger. Jeg tror ikke, man havde haft denne aktive lønbevægelse fra arbejdernes side efter den såkaldte overenskomstafslutning i 1956, hvis ikke det var foregået på den måde, det foregik, med statsindgreb, og derfor tillader jeg mig igen at spørge, om man ikke synes, at sporene skræmmer.

Det er naturligvis for tidligt at tale om, hvordan den overenskomstsituation, som vi er inde i, kommer til at forløbe. Jeg har nok set, at visse faglige ledere har snakket om, at det kunne være en udvej at investere visse dele af lønnen i virksomhederne ved aktiekøb. Jeg tror ikke, at denne tanke har chance for at blive synderlig populær blandt arbejderne, og det forekommer mig forbløffende, at folk, der vil være arbejderrepræsentanter og ledere af faglige organisationer, kan tro, at dette vil være nogen vej. Det vil simpelt hen sige, at man giver afkald på en del af lønnen til fordel for kapitalisterne. Man vil naturligvis dels forsøge at lokke med, at det vil løse investeringsproblemet i almindelighed — det synes jeg nu ærlig talt at man burde lade kapitalisterne løse; det er deres samfund og deres virksomheder — og dels vil man lokke med påstanden om, at derved får arbejderne indflydelse på virksomhederne; når de bliver aktionærer, skulle de også få indflydelse. Det får de imidlertid aldeles ikke. Hvis planerne lykkedes, hvis planerne kunne gennemføres, så kan det

[Aksel Larsen.]

godt være, at man på den måde kunne sætte arbejderne i stand til at blive aktionærer for et par hundrede millioner kroner om året eller sådan noget, men det er jo latterlige småbeløb i forhold til hele den aktiekapital, der må regnes med i dette land, og det er nu nok sådan, at aktieselskabsformen er opfundet for, og at den anvendes for, at kapitalisterne kan skaffe sig større kapital til rådighed og alligevel beholde det uindskrænkede herredømme over deres erhvervsvirksomhed. Hvis der skulle være nogle af de ærede socialdemokratiske medlemmer her i tinget, der ikke er klar over dette, kan jeg anbefale dem at mindes deres afdøde partifælle Karl Kautsky, som i sin tid i sine værker tog dette spørgsmål op til behandling. Han skrev således i et af sine skrifter — jeg beklager meget, at jeg i øjeblikket har glemt hvilket, men jeg håber, at jeg får lov til at citere alligevel — at

„efterhånden som kapitalen samles på færre og færre hænder, bemægtiger finanskapitalen sig i stedse højere grad herredømmet over industrien. Et vigtigt middel hertil er de private bedrifters vigen for aktieselskaber. Naive optimister ser heri et middel til at „demokratisere“ kapitalen og således lidt efter lidt, umærkeligt og på fredelig måde, at forvandle kapitalen til folkeeje. I virkeligheden er aktieselskabsformen et middel til at forvandle alle de penge, som findes i samfundets mellemste og nederste lag, og som ikke straks går over i forbruget, at forvandle dem til pengekapital og på den måde stille dem til rådighed for de store pengekapitalister. Uden aktieselskabsvæsenet kunne de store finansherrer kun råde over de bedrifter, som de har købt for deres egne penge. Takket være aktievæsenet kan de derimod gøre en mængde bedrifter afhængige af sig.“

Jeg synes, det er så evigt rigtigt, hvad Karl Kautsky her har skrevet, og jeg henstiller, at visse faglige ledere, som går og leger med

tanken om at give afkald på lønforhøjelse til fordel for erhvervelse af aktier, overvejer dette og så indser, at de er ved at komme ind i en blindgyde.

Men tilbage til kriselovene. Har de hjulpet? Det ser ikke ud til, at de har hjulpet mere end tidligere kriselovskomplekser, og jeg tror ikke, vi har fået noget bevis for, at de har hjulpet, igennem det forskønnede billede, det ærede medlem hr. Per Hækkerup her fremstillede for os. Nu har regeringen igennem sin programtale ganske vist ikke bebudet yderligere nedskæringslove, men det er der jo egentlig ikke noget mærkeligt i. Vi kan vel ikke allerede være kommet til den næste korsvej, og det er vel nødvendigt såvel for regering som for folketing, inden man giver sig til at træffe indgribende beslutninger om, hvad der skal ske med landets økonomiske vanskeligheder, og hvordan de skal overvindes, at se lidt nærmere på, hvordan det går med planerne om fællesmarked, frihandelszone, nordisk marked o. s. v.

Der er dem, der mener, at fællesmarkedet, altså de seks magters fællesmarked, allerede må betragtes som en realitet. Der er dem, der ikke kan skynde sig nok med at forlange, at Danmark skal slutte sig til det. Jeg begriber ikke, at nogen kan være så ivrig. Jeg begriber ikke, at man med de hidtidige erfaringer, som man har gjort med hensyn til Marshallplanens virkninger og med de ubehagelige virkninger af Danmarks tilslutning til Atlantpagten og alt, hvad dermed sammenhænger også af økonomisk art, at man på baggrund af disse hidtidige erfaringer kan have så travlt med yderligere at ville spise kirsebær med de store kapitalistiske lande. Risikoen derved er ganske øjensynlig, gevinsten er yderst tvivlsom. På et tidspunkt, hvor alt tyder på, at England nok vil have en frihandelszone — det er vel en idé, der kommer fra engelsk hold som et skaktræk imod fællesmarkedet — men at England ikke vil have landbrugsvarerne med ind under frihandelen, og på et tidspunkt, hvor det er mere end tvivlsomt, om

[Aksel Larsen.]

dansk landbrugseksport får nogen som helst gunstigere stilling, hvis vi tilslutter os det såkaldte fællesmarked, end landbrugseksporten har nu, har man så travlt med at sige, at vi må skynde os at deklarerer vor tilslutning.

Jeg tror, efter det kendskab jeg har til Romtraktaten og hvad dermed hænger sammen, at faren ved en tilslutning er håndgribelig og nogenlunde overskuelig; men gevinsten som sagt yderst tvivlsom. Jeg frygter som det ærede medlem hr. A. C. Normann, at det ville blive meget vanskeligt for en væsentlig del af dansk industri at konkurrere, hvis vi kommer ind i fællesmarkedet, og at landbruget ikke vil få de fordele, som visse landbrugsrepræsentanter regner med. Jeg frygter, at vi på grund af den skærpede konkurrence for dansk industri vil få en betydelig arbejdsløshed, der yderligere kan blive forøget, hvis vi skal til at give fri adgang for udenlandsk arbejdskraft til at vandre ind i landet. Jeg frygter, at udenlandsk kapital vil få langt større indflydelse over dansk erhvervsliv, end tilfældet er nu, og jeg ved ganske bestemt, at hensigten, perspektiverne, med fællesmarkedet er at nå til en politisk statssammenslutning, der reelt vil berøve medlemslandene deres statslige og nationale suverænitet og føre dem ind under den stærkeste af fællesmarkedets magters økonomiske og politiske hegemoni, altså ind under tysk hegemoni.

Det vil gøre den tyske fare, som vi i øjeblikket må være klar over eksisterer, endnu mere alvorlig, og derfor finder jeg, at der er grund til at overveje denne sag meget omhyggeligt, ikke syv gange, men syv gange halvfjerdsindstyve gange og derpå sige nej.

Jeg ved godt, at der er dem, der ser sådan på det, at Danmarks økonomiske situation vil blive meget vanskelig, hvis vi ikke går med ind i det ene eller det andet af disse to store markeder. Men det sikre er, at risikoen ved det er meget stor, og når selv det ærede medlem hr. Aksel Møller, der muligvis af partipolitiske grunde havde så travlt med at forlange, at nu måtte regeringen beslutte sig, når selv det ærede medlem hr. Aksel Møller er blevet betænkelig og siger, at sagen må undersøges omhyggeligt, før man tager stilling, så kan jeg forstå, at der også i de kredse, det ærede medlem hr.

Aksel Møller repræsenterer, er ved at vokse alvorlige betænkeligheder frem.

Den højtærede statsminister har talt om ideen om en nordisk union eller et nordisk økonomisk samarbejde. Jeg kan ikke forstå, at man ikke langt mere aktivt og positivt, end man hidtil har gjort det, har arbejdet for at orientere sig i nordisk retning, og jeg kan slet ikke forstå, at det ærede medlem hr. Erik Eriksen siger, at vi hellere må orientere os i sydlig retning. Det er mig ikke bekendt, at Danmark fra syd nogensinde har fået noget godt. Jeg har bemærket den højtærede statsministers udtalelser om det nordiske økonomiske samarbejde, hvor han taler om oprettelse af et fælles nordisk marked omfattende ca. 80 pct. af den nordiske samhandel samt forslag vedrørende produktionssamarbejde, samarbejde om teknisk forskning og uddannelse, et finansielt samarbejde og et samvirke om handelspolitiske spørgsmål. Jeg ved godt, at der kan være mange vanskeligheder, når det gælder om at få realiseret en sådan plan, men jeg synes, enhver må kunne se, at navnlig hvis man kunne få et samvirke mellem de nordiske lande om handelspolitiske spørgsmål, ville Nordens stilling i almindelighed og Danmarks stilling i særdeleshed blive langt gunstigere.

Ved en diskussion for nylig om fællesmarkedetsplanerne kom det ærede medlem hr. Axel Kristensen med en udtalelse om, at vi måtte se i øjnene, at Danmark er ikke i stand til at føre en aktiv handelspolitik. Jeg begriber ikke en sådan udtalelse. Da det ikke har været forsøgt, ved det ærede medlem hr. Axel Kristensen ikke noget om, hvorvidt det er muligt. Jeg synes, Danmark skulle forsøge det, og jeg tror, Danmark er i stand til også selvstændigt at føre en aktiv handelspolitik, men jeg kan naturligvis se, at mulighederne for et gunstigt resultat af en sådan aktiv handelspolitik ville være ulige større, hvis vi førte den sammen med de øvrige nordiske lande.

I programtalen bebudede den højtærede statsminister lempelse af importreguleringen. Jeg ved ikke, om dette var en indrømmelse til retsforbundet, men uanset hvad der var årsagen til denne bebudelse, er jeg nødt til at spørge regeringen, om den ikke også kunne tænke sig en lempelse af eksportreguleringen. Det forekommer mig, at den

[Aksel Larsen.]

eksportregulering, vi har, i høj grad er skadelig for Danmark, idet den på mange områder vanskeliggør det for os at få afsætning for vore eksportprodukter og således indtjene valuta og blive i stand til at skaffe os de nødvendige forsyninger udefra.

Alfa og omega i de hidtidige drøftelser om fællesmarkedet og lignende planer har jo været spørgsmålet om, hvad vi skal gøre for at slippe af med vore landbrugsprodukter til rimelige priser. Der er meget store vanskeligheder, til dels forårsaget af Danmarks ensidige binding til vest og den forbløffende store hensyntagen, man handelspolitisk har vist Englands interesser. Ja men kunne man ikke undersøge, om der var mulighed for at afsætte en del af vor landbrugseksport til andre lande og til andre verdenshjørner? Jeg tror ganske vist ikke, der er nogen lande, der vil købe vore landbrugsprodukter for vore kønne blå øjnes skyld eller for de danske landbrugeres dygtigheds skyld. De vil købe dem, hvis de har brug for dem, og hvis de skønner, det er til gavn for deres økonomi at købe vore landbrugsprodukter.

For at belyse, hvad jeg mener hermed, vil jeg tillade mig at minde om, at Norge har et tilsvarende problem, som hedder fisk. Noget af det vigtigste for Norge at skaffe sig afsætning for i udlandet er fisk, og det har der været mange og store vanskeligheder med, men det er lykkedes Norge at få en kontrakt med Sovjetunionen, som køber 75 pct. af den norske sildeeksport. Nu kan der vel nok blive enighed om, at befolkningen i Sovjetunionen ville kunne leve uden den norske sild; men Sovjetunionen køber altså de norske sild. Hvorfor? Fordi Norge samtidig er gået ind på at levere Sovjetunionen meget store kvanta aluminium, som dog vist ellers regnes til strategiske varer.

Jeg tror, at nogle af de vanskeligheder, der er for udviklingen af vor samhandel med de østeuropæiske lande og i særdeleshed med Sovjetunionen for at få udfyldt den rammeaftale for handelen, der er sluttet, må søges deri, at Danmark tager så meget hensyn til, hvad man kan lide og ikke kan lide vesterude, i stedet for at bestemme, hvilke eksportprodukter det

vil sælge til de socialistiske lande. Det er glædeligt, at den højtærede statsminister nu kan bebude, at man vil sende en delegation til Kina for at få afsluttet en handelstraktat med dette land og få handelen i gang. Det er på tide, og det er trist, at Danmark her som i så mange andre forhold skal komme som den bekendte hale på 4. division. Men det er beklæmmende, at statsministeren, hvad handelen med de socialistiske lande angår, ikke havde et ord at sige om Sovjetunionen eller de folkedemokratiske lande i Europa, hvor der formentlig også kan ligge muligheder. Statsministeren kan da ikke have glemt resultatet af den rejse, han foretog i fjor, og de udtalelser, han i den anledning er kommet med. Når man gennemlæser hans programtale, søger man imidlertid forgæves efter udtalelser om udvidelse af handelen med Sovjetunionen til gavn for Danmark.

Nej, Sovjetunionen nævnes kun i én forbindelse, nemlig at regeringen interesserer sig vældigt for at skaffe erstatning til danske kapitalister for tab, de måtte have lidt ved socialiseringen derovre.

Ja, jeg modsætter mig ikke, at regeringen bestræber sig for at skaffe erstatninger dér. Jeg synes også, man bør forhandle med Japan om erstatninger, og jeg kan også tilslutte mig, at man forhandler med Tyskland om erstatninger til dem, der har siddet i tysk fangenskab, men jeg synes, det ville være ulige mere vigtigt for Danmark og dansk økonomi, om man tænkte på at få erstatning fra Tyskland på et helt andet område. Tyskland skylder fra krigens og besættelsens tid Danmark et beløb på 10-11 milliarder kr. Var det ikke på tide, at vi mødte frem med vor fordring her og forlangte disse penge betalt? Ville det ikke være så meget mere rimeligt, som Vesttyskland jo synes at være blevet det rigeste land i Europa, så rigt, at statsministeren endda måtte sige, at der på grund af Vesttysklands rigdom foregår en ubehagelig valutaspækulation, der svækker de øvrige vesteuropæiske landes valuta.

Må jeg indskyde den parentetiske bemærkning, at det forbløffer mig stadig væk, at ingen dansk regering vil gøre noget for at forhindre, at kronen svækkes ved valutaspækulationer. Nu har vi statsministerens

[Aksel Larsen.]

ord for, at det sker, og jeg synes, vi burde overveje, hvad man kan gøre for at forhindre noget sådant.

Men tilbage til Vesttyskland. Det er så umådelig rigt, at det er ved at begynde at dominere Vesteuropas økonomi, og når Vesttyskland er så rigt, hvorfor skal det så stadigvæk have lov til at snyde sig fra at betale de 10-11 milliarder kr., man plyndrede Danmark for i de 5 onde år?

Jeg har med interesse hørt statsministeren tale om nødvendigheden af at sikre beskæftigelsen. Jeg vil håbe, der bliver gjort noget. Der er arbejde nok, der venter på at blive udført, ikke mindst boligbyggeri.

Jeg ved ikke, hvad regeringen vil gøre for at fremme boligbyggeriet. Vi har fået bebudet en revision af boligstøtteloven og lejeloven, og det er jo noget, man gør sig sine tanker om. Man får bange anelser. Man aner, at boligstøtteloven måske skal yderligere forringes, således at boligbyggeriet og dermed lejeniveauet bliver dyrere, navnlig når spørgsmålet kædes sammen med tanken om en revision af lejeloven. Jeg håber ikke, der kommer nogen lejeforhøjelse, og jeg håber, at det, når regeringen møder frem med forslag til en revision af boligstøttelovgivningen, så bliver et forslag, som vil forbedre boligstøttelovgivningen. Jeg håber, der må blive bygget nogle flere boliger på rimeligere betingelser. Det vil medvirke til at få arbejde sat i gang.

Må jeg i øvrigt vedrørende regeringens bestræbelser for at skaffe beskæftigelse sige et par ord om finansudvalgets øjensynlige bestræbelser for at modvirke dem. Jeg er selvfølgelig ikke så godt orienteret om, hvad der sker i finansudvalget, men det er mig dog bekendt, at regeringen er kommet til finansudvalget med forslag om forskellige bevillinger og i visse tilfælde har fået nej. Det skal bl. a. gælde forslag om bevillinger til beskæftigelsesarbejder, og det skal gælde forslag om lån til Kolonihaveforbundet og visse andre forslag. Det er et besynderligt forhold, dette, at regeringen kan komme til finansudvalget og foreslå bevillinger, og så får den nej, ved at et medlem af et af regeringspartierne slutter sig sammen med venstre og de konservative og derved danner et regeringsfjendtligt og bevillingsfjendtligt flertal i finansudvalget.

Det er imidlertid så meget mere besynderligt, som det faktisk slet ikke er finansudvalgets sag. Der står udtrykkeligt i grundlovens § 46, at „ingen udgift må afholdes uden hjemmel i den af folketinget vedtagne finanslov eller i en af folketinget vedtaget tillægsbevillingslov eller midlertidig bevillingslov“. Efter grundloven har finansudvalget slet ingen myndighed i den retning; det har hverken myndighed til at sige ja eller nej. Men i en række af de tilfælde, hvor retsforbundets repræsentant i finansudvalget har skaffet et flertal mod bevillingsforslag fra en minister ved at gå sammen med venstre og de konservative, er forholdet det, efter alt hvad der er oplyst, at bevillingsforslaget i hvert fald havde støtte fra socialdemokratiet og de radikale, og de tilfælde, jeg kender, er af en sådan art, at også vi kommunister ville have stemt for bevillingsforslagene, hvis de var kommet frem her i folketinget. Det vil altså sige, at et flertal i finansudvalget er i strid med et flertal i folketinget. Jeg synes, dette er forhold, som ikke kan eller bør tolereres, og jeg synes slet ikke, regeringen bør tolerere dem. Jeg henstiller alvorligt til regeringen, at den, hvis den i sådanne tilfælde, og navnlig hvor det angår beskæftigelse, møder vrangvilje fra et flertal i finansudvalget, så går direkte til folketinget, hvor den kan være temmelig sikker på at have et flertal for sine forslag.

Statsministeren talte om de egne, der særlig er ramt af arbejdsløshed, de egne, hvor beskæftigelsesmulighederne er særlig ringe, og han nævnte i særdeleshed Sønderjylland. Det glædede mig, at statsministeren nævnte Sønderjylland. Vi kommunister har i en snes år her i tinget og uden for tinget talt om, at der burde gøres noget for at ophjælpe sønderjysk erhvervsliv og for at skabe beskæftigelsesmuligheder i Sønderjylland. Vi har hidtil stort set talt for døde øren. Men når nu også statsministeren kan tale om dette, så er der vel håb om, at der sker noget. Der er jo opgaver nok i Sønderjylland at tage fat på. En del af dem er deciderede statsopgaver, såsom afvandingsarbejder, arbejdet på at forvandle græsningsarealer til almindelig dyrbar landbrugsjord. Men der er også andre opgaver, nemlig den opgave at ophjælpe erhvervslivet i Sønderjylland i det hele

[Aksel Larsen.]

taget, herunder at skaffe industri til Sønderjylland og ikke mindst til det sydvestlige hjørne.

Jeg håber, jeg må opfatte statsministerens udtalelser som en irettesættelse til den højtærede minister for udenrigsøkonomi, som, hvis jeg skal tro det socialdemokratiske blad Sønderjyden, på et kursus for tillidsmænd fra „Vesteregnet“ i Sønderjylland har fremsat mildt sagt forbløffende udtalelser. Den højtærede minister skal have sagt — jeg beder om tilladelse til at citere det —:

„Med den stagnation, der råder i landsdelen, må der sættes gang i noget, og det er for mig mere betydningsfuldt, at erhvervslivet blomstrer, end man skeler til, om den ene eller den anden virksomhed er på danske eller tyske hænder. Vi må først og fremmest søge at skabe gode kår for befolkningen.“

Jeg håber, at jeg må opfatte statsministerens udtalelse som en irettesættelse til den højtærede minister for udenrigsøkonomi; for det kan ikke være ligegyldigt, om erhvervslivet i Sønderjylland er på danske eller tyske hænder. Det må være muligt for Danmark at stille sig som national opgave at ophjælpe erhvervslivet, skabe større beskæftigelse og dermed større befolkningstæthed i Sønderjylland, således at den økonomiske genforening af Sønderjylland med moderlandet endelig kan blive til virkelighed.

Naturligvis kan og bør der også gøres noget for andre områder af landet, der i særlig grad mangler beskæftigelse, fordi der dér i ringe grad findes industri. Jeg tænker på sådanne områder som Lolland, Thy og store dele af Vendsyssel. Det må være muligt for staten gennem dens herredømme over kredit- og lånepolitikken på mangfoldige områder at påvirke dem, der vil starte nye industrier, til at lægge dem i sådanne egne, hvor der i særlig grad er brug for disse industrier, samtidig med at man ved statsinitiativ og statsarbejder kan gøre noget for, at erhvervslivet kommer til at blomstre.

Lad mig igen — selv om det måske keder nogle — nævne spørgsmålet om Hanstholm havn. Hvis Hanstholm havn havde været en kendsgerning, ville vi have set en opblomstring af Thy blot af den grund, at

der fandtes en god havn. Lad os dog se at få mere gang i dette arbejde. Men der kan sikkert findes andre områder, hvor staten kan sætte ind.

Når jeg nu taler om Thy og Hanstholm, kommer jeg i tanker om, at det jo er områder, der er udsat for uhyre megen blæst. Statsministeren har i sin tale nævnt Danmarks energiproblem og de store beløb, vi må ofre på at importere brændsel her til landet, for at vi kan fremstille den nødvendige energi. Jeg ved, at man arbejder på at løse energiproblemet ved hjælp af atomkraft, men det er ikke svært at se, at der vil gå en meget lang årrække, før der her ligger nogen praktisk løsning af betydning. Ja men hvorfor så ikke bruge den naturkraft, vi råder over herhjemme, nemlig blæsten? Ville det ikke være muligt ved hjælp af den at fremstille elektricitet? Ville det ikke være muligt ved at investere den fornødne kapital gennem opstilling af hundreder eller tusinder af moderne vindmotorer i de egne, hvor der er mest blæst, at sørge for, at der blev fremstillet elektricitet, som ikke behøvede at koste os valuta for hver eneste kW, der skal fremstilles. Jeg vil anbefale tanken til rette vedkommendes overvejelse.

Jeg savnede i statsministerens tale en bemærkning om Island. Det plejer der ellers altid at være i den statsministerielle tale. Men her blev der ingenting sagt. Ja, så må jeg tillade mig at spørge den højtærede statsminister, om vi ikke snart kan vente et initiativ fra regeringens side i spørgsmålet om de islandske håndskrifter. Nu synes jeg, at den sag har hvilet længe nok, og jeg synes, det er på tide, at Danmark tager et initiativ for at få denne kontrovers mellem Danmark og Island ud af verden, og således gør det mest mulige for herved at skabe det bedst mulige forhold mellem Danmark og Island. Og jeg lægger ikke skjul på, at mit partis mening er den, at håndskrifterne moralsk i enhver henseende er islandsk nationaleje, og at Danmark burde være storsindet nok til at handle i overensstemmelse med denne opfattelse.

Hvad det udenrigspolitiske afsnit i statsministerens tale angår, så var det forstemmende, at statsministeren først og fremmest nævnte NATO og først efter en omtale af NATO — som han karakteriserede som et

[Aksel Larsen.]

fredsinstrument, det ville det måske også være, hvis det var Danmarks statsminister, der bestemte NATOs politik, det tror jeg desværre ikke det er — som det sekundære talte om støtte til De Forenede Nationer. Det er forstemmende, at en dansk regering i sin officielle programtale vil sætte De Forenede Nationer i skyggen af Atlantpagten og øjensynlig er mere interesseret i at støtte og styrke Atlantpagten end i at støtte og styrke De Forenede Nationer.

Statsministeren talte om nedrustningsforhandlinger, og også det, han sagde her, virkede forstemmende, idet han, skønt han samtidig er udenrigsminister, lod, som om han overhovedet ikke anede, at der var stillet andre nedrustningsforslag end dem, der er stillet af de vestlige magter. Jeg tillader mig at gøre opmærksom på, at der også er stillet andre nedrustningsforslag, og jeg tillader mig samtidig at mene, at det ville være godt, om Danmark, som måske er det land, der vil være mest udsat i krigstilfælde, udfoldede noget selvstændigt initiativ for at få gang i nedrustningsforhandlingerne og praktiske resultater af dem, for at medvirke til international afspænding i stedet for blot at komme bagefter og tilslutte sig de forslag, der fremsættes af vestmagterne, uden at have nogen selvstændig mening. Jeg hørte fra det ærede medlem hr. Per Hækkerup, at regeringspartierne nu er absolut enige om Danmarks udenrigspolitik, enige om, at Danmarks udenrigspolitik er Atlantpagtpolitikken. Jeg vil meget gerne have dette bekræftet eller afkræftet af repræsentanter for det radikale venstre. Jeg må naturligvis gå ud fra, at de radikale ministre har godkendt regeringens programtale, men den går dog ikke så vidt, som det ærede medlem hr. Per Hækkerup går, og jeg til er mig fortsat at være i tvivl om, at de radikale nu har gjort Atlantpagtpolitikken til deres udenrigspolitik.

Hvad det såkaldte forsvarsspørgsmål angår, som jo hænger uløseligt sammen med spørgsmålet både om udenrigspolitik og om militærudgifterne, så kan jeg som andre ordførere ønske, at man endelig en gang når frem til virkelig at behandle dette sagligt. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen gav udtryk for, at militærudgifterne bør begrænses til det, der er nødvendigt af hensyn

til vor sikring. Det er en ganske god sætning, men er der virkelig nogen, iberegnet det ærede medlem hr. Erik Eriksen, der tror, at de militærudgifter, vi har, og det militærvæsen, vi har, giver noget som helst gran af sikkerhed for Danmark i tilfælde af en storkrig — og vi kan formodentlig kun komme ud for krig, der berører vort land, hvis det bliver under en storkrig?

Er der virkelig nogen, der tror, at den milliard, vi giver ud om året til militærvæsenet, skaber nogen som helst sikkerhed eller blot noget, der ligner sikkerhed? Er der nogen, der tror, at det, selv om Danmark havde vilje og økonomisk evne til at bruge 2 eller 3 milliarder om året til militærvæsen, ville skabe Danmark nogen art af sikkerhed, når man tænker på Danmarks geografiske beliggenhed og de moderne masseødelæggende våben? Det er der ingen der kan tro, og derfor er det, jeg siger, at jeg ville ønske, at man sagligt ville overveje hele dette såkaldte forsvarsspørgsmål, overveje det ud fra de synspunkter, Hørup anlagde i sin tid, da han gik imod Københavns befæstning og det, højregeringen i øvrigt lavede, og finde ud af, om det overhovedet kan nytte, og, hvis det ingen nytte er til, så overveje, om det ikke var bedre at spare pengene.

Vi har jo haft disse efterårsmanøvrer, som regeringen var så emsig for at få gennemført uden for meget postyr i offentligheden, at den ikke engang tillod, at mit partis forslag om, at efterårsindkaldelserne skulle aflyses, kom til behandling, da vi stillede det i juni måned her i folketinget. Ja, hvis der er noget, der viser, at det militærvæsen, vi har, ikke har stor chance for at skabe nogen art af sikkerhed for Danmark eller det danske folk i tilfælde af en storkrig, så er det disse efterårsmanøvrer. De soldater, der var indkaldt til dem, tilbragte praktisk talt hele tiden med at vente. Generalmajor Kraghs brovtende udtalelser om, at nu skulle han nok samle sine styrker sammen og smide den grimme fjende i Køge bugt igen, det blev jo kun brovtende ord. Han nåede ved hjælp af krigsspillet regler at få fjenden kastet over Tryggevælde å. Men er der overhovedet nogen, der tror på, at krigsførelsen på Sjælland ville arte sig sådan, som de manøvrer vi oplevede nu i efteråret artede sig? Det er der jo ingen der tror på. De viser kun, at det militærvæsen, vi har,

[Aksel Larsen.]

med sikkerhed har betydning i den retning, at det koster en bunke penge, men at dets nyttevirkning i øvrigt må anses for at være mere end tvivlsom. Må jeg for øvrigt benytte lejligheden til at spørge regeringen — jeg ved ikke, om det er den højtærede finansminister eller den højtærede forsvarsminister, der skal give svar på det — hvad disse manøvrer har kostet. For de må jo have været meget kostbare, og i en tid, hvor man taler om, at der skal spares, og at der skal spares med fornuft, da var det rart at få at vide, hvor meget manøvrerne har kostet, og hvorfor man ikke har villet spare på dette område.

Vi kommunister anbefaler, at man først og fremmest sparer på militæruddgifternes område, og vi bilder os ind, at dér må vi dog være i principiel overensstemmelse med regeringens og regeringspartiernes erklæringer om, at man først og fremmest skal bevilde penge til produktive formål — jeg tror, det var det ærede medlem hr. Per Hækkerup, der sagde noget sådant i formiddags. Ja, militæruddgifterne er i hvert fald ikke noget produktivt formål, det er en kasten pengene ud ad vinduet, de koster os valuta, de indvirker på beskæftigelsen, de indvirker på befolkningens levelfod, og de er medskyldige i de høje skatter. Derfor synes vi, at hvis man vil spare — og vi er sympatisk indstillet over for tanken — så skal det først og fremmest være her på dette uproduktive område, om hvilket man kun kan sige en ting: at ingen kan bevise, at det skaffer Danmark den mindste smule sikkerhed over for en krig eller i krigstilfælde.

Hvis man vil skabe nogen sikkerhed for Danmark, og det er jo åbenbart det, det ærede medlem hr. Erik Eriksen vil, og det er i hvert fald regeringens erklærede politik, tror jeg, at man skal søge at skaffe den ved hjælp af en aktiv og dansk udenrigspolitik, hvor man støtter alle fredsbestræbelser, alle bestræbelser for international afspænding, for nedrustning, for afskaffelse af de masseødelæggende våben. Kun derigennem kan man nå til sikkerhed mod en krig, og kun hvis man kan forhindre krigen, kan man få sikkerhed for Danmark og det danske folk.

A. Lynge: Statsrevisoratet har i sin betænkning over statsregnskabet for 1955-56 gjort en del bemærkninger over grønlandske udgifter. Den kgl. grønlandske handel har heroverfor givet forklaringer, og da betænkningen endvidere har givet anledning til adskillige kommentarer i dagspressen, vil jeg benytte åbningsdebatten til at supplere oplysningerne fra grønlandsk side.

Statsrevisoratet har i sin betænkning bemærket, at stigningen af antallet af motorbåde ikke stod i forhold til stigningen i indhandlingen af torsk. Her har den kgl. grønlandske handel givet en række rigtige svar: at mange af bådene blev brugt til andet fiskeri end torskefiskeri, og at forringede muligheder for fiskeri som følge af svingninger i forekomsterne var årsagen til det skete.

Ydermere vil jeg gerne påpege en ting, som jeg mener er en vigtig årsag til den ringe stigning i fiskeriet: at prisen på den indhandlede fisk ikke har kunnet konkurrere med priserne på anden fisk, heller ikke med visse priser på vildtkød. Såfremt man skal have det rigtige billede af forholdene, bør man også have det med, at fiskernes antal trods den stærke vækst i befolkningen er formindsket med ca. 500 mand i perioden 1945-54.

Jeg vil ikke her minde om den kamp om priserne, der er ført, men blot fremhæve, at siden 1955, da prisen for torsk steg, er antallet af fiskere steget med ca. 9 pct., og at fangsten er steget betydeligt. I år er udbyttet af torskefiskeriet pr. 15. september steget med 2 150 t i forhold til i fjor, til trods for at fiskeriet har været standset af pladsmangel på enkelte steder. Men samtidig vil jeg gerne påpege, at siden 1955 er fiskernes driftsudgifter steget betydeligt. Alene stigningen i prisen på solarolien har efter sigende betydet 100 000 kr. i merudgift for fiskerne i år.

Jeg vil derfor, som jeg har gjort det flere gange fra denne talerstol, lægge et godt ord ind for, at vi passer meget på ikke at forringe fiskernes indtægter i forhold til andre befolkningsgrupper, for at flugten fra fiskeriet ikke skal gentage sig.

Jeg vil også gerne gøre opmærksom på — fordi det sjældent omtales, og fordi der ofte appelleres til grønlandske fiskere om

[A. Lyng.]

at udvise mere initiativ — at den grønlandske fisk ligger i en klasse for sig som kvalitetsfisk; frembringelsen af dette produkt kræver mere arbejde, og fiskerne er ikke alene fiskere, men også fiskeriarbejdere. Den grønlandske fisk skal, forinden den indhandles, ikke alene afnakkes og flækkes, men den skal vaskes omhyggeligt. Den skal være kridhvid med hvide vinger, fuldstændig fri for sår og stik, blodpletter eller urenheder. Samme behandling kendes ikke hos vore nabofiskere, de lander fisken med forke. Færingernes fangst vaskes ikke omhyggeligt, før fisken er landet på Færøerne; det sker først ved fiskeriarbejdere. Jeg nævner dette, fordi det er en af forklaringerne på den minimale fangst af torsk i Grønland.

Medens jeg taler om statsrevisoratets betænkning, vil jeg gerne lige bemærke en avisomtale af denne, fordi jeg er bange for, at der har stået betydende kredse bag udtalelsen. Den 3. oktober i år stod der i Dagens Nyheder en lederartikel, som i temmelig kategoriske vendinger vendte sig imod den lovgivning, der for få år siden blev vedtaget af folketinget. Der udtaltes tvivl om — jeg beder den højtærede formand om tilladelse til at fremkomme med nogle citater —

„om man har hjulpet grønlænderne ved den forcerede udvikling, men det er uden for al tvivl, at den måtte have sin kontante pris i form af urentable fabrikker, underskudsgivende motorbådsbyggerier, fejlslaget fiskeri og mislykket fåreavl.“

Der stod i artiklen, at tabene først ville indvindes

„når børnesygdommene er overstået og fejlene afskrives . . . Det vil næppe kunne ske, før alt det nye sikres ved grønlændernes eget initiativ og egen trang til at gøre de mangeartede foretagender rentable.“

Det er i sin orden, når man gang på gang med alvorfulde ord har påkaldt grønlændernes eget initiativ i erhvervsudøvelsen. Det har man lov til, selv om det altid er sværere selv at prøve eller at underkaste sig visse vilkår end at holde formanings-taler; men at kritisere den nødtørftige modernisering af fiskeriet som en forceret udvikling synes jeg er helt ved siden af.

Tværtimod, anlæggene i Grønland er endnu for primitive. Det er rigtigt, at der blev brugt mange penge til opbygning af erhvervslivet i Grønland. Det er iøjnefaldende med disse bevillinger, fordi alle udgifter sker over statskassen og giver et forkert indtryk af en for hurtig udvikling. Hvis opbygningen skete uden om statskassen, ville man ikke hævde det samme. Man glemmer ofte, at grønlændernes fiskeri indtil 1954 har givet regnskabsmæssigt overskud. I 1955 var der for første gang et underskud på 35 000 kr. I 1956 var der et underskud på knap 700 000 kr., som blev dækket af konjunkturudligningsfonden, men i år ser det ud, som om der atter bliver balance.

Når man ser bort fra en isoleret betragtning af det grønlandske fiskeri, ser man, at meget af det fremmede fiskeri, der nu snart i mange år er foregået ved Grønland, tilsyneladende kun trives ved store stats-tilskud. Kun i Grønland forlanger man, at fiskeriet under alle omstændigheder skal balancere, selv om det går ud over befolkningens erhvervsmæssige sammensætning. Jeg tror, at det ikke mindst er af sådanne erhvervspolitiske hensyn, at Norge giver så store tilskud til Lofotfiskeriet; det er, fordi man ønsker at bevare fiskerne ved fiskerierhvervet.

Der er mange hernede, der mener, at grønlænderne er særlig begunstiget i erhvervslivet. De tænker ofte kun på mangelen på direkte skatter, på erhvervslånefondens lån til 4 pct.s rente og statens årlige tilskud til forbrugsvarer, der i disse år andrager 7-8 mill. kr., og som fiskerne sammen med andre grønlændere og danske har gavn af. Men de er som regel ikke opmærksomme på, at erhvervslivet i Grønland skal forrente og afskrive anlæg, der alt taget i betragtning er dobbelt så dyre at opføre pr. kvadratmeter som anlæggene hernede til sædvanlig rente på 7 pct. De er heller ikke opmærksomme på, at fiskerne i Grønland har højere driftsudgifter.

Endvidere har statsrevisoratet i sin betænkning om den grønlandske fåreavl — jeg beder atter om tilladelse til et kort citat — sagt,

„at produktionen giver et betydeligt underskud i forbindelse med den ringe udvikling, der har været at spore i fåre-

[A. Lyng.]

avlen siden dennes indførelse for mere end 40 år siden, hvilket har givet hovedrevisoratet anledning . . . til at udtale sin tvivl med hensyn til erhvervets betydning for det grønlandske folk.“

Jeg må sige, at denne tvivl med hensyn til erhvervets betydning deler vi ikke i Grønland. Det er ikke regnskabsmæssige fakta alene, man skal se på, hvis man vil bedømme, om produktionen kan anses for at have betydning for et folk. Det er rigtigt, at det går langsomt med at opbygge fåreavlen. Det tager tid at omstille et folk, der har været jægere og fangere i tusinder af år, til husdyrholdere; det må man tage i betragtning, når man bedømmer den nuværende situation. Det tager tid at opbygge bedrifter og hjemmemarker, og det er endnu sværere i landbrugets yderste nordgrænse end under mildere himmelstrøg. Den lange vinter kræver store fodermængder pr. husdyr, og den lille indhandlingspris på lammekød kan vanskeligt betale arbejdet. Alligevel er der ikke få grønlændere — forhenværende fangere — der er kommet ovenpå og har leveret beviset på, at arbejdet ikke har været forgæves. Disse bliver efterhånden flere og flere. Det er erhvervets ansvar at drive fabrikken i Narssak; den drives ikke med statstilskud, og den giver nyttig beskæftigelse for mange grønlændere. Fra Grønlands side vil vi imidlertid kun være glade for en rationalisering af erhvervene, såfremt den kan føre til højere indhandlingspriser. Dette sætter jeg i forbindelse med landsrådets ønske om en slags erhvervs-kommission.

Når der ofte tales om erhvervenes modernisering, vil jeg gerne oplyse, at de største indtægter findes på steder, hvor fiskeriet er bedst udviklet. I år har 150 fiskere i Frederikshåb indhandlet 2 300 tons på 4 måneder. I Godthåb har 200 fiskere indhandlet 3 000 tons om året plus anden fisk. I Sukkertoppen tegner 300 fiskere sig for 1 700 tons torsk og 3 000 tons havkat. Der er grøde i Grønlands arbejdsindsats; det går fremad. Men der er

endnu for lidt tro på Grønland og for mange krav om at se resultater omgående.

Omvendt ser vi, at de dele af befolkningen, som endnu ikke er nået af nyordningen, som regel står mere tilbage i økonomisk henseende. Jeg kan her henvise til den interessante diskussion, der for 14 dage siden førtes mellem fhv. inspektør Einar Mikkelsen og statsrevisor Lisbet Hindsgaul i dagspræsen om forholdene i Angmagssalik. Jeg vil ikke gå nærmere ind på, hvad der blev sagt, men blot med formandens tilladelse citere, hvad inspektør Einar Mikkelsen har skrevet i Dagens Nyheder den 4. oktober i år under overskriften „Nøden i Angmagssalik“:

„Jeg har kendt østgrønlænderne siden 1900 og har til min beklagelse kunnet konstatere, at fangerbefolkningen stadig er bleven fattigere i det mellemliggende spænd af år“.

Begge diskussionsdeltagere har anført som årsag, at befolkningen lever fra hånden i munden uden at tænke på dagen i morgen, men jeg tror, at hovedårsagen er, at den lille stamme fortsat forsøger at friste livet næsten udelukkende ved jagt på et område, der for længst er overbefolket i jagtmæssig henseende. En stamme, der lever i nuet uden at tænke på dagen i morgen, kan overhovedet ikke eksistere i århundreder på disse kanter på jordkloden.

Angmagssalikerne kan i dag ikke fange så meget, at de kan lægge til side. De er ikke i stand til at benytte adgangen til at få boligstøttehusene, fordi de ingen indtægter har. Jeg tror heller ikke, at de kan opvarme dem, selv om de fik dem foræret. Der er ofte nød og sult. Klædedragten er dårlig, børnene går i laset tøj. Således er den økonomiske situation i Angmagssalik. Jeg vil derfor gerne sige den højtærede statsminister tak, fordi han i sin redegørelse under åbningsmødet har udtalt, at

„udbygningen af det grønlandske samfund fortsættes stadig både på vest- og østkysten.“

Jeg tror, det er første gang, at Østgrønland

[A. Lyngge.]

er blevet omtalt under et åbningsmøde i folketinget. Jeg tager dette som udtryk for, at den nuværende regering vil intensivere arbejdet i Østgrønland.

Det var med stor interesse, jeg hørte ordføreren for retsforbundet, det ærede medlem hr. Helge Madsen, sige et par ord om det private initiativ i Grønland. Det glædede mig, at han på sit partis vegne støttede udviklingen af det private initiativ i Grønland. Det er ingen hemmelighed, at jeg gør det samme. Jeg mener, at det er af stor betydning for den erhvervsøkonomiske udvikling deroppe, at der ikke er monopolhandel, at staten ikke driver alting, således som tilfældet er nu, men at der er sund konkurrence mellem det private initiativ og staten. Men spørgsmålet er så nøje forbundet med Grønlands økonomi i det hele taget, at jeg vil mene, at en drøftelse herom hører mere hjemme under debatten om finanslovsforslaget.

Hans Schmidt: Af den højtærede statsministers redegørelse for rigets stilling fremgår det, at bevægelsen henimod et stadig stærkere og udvidet samarbejde på de forskellige områder de vesteuropæiske stater imellem fortsætter, og at Danmark indtager og udbygger sin plads i dette samarbejde. Dette hilses med tilfredshed ikke mindst i grænselandet, hvor modsætningernes følger i fortiden vel har sat sig de dybeste spor på snart sagt alle livets områder.

Denne udvikling henimod et europæisk fællesskab foregår kun langsomt og skridt for skridt, og selv om det sker under en nødvendighedens lov, borger denne handlingens vej med det store mål for øje dog for, at sammenslutningen, som opstår på denne måde, bliver ægte og holdbar. Det bliver den, når forhandlingerne ikke blot føres på en formel, men også på en ægte ligeberettigelses grund og ikke efter den stærkes ret eller forgodtbefindende. Kun da kan der også med rette tales om et fællesskab — det gælder i de store som i de små forhold, om det så drejer sig om en families enkelte medlemmer, om de forskellige europæiske folk indbyrdes eller også om forholdet mellem nationaliteterne i det fælles grænseland.

En forudsætning må dog være fælles for alle parter, og det er viljen til fællesskabet. For nogle få år siden ville muligheden for at praktisere denne fællesskabets lov i de europæiske staters forhold til hinanden have været en utopi. At den i dag er og kan blive en realitet, føres der bevis på f. eks. ved den måde, hvorpå forholdet mellem Frankrig og Tyskland ordnes.

I den højtærede statsministers redegørelse føjes der til flere områder, hvorpå et samarbejde har bestået gennem år, et nyt, som er under dannelse: de nye, store markedsplaner. I min sidste tale her i denne sal før valget i foråret bemærkede jeg, at slesvigsk parti ville være at finde blandt dem, som så en betrygget fremtid ved en tilslutning til de seks landes fællesmarked, idet jeg samtidig understregede, at dette måtte stå under fællesskabets lov. Ud fra det kendskab, jeg har til meningsudvekslingen mand og mand imellem, tror jeg i dag at kunne tilføje, at ønsket og forhåbningerne herom er meget stærkt udbredt i grænselandet.

Disse planer giver dog selvsagt anledning til nøje og alvorlige overvejelser over, hvordan landets stilling må være heroverfor, og jeg forstår, at der senere hen vil blive anledning og lejlighed til udveksling af synspunkter om enkelte forhold, inden den endelige beslutning tages. Jeg tror dog, der er et forhold, som det vil være rigtigt i al åbenhed at give en omtale allerede nu, fordi det meget vel og forståeligt nok kan øve en væsentlig indflydelse, når det tager sigte på de forskellige planer.

Under den meningsudveksling, der har fundet sted sommeren igennem ude i landet på møder, i pressen og fra forskelligt hold, er der gjort gældende, at der ved en beslutning om, hvor Danmark skal tilslutte sig, ikke alene er økonomiske og sociale, men også kulturelle og nationale hensyn at tage, og at tilslutningen til fællesmarkedet i så henseende indebærer en fare. Med hensyn til dette sidste er der fra dansk-sønderjysk side med den vægt, en sådan røst har netop i dette spørgsmål, udtalt fortrøstning om, at det danske folk i folkelig henseende var sundt og stærkt nok til at klare sig, og at faren kunne blive større ved ikke at tilslutte sig fællesmarkedet.

Fra anden dansk side er der i relation til

[Hans Schmidt.]

grænselandet, som naturligt nok først kommer i søgelyset, givet udtryk for den opfattelse, at udfaldet af kampen dér så ville være et spørgsmål om, hvilken side der ville være den mest ekspansive fremover. Hertil vil jeg gerne bemærke, at når dette princip om den mest ekspansive kraft skal være gældende overalt, på alle områder og uden begrænsning eller hjælp af nogen art, så fører det efter min opfattelse ikke til noget fællesskab; det gør det ikke i Europa, hvor det så ville gå ud over den økonomisk svage, og specielt ikke i grænselandet, uanset hvordan tyngden så ville falde — hvorom ingen kan vide noget bestemt i dag — men det vil medføre fortsat ufred mellem begge befolkningsdele.

Fra dansk-sønderjysk side er der i forbindelse med den seneste udvikling — som valgresultaterne gav udtryk for — dog også udtalt forventning om, at mindretallene i den tilstundende tid måtte danne bro mellem folkene. Denne udtalelse fra kompetent dansk side er i overensstemmelse med den vej, slesvigsk parti følger ved at være formidler mellem folkene og staterne, og den er i overensstemmelse med det konkrete mål, som er sat så tidligt som ved aprilvalget i 1939 med et dansk-tysk arbejdsfællesskab i grænselandet på grundlag af den nuværende grænse, hvilket jeg mener vil have betydning i den kommende tid.

Det kan lyde vulgært, men lige så vel som der på det økonomiske og handelsmæssige område tales om nødvendigheden af markedsanalyse og markedspleje, når et godt resultat skal nås, kan der på det nationale og folkelige område i overført betydning være tale om nødvendigheden af det samme, når målet skal nås. I tale og skrift har jeg — som så mange andre — gennem årene og med målet for øje foretaget en analyse af grundlaget og oprindelsen for Slesvigs nationale deling, og vi har plejet forudsætningerne for et kommende dansk-tysk fællesskab f. eks. ved at anerkende grænsen, forstået på den måde, at begge parter får deres naturlige plads.

Mærkeligt nok bliver den opfattelse fremført, at et sådant fællesskab medfører eller forudsætter, at den ene part opgiver sit eget og sig selv. Hertil vil jeg gerne sige: tværtimod. Begge parter tilstedeværelse

er en forudsætning for, at der overhovedet kan være tale om et fællesskab, og den er en forudsætning for, at en formidlende funktion kan udøves.

Det er forståeligt, at der også ved arbejdet for dette mål er overgangsvanskeligheder at overvinde. Det kræver en ny tænke måde og en ny indstilling dansk og tysk imellem. Men min opfattelse er den, at en omstilling er nødvendig også her, når det store mål om et europæisk fællesskab skal nås. Thi ind i dette billede, som begynder at tone frem, føjer grænselandene sig som en uundgåelig realitet. Dertil kommer, at rene nationale grænser, som hidtil af mange er blevet anset for at være det ideale, slet ikke vil være opnåelige under de nye forhold; og at de heller ikke ville være hensigtsmæssige, må kunne være et forsonende moment.

Som et konkret eksempel på, hvad jeg forstår ved en nødvendig omstilling og en ny indstilling dansk og tysk imellem, vil jeg gerne anføre følgende, som sandsynligvis kan suppleres op med andre eksempler og også med omvendt fortegn: da slesvigsk partis stemmetal ved valget den 14. maj viste en tilbagegang på 500 stemmer i stedet for en tilgang på det flerdobbelte, udtaltes der ifølge avisreferater på Danske Samfunds årsmøde tilfredshed med, at man kunne konstatere denne tilbagegang, og i Jydske Tidende for søndag den 13. ds. føres der ved hjælp af stemmetallene i en kryds- og tværsundersøgelse bevis for, at mindretallet — det tyske i Nordslesvig altså — efterhånden vil skrumpes ind.

Til dette sidste vil jeg først gerne bemærke, at denne slutning efter min opfattelse dog er malplaceret, fordi tallene ikke beviser noget endeligt og ikke er udtryk for det naturlige grundlag. Der er principielt ikke noget til hinder for, at et nyt mål kan give flere stemmer og større tilslutning. Men bevisførelsen og tilfredsheden med stemmetabet tillader den konklusion, at dette anses for at være ønskeligt, hvilket da også ligger på linje med den tilvante indstilling.

Da er det, jeg under de nye auspicer mener, at det ville være rigtigt og påkrævet, om der — atter anført som eksempel — tværtimod blev udsendt en henstilling til Danske Samfunds tillidsmænd om at opmuntre tyske forældre til at sende deres

[Hans Schmidt.]

børn i tysk skole. Det skulle altså ske ud fra den tankegang, at det er en af forudsætningerne for, at slesvigsk parti i det lange løb kan udøve sin funktion som formidler mellem folkene.

Jeg er klar over, at dette ligger endog langt uden for den tilvante tankegang og praksis. Men eksemplet belyser situationen, og jeg kan tilføje, at den skitserede henvendelse til tillidsmændene allerede er praktiseret på en lignende måde i en anden sammenhæng — og med resultat — ligesom formidlerens gerning jo også er udøvet i praksis, f. eks. i spørgsmålet om 5 pct.s klausulen.

Umulig er en ny fremgangsmåde og et nyt forhold mellem grænselandets parter altså ikke, og der vil i tiden fremover med særligt henblik på den nye udvikling, med hensyn til de nye markeder, være rig lejlighed for begge parter til at gøre et arbejde i så henseende og nok af stof til et samarbejde i et dansk-tysk arbejdsfællesskab for Nordslesvig, så ikke mindretallet alene, men grænselandet som helhed kan fungere formidlende.

I tilslutning hertil vil jeg gerne bemærke, at slesvigsk parti er indstillet på at medvirke til en løsning af de problemer, der frembyder sig i det danske samfund og specielt i grænselandet, hvor vi har hjemme, og hvor vi lever og arbejder sammen med vore danske landsmænd. Alle bestræbelser, der tager sigte på en forøgelse af eksistensmulighederne i landet, har vor interesse, idet vi går ud fra, at vi får adgang til at medvirke og deltage i samfundets opgaver og trivsel på lige fod. Det at bekende sig til et mindretal føles jo af mange den dag i dag som en prioritet, der belaster eksistens- og erhvervs mulighederne, og det skulle vi gerne komme bort fra.

Dernæst må jeg atter omtale de forhold og følger, som er påført mine vælgere i tiden efter krigens ophør, og dertil knytte et håb og en forventning om en snarlig afslutning.

Med hensyn til problemer, som jeg ved tidligere lejligheder har fremsat angående konfiskationslovgivningen, håber jeg, at de er inkluderet i det af den højtærede statsminister i redegørelsen bebudede forslag til

lov om ændring i konfiskationsloven af 1946.

Hvad spørgsmålet om pensionerne angår, håber jeg, at behandlingen af sagerne kan genoptages, og jeg ville være taknemlig, dersom den højtærede finansminister kunne bekræfte, at de sager, som vi har sendt frem i begyndelsen af 1956, er med i forlægget for finansudvalget. Det drejer sig jo i reglen om gamle mennesker, der er henvist til deres pension, og som efter den lange ventetid skulle have krav på en hjælpende hånd.

Vi beklager også, at de renter, som foreløbig er opnået for mindretallets sårede og efterladte fra den anden verdenskrig, betragtes som skattepligtig indkomst i modsætning til de betydeligt højere renter fra første verdenskrig, og jeg kunne ønske en udtalelse om, hvorvidt der i loven ikke er hjemmel for en fritagelse.

Jeg vil også gerne her gøre gældende, at man i dag måtte kunne blive enig om en forsørgelse af alle frontsoldater uanset deres pas og deres sindelag, og uanset på hvilken side de har kæmpet.

Ganske generelt mener jeg, tiden må være inde til en endelig afvikling af krigens og opgørets følger, og at også i grænselandet hjemmehørende må få ophævet deres udvisningstilhold.

Til slut vil jeg gerne atter lægge et godt og indtrængende ord ind for mændene derude i Vridsløselille.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 17. oktober, kl. 10 med følgende dagsorden:

Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

Mødet hævet kl. 16⁵⁵.

5. møde.

Torsdag den 17. oktober kl. 10.

Den eneste sag på dagsordenen var:

Fortsettelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Redegørelsen findes i tidenden sp. 5, foregående forhandling i tidenden sp. 51 og sp. 97).

Forhandlingen genoptoges.

Stats- og udenrigsministeren (*H. C. Hansen*): Jeg kan med god samvittighed takke ordførerne, der har deltaget i denne politiske debat om regeringens åbningstale. At talen ville blive betegnet som tynd, og at den ville blive udsat for forskellige kritiske bemærkninger, siger sig selv. Det ville være en mærkelig opposition, der ikke prøvede at finde forskellige punkter egnet for kritik eller for angreb. Men alligevel kan jeg kun give udtryk for tilfredshed med den debat, der er ført. Sommermånedernes politiske uvejr er slået om. Klimaet er blevet bedre. Der er i oppositionens hele oplæg en behagelig tilbagevendende til spore til roligere argumentation og, skal vi sige, normal politisk omgangstone. De ærede ordførere for oppositionen vil sikkert forstå mig, når jeg mener, at dette også har sin forbindelse med åbningstalens form og indhold.

Det er naturligvis fristende for oppositionens ordførere at prøve på at spille på regeringens trepartibasis. Jeg ville have undret mig, hvis de ærede ordførere fra venstre og det konservative folkeparti ikke havde forsøgt at udnytte modsætninger mellem regeringspartierne og prøvet på at spille dem ud mod hinanden. Det er jo ingen hemmelighed, hverken for denne sal eller for offentligheden i øvrigt, at der eksisterer forskelle i de 3 partiers syn på en del af de politiske anliggender. Megen god vilje og saglig indstilling må derfor lægges for dagen, for at de 3 partier kan finde frem til de fælles løsninger, som kan forelægges

for det høje ting. Jeg må imidlertid tilføje, at de 3 regeringspartier er utilbøjelige til at ville bortøde det høje tings tid med debat om sådanne drillerier eller spidsfindigheder, som måtte blive præsenteret os fra oppositionens side. Det kan godt være, at debatten ville blive mere lebendig, hvis regeringspartierne tog det modsatte standpunkt, men hensynet til det saglige arbejde her i det høje ting taler nu stærkt for, at vi koncentrerer os om det, der samler, fremfor om det, der har kunnet eller måske kan skille parterne.

Dette synspunkt falder til min store tilfredshed i væsentlig grad sammen med det ærede medlem hr. Aksel Møllers indledningsbemærkninger. Ganske vist gik hos det ærede medlem, som han selv sagde det, naturen over optugtelsen, og det ærede medlem fik nogle vittige bemærkninger ud af den højtærede socialministers vending om de 3 partier, der havde slået pjalterne sammen. Nu er det jo en god gammel vending, den højtærede socialminister har anvendt. Når jeg tænker på dansk arbejderbevægelse, så er det for resten ikke så helt lidt, man dér fik ud af at slå pjalterne sammen! Jeg nærer forhåbninger om, at der er et tilsvarende perspektiv i det nuværende regeringssamarbejde.

Jeg har ikke noget imod at gentage her fra folketingets talerstol, at dette samarbejde hidtil er forløbet godt og redeligt, og at alle tre parter har bestræbt sig for at yde loyal medvirken til det fælles arbejde. De højstemte forventninger i de første måneder efter regeringens dannelse om dens hastige sammenbrud er jo for længst dæmpet ned, men derfor har jeg alligevel følt trang til at gøre denne bemærkning på baggrund af de taler, der i sommer og nu er holdt fra oppositionens side.

Der er måske også anledning hertil på baggrund af den påfaldende ivrige omtale af det gode forhold mellem venstre og det konservative folkeparti. Jeg skal ikke indlade mig på at grave i køkkenmøddingen efter eksempler, som måske kunne vise, hvad det ærede medlem hr. Aksel Møller kaldte rifter i et sådant samarbejde. Jeg tror nemlig, at de to partier er bundet ret stærkt til hinanden, jeg havde nær sagt på godt og ondt, og det bør man givetvis tage til efterretning. På samme måde tror